

RMKI.

933

RMKI.

892

ITURGIA

Vagyigy, köz formánn.

Meg-áldjon titeket az Atya Vr I.
sten; meg-igazécsón a' Fiu Vr Isten;
és meg szenteljen a' Szent Lélek I-
sten: hogy áldottak legyetek háza-
tokban, házatok kivől, jártotokban,
költötőkben, kif-béjőveteltekben,
meneteltekben, mennyen. és
földön, Amen! Amen!

V E G E.

RMK I. 892.
DANEUS RAGA-I.

Az az;

A' MI-ATYÁNK FE-
lől Igaz Értelmű Tanítók-
nak MAGOK MENTSE'GE
VACI-ANDRÁSNAK Ufforás
Vádja és Szidalma ellen.

TÓLNAI Dáli JÁNOS
munkája által.

A' ki felel Salamis mig még nem hallja, e'
bolondság ő neki, és gyalázatos, Példab.
18. 13.

Igaznak láttatik a' ki első a' Törvényben,
mig nem el-jő az ő felebarátja, és meg-
szálgalya őtet. vers. 17.

Nyomtattatott. SA'RUS-PATAKON a' Mél-
tóságos Öregbik FEJEDLEM ASZ-
SZONYNAK Parantsolattyából, ugyan
az ő NAGYSAGA Könyv-nyomtató Bö-
tőivel és Költségével, 1694-dik Eszt:

RENUS GYÖRGY által.

**AZ IGASSÁGOT ÉS
Békességet szerető minden
rendbéli Keresztyén Olvasónak Ke-
gyelem az Ur Jésus Christustól!**

AZ Istennek külömb-külob-
b formájú böltseségének, (melyet az
Apostol commendál Eph. 3. 10.) az
emberek idvezítésében, nem utól-
só (Isten-felső Olvasó) az, hogy a' mi, természe-
ti szerént, veszedelmére volna az embernek,
azt rendeli és szolgálattya Isten eszközzül az ő
Idvességének elő-mozdítására: Minéműnk
a' botránkozások, üldözések, eretnokségek, sza-
kadozások, és meg-hasonlások: hogy a' kik ál-
hatatosok, azok meg-esmérteffenek, 1. Cor.
11. 19. Ezért mondja Idvezítőnk: Szükség
hogy legyenek a' botránkozások, Math. 18. 7.
S-ebben teccik már-ki (vedd jól eszedbe) az I-
stennel mélységes böltsesége, hogy a' fetétségnek
parantsol hogy világosságot szűlyön, 2. Cor. 4.
és úgy igaz gattya mindeneken való bölts U-
rasága

A' Keresztyén Olvasóhoz.

rasága szerént az embernek gonosz szándékja-
kat, hogy abból nagy és remélhetetlen jót hoz-
ki (Teremt. 50. 20.) s-a' zűrzavaros és ren-
deletlen tévelygésekből is a' tiszta és rendes
igasságot ki-tündökölteti. A' tévelygések (ki-
váltképpen az Ecclesiában) hasonlók a' bor-
nak seprejéhez, a' melyekből Isten, az ő minde-
neket környül vevő gondviselése által, szív-e-
rősítő igasságot tsepogtet-le. Ez mindaz-
által az Istennek titkos gondviselése nem rekesz-
ti-ki a' mi vigyázóágunkat; sőt meg-kiván-
nya tőlünk minden ő hűveitől, azt hogy eszünk-
be-végyük a' kik háboruságnak és botránkozás-
nak okai volnának, és azokat el-távoztassuk,
Rom. 16. 17. Kiváltképpen pedig a' Tanitók-
nak tisztebben jár, hogy meg-győzzék az ellen-
kezőket, az hiában való beszédűeket, és embe-
rek elméjének el-hitetőjit, Tit. 1. 9. 10.
Hasonló botránkozató tselekedetét tapasztal-
ván én-is, sok értelmes emberekkel együtt,
VACI ANDRÁSNAK minap ki-botsátott
Írásában némely Atyafiak ellen, a' kik közzül
egyik magam vagyok; késkételen (noha bizony
szívemnek nem kitsiny fájdalommal, az ide-
alább jelentendő okokra nézve) kellett e' Tractát
ellené

A' Keresztyén Olvasóhoz.

ellene irnom. A' melyben fel-tett céloom fő-
képpen ez: elsőben hogy a' Mi-Atyánk felől a'
mi keresztyén Vallásunkon levő Doctorokkal
egyező igaz és közönséges értelmünket meg-
mutassam azoknak saját írásokból. Másodszor,
hogy magunkat azokkal együtt mentsem Váci
Andrásnak sok illetlen, embertelen, és ke-
resztyénségtelen Vádolási, Szidalma, és Motsko-
lódási ellen. Ki, hogy a' maga nagy betsületinek
bírének nevének halhatatlan ki-terjeszthetése-
sére méhében fogadott telhetetlen kívánságát
szabadosban és hamarab' be-tölthetné; e' végre
indította (a' mint egész szova-járásából ki-
zeccik) ezt a' másoknak éktelen börtelenítésé-
vel írása által való Kereskedését; s-ehhez ké-
pest meg-bérmálván magát, ilyen Vezeték új-
nevet adott ö' magának: Daneus Rácai, Theo-
dulus Anaxius. A' mely Sidó, Görög, Deák szók-
ból egybe-varrott Titulusnak magyarázattya
ez. A' Daneus jött a' Görög igétől το δάνος,
eos, munus, foenus, impendium: avagy το δα-
νείον, s, mutuum, debitum, foenus, et alienum,
az az: ajándék, usóra, költs; költsön, ados-
ság, &c. annyit részben azért a' Daneus, mint
költsön adó, adós, usorás ember. A' δανὰ,
Ráca

A' Keresztyén Olvasóhoz.

Ráca, a' Sidó ige szerént, πῦ-rik, vacuum, in-
ane, üres, hiába való, s-haszonatlan; annyit
részben mint, értelem nélkül való, az az,
(haszonlatosság szerént) Szidalmazó; avagy,
a' Syriai nyelven (a' mint némelyek magyaráz-
ták) ܡܝܪܝܚ, annyi mint, pökni, rá-pökni
(a' mint a' Moses IV Könyv. 12. 14-ben, és
V. Könyv. 25. 9-ben ki-fejeztetik) az az (ha-
sonlítás szerént) meg-utálni. Lásd-meg szent
Máth. 5. 22-dik versét. A' Ráca végén
az i, Deák szó, s-annyit részben tulajdonúl
mint, meny-el: néha pedig, utálásból való
el-küldést, el-űzést jelentő szótka. Theodulus
Görögül θεός και δέλος, annyi mint, Isten Szól-
gája. Anaxius, Görögül Ἀνάξιος, méltatlant,
el-fajultat részben; ha pedig ez egy szót ketté
szakasztatod, ἄναξ, Anax, Rex, Imperator, annyit
részben mint, Király, hatalmas, uralkodó; s-az
iós Ius, Sagitta, venenum, sanies, rubigo, xru-
go, az az, nyil, mérég, év, rofda. Ihol, I-
stennek isudálatos ítéletiből s-bólts igaz ga-
tásából, mely nyilván (noha akarattya ellen és
nem tudva) ki-fejezte Váci András, mind
a' maga személyéhez és hivatalához igen il-
lendőképpen, s-mind Istenéhez és Telebarát-
tyához.

tyához alkalmaztatott veszett indulatinak tit-
kát! Ebből a' Magyarázatból eszedben ve-
bedd már (Keresztyén Olvasó) könnyen, ennek
az én Irásomnak Titulusának is igen helyes okát
és értelmét. Ha ez munkám valakinek ité-
leti alá keresztnél fog esni, sok okokra nézve:
rövideden (hogy sokat szorítsak egyúvé) gon-
dolya-meg (szeretettel kérem) (1) hogy ma-
gam-is igen kedvem ellen nyultam chez: jól
tudván hogy azon egy Vallásbéli Atyafiak kö-
zött való veszekedés nem ditsérendő, (Moses
I. Könyv. 13. 8.) Mert (bizonságom az Isten!)
miképpen ez ideig egynéhány esztendőktől fog-
ván való sok keservre méltatlan szenvedésim-
től magamat úgy meg-győztetnem nem en-
gettem, hogy egy újni irást-is köz, helyre ki-
bocsátottam volna [akarván inkább a' magam
privatumában kárt vallanom, mint sem az Ec-
clesia igaz jóát meg-háborítanom,] az onképpé
most sem irtam volna, ha mindenek szemei s-
leiben ki-költ RA' CA-I irásával a' nyilván-sá-
gos Igasság, a' mi öledalunk mellett, meg ne bán-
tódott volna. (2) Ugy kell azért az Ecclesiái
Bekességet szeretnünk, hogy egyetemben az I-
gasságot-is szeressük, Zach. 8. 19: mely (a'
mint

mint Tertullianus szól), rejtek helyeket nem
keres, mely mindenkor kész az ő ellenségével
szemben szállani. Mely semmit nem szégyenl,
hanem csak el rejtetni. Ez ellen pedig az Isten
keményen panaszkodik Esaiásnál 59. 4-ben.
(3) Vallásúnak gonosz akarói ebből alkalmaz-
ságot ne kaphatnak igazán: sem a' magokhoz
lévő egységgel ditselkedésre; mert nálunk nyil-
ván nagyon menyi sok ústök vonással tépik egy-
mászt a' hitnek derekassab ágazati felett is:
sem a' miraitunk való kaczagásra, ezért hogy
egy-más sebeit fel-fedezzük; mert (a' mint
Jacobus Acontius szól, Praefat. Stratagem. Sa-
tanæ.) jobb hog' sebeinket nevelsék, melyekből
meg-gyógyúlhatunk, mint sem azokat minden
orvosság-nélkül meg-engedjük fekélyesedni,
és telyességgel gyógyúlhatatlanokká tétettetni,
&c. Reméllem-is, hogy az kire főképpen ez I-
rásom igazgattatik, Ephraimmal együtt talán
meg-szelidül, meg-bánnya tselekedetét, meg-
esméri magát, s az Isten-is könyörülvén könyö-
rül rajta, Jerem. 31. 18, 19, 30. Téged pedig
Keresztyén Olvasó tsake ez egyre kérlek, s-kén-
szertlek-is az Ur Jésus Neveben, hogy a' mi
felőlünk való ítélet tételben, mint engedelmes
[Fig]

A' Keresztyén Olvasóhoz.

Fiú kövesséd a' te Mennyes Atyádat, ez egész földnek Biróját. Ki (hog y nekünk példát adna a' törvényes ítélesben) a' Sodomának és Gomorának büneinek kiáltását; minek-előtte azok felől sententiát mondana, alá megyek most (úgy mond Abrahamnak, emberi mód szerént szólván) és meg-látom ha az én hozzám jutott kiáltás szerint valóban úgy tselekedtenek: hogy ha nem; hogy meg-tudgya, Mofes I. Könyv. 18. 20; 21-ben. Ezenképpen Te is, minek-előtte a' mi ellenünk hallgatói sok kiáltások felől egyenes lelki esmerettel ítéletet sennel, szálly-alá (kérlek) ez Könyvetskének figyelmeztetést való olvasására, és lásd-meg, ha a' te hozzád jutott kiáltás szerint valóba úgy tselekedtünk: hogy ha nem, hogy meg-tudgyad. S-annak utánna szerzz magadnak igazságot, és el ne adjad a' bölcseségnek, tudománynak, és észességnek valóságát, (Példab. 23. 23.) Eszedbe vegyed a' melyeket mondok. Adjon azért az UR néked értelmet mindenekben, (1. Tim. 2. 7.) AMEN! Egy szóval jelentem a' Nyomtatásbeli derekasb Fogytatkozásokat, melyeket így jóbbit-meg: pag. 15. lín. 6. Augustinus. p. 28. l. 25. Gómarus, p. 38. l. 22. azokon. p. 99. l. 12. XLVIII. LIV. &c. Az apróbb fogytatkozásokat magad is eszedbe veheted. Irtam Sáros-Pasakon a' Második Hónak, vagy Februariushnak 3-dik napján; az 1654-dik Esztendőben.

A' valóságos Igaságnak és Békefénynek szeretetiben kész Szolgád

TOBNAI DÁLI JÁNOS.

(1.)

D'NEUS RACA-I.

Azaz;

A' MI-ATYÁNK felől igaz Értelmű TANITOKNAK MAGOK-MENTSEGE, VÁCI-ANDRÁSNAK USORAS VADGYA és SZIDALMA ellen.

I. A' MI-ATYÁNK-ról írott Könyvnek FORDETÁSBAN két dolog foglaltatik-bé: egyik a' miről a' Tracta vagyon, másik annak Tóldalékja. A' Tracta alatt való dolog, nem egyéb hanem a' Mi-Atyánknek állatása f-megéltalmazása. Meljben a' Status Controversia-t kell elsőben jól meg érteni; f-az után az Okokat, mellyekkel az állattatik. A' Status Controversia-t külömben nem érthettyők jól-meg, hanem a' Személyeknek meg-tudásából,

A

Kitsoda,

Kitsoda írta azt a Könyvet; s- Kitsodak ellen.

II. Annak a Könyvnek Írója avag' *Authora*, *DESPAGNE JANOS* Frácia Nemzetből való reformatus Prédikátor. Írta pedig azt az 16. 46. esztendőben: a mikor az Ur-Imádsága felől imez Kérdés [ha adtaé azt Idvezítőnk minékünk csak Például és Regulául, a mely szerint tudhassuk intézni minden Könyörgésünket; avagy Imádságul-is, a melyet Könyörgés gyanánt el-mondhassunk:] már annak-előtte Angliában, ama' ditséretes emlékeztű *ERSEBET* Királyné Aszszonnak idéjében vévén eredetet, lábra kapott újjóbban az említett esztendő tájban, és (a mint az *Author* Írásából akarki-is észébe veheti) igen forró vitélkedésben forgott, főképpen Angliában.

III. A mely Kérdés felett nem mindnyájan egy Értelemben vannak a Tanítók. Mert noha ebben meg-egyeznek nem csak az Evangelikusok, de a Pápák-is mind egyig, hogy a *MI-ATTYÁNK*-ban bé-foglalt dolgokat, a mi-szükségeinknek alkalmatossága szerint, kötelesek vagyunk a mi Imádságunkban terjeszteniünk Isten eleiben: mindazáltal annak szóról szóra el-mon-

el-mondása felől három különböző *Értelmek* vannak. Némelyek azt vélik, hogy az Ur-Imádsága csak Például és Regulául adatott; s-nem Könyörgésül, úgy hogy azzal Könyörgés gyanánt élni nem szabad, semmiképpen nem szükséges, s-nem-is hasznos: hanem csak arra való az, hogy ahhoz kélyen szabunk minden mi Könyörgésünket. Mások azt valják hogy a *MI-ATTYÁNK* nem csak Például, hanem Könyörgés gyanánt-is adatott nekünk Idvezítőnk-től; de nem úgy mint-ha annak állandóképpen mindenkor el-mondására kötelesek volnánk, úgy hogy vétkeznénk mind annyiszor, valamenyiszer azt a mi akar-mely Imádságunkal együtt szóról szóra el nem mondanók: hanem a mi Keresztényi szabadságunkban állattyák lenni, valamikor azzal bötük szerint élni akarunk a mi lelki-éppületünkre. Noha mind az által a tudatlamb Keresztényeknek, a mint egyéb akarmely jó Könyörgésnek szabott formájával, úgy (fokkal inkább) a *MI-ATTYÁNK*-nak szóról szóra el-mondásával való élést ideig (mig tudni-illik a Könyörgésnek ajándékában éppülhetnek) szükségesnek lenni meg-engedik; annyiban hogy a féle gyengébbek más al-

kolmatos szókkal nem mondhatták még ki az ökvánásokat: egyéb aránt az a' val azon formán való élelt egy-atyában szükségese nek lenni nem itélik. Némelyek ellenben, nem csak szabadnak, hanem szükségesnek-is tartják annak állandóképpen szóról szóra minden Imádságinkban mindenkor el-mondását. Az első értelemben lévők Brownistáknak (egy ROBERTUS BROWNE nevű Tanító-nak nevérol,) neveztettenek, s-e' máj napig is Angliában úgy neveztetnek. Legatur Joh. Hoornbeeck in Summa Controvers. lib. 10. de Brownistis. A másik értelmet a' mi Reformatus Doctörink (hogy a' Lutheránusokéit s-a' Pápásokéit el-halgassam) állatták. A harmad rendbéliek pradicamentomában való-nak jelenti magát a' Fordító.

IV. E' már itt a' Kérdés: Kitsodák ellen disputál a' MI-ATTYÁNK-rol írott Könyv-nek Szerzője? Igen könnyen által láthatni azt az önnön maga szovaiból. Mert ő abban az egész Könyvben csak azokkal tsatázik: a' kik ollyan babonáságban estenek, hogy el-távoztatták ez Imádságnak szavait mint valami veszedelmes kő-szalat avagy botránkoztató követ,

követ, (pag. 3. 4.) ennek rend-szerint való el-mondását kétségben hozzák, inkább kívánván azt tsak el-halgatni — a' kik e' szent Könyörgést meg-merik tiltani, avagy tellyességgel el-hagyni, (pag. 4.) a' kik azt mondgyák, hogy semmiképpen nem szükséges, (pag. 11.) s-nem is hasznos el-mondani e' Könyörgést, azokkal az igéssel a' melyekkel azt a' Christus szerzette és nitotta, (pag. 12. 13.) a' kik kárhoztatták ma e' Christustól tanult Könyörgéssel való élelt, (pag. 20.) e' Könyörgéssel való élés ellentsatáznak — és ennek el-mondását kerülk, (ibid.) nem akariak ezt mondani úgy-mint Könyörgést (pag. 75.) sőt azt valják hogy meg-kelyen vetnünk e' Könyörgéssel való élelt, (pag. 82.) Végezetre az olyan emberek ellenszöll az Autho, kik a' dolognak valóságára nézve, a' mennyire őtől k lehet emlékeztet-is e' Könyörgésnek el-akarják veszteni, (pag. 80.) s-nagy bátorsággal és nagy mérelességgel ki-törölni, (pag. 5.) s-ez értelmekkel különbözést hoztak-bé az Anyaszentegyházban, (pag. 11.) a' kik egyéb aránt Vallásunkon lévő Reformatus Keresztények (pag. 5.) Ihol újjal mutat a' Könyv-író nyilvánossággal a'

Brownistákra! A' kiket ő a Könyv-
Titulusában, s-másut-is sok helyen, erre
az ő értelmekre nézve Ujjétóknak ne-
vez: méltánn-é, avagy méltatlan, ide
alább ki-fog jelentetni.

V. A' reformatus Theologusoknak e-
dolog felől értelmeket a' mi illeti, azt ők,
s-mi-is ő vélők egyenlőképpen, mind-
nyájan fundályák a' Christus szovain,
melyekkel a' MI-ATTANK le-irat-
tatott. A' melyekben először Parantsó-
lat avag Intés vagyó a' jól imádkozásra:
Ti azért így imádkozzatok: az után az
arra való Példa avagy Forma adatik e-
lönkbe. Az Intés négy cikkelekből áll.
Egyik az Intó személy, úgy-mint az Ur
J.Christus, ki ime' parantsoló ige alatt
értetik: Imádkozzatok. Innét nevez-
tetik már az MI-ATTANK Ur-I-
mádságának: mivel az Ur Jésus annak
Precari Szerzője. Imádkozni pedig avagy
seu o-Könyörgeni, annyit téfzen mint a' mit
rare est elménkel értünk, s-akarunkal kívá-
appete- nunk, azt meg-jelenteni Isten előtt,
re & petere. (Philip. 4. 6. Solt. 3, 38. 10.) akar
tsupa

tsupa gondolattal, vagy foházkodással-is, (Rom.
8. 26.) akar kiáltással, vagy sirással-is, (Solt.
39. 13.) akar kezeinknek, vagy szemeinknek,
az égbe Istenhez fel-emelésével, (Solt. 28. 2
és 123. 1.) akar magyarázó szóval, (Solt.
141. 1. 2.) avagy nyögéssel, (Esa. 38. 14.) sőt ha
csak pihetéssel avagy lélekzódással lehet-is,
(Jerem. Siral. 3. 55.) csak igyekezzünk arra
s-értsük azt a' mit lelki-módon kívánunk, mind
Könyörgünk akkor. Másik czikkel, az Inte-
rett személyek: Ti, tudni-illik én Tanítvá-
nyim, és veletek együtt minden Kereszttyének
(Mark. 13. 37. Tselek. 11. 26.) imádkoz-
zatok. Harmadik, a' szokat egybe foglaló i-
gétske: Azért: mely a' mi Idvezitőnk Inté-
sének fundamentuma, úgy-mint a' melyel új-
jal muta: mind a' vétkes Könyörgésnek módjá-
ra, a' melyet felyeb tiltá, (Math. 6. 5. 7. 8.)
s-mind annak szent módjára, a' melyre itt int,
(vers. 9.) Azt akarja nyilvánban jelenteni ez
igétskével: mivel a' hypocritai és pogányi Kö-
nyörgésnek módja vétkes; e' pedig a' mód,
melyet én itt adok előtökbe, igen szent: annak-
okáért Ti így imádkozzatok, s-nem úgy mint
az Hypocriták és Pogányok. A' negyedik
czikkel,

cikkkel, *Igy*, hasonlatosságot jegyez, s- azt a *Példát* jelenti, a' melyre *Idvezítőnk* néz ebben az *Öntésében*. Annyit télesen azért az *Igy*, mint e' szerint, ilyen módon, avagy formán a' mint következik: mint-ha mondotta volna: *mondjátok, MI-ATTYANK*, (a' miképpen, Luk. 11. 2. vagyon;) avagy ha más szókkal akartok imádkozni, (mivel én csak azon szókhoz nem akarlak titeket kötelezni) úgy intézzétek azokat, hogy e' vel a' ti előtökbe írt *Példá- val egyezzenek*; azaz, ugyan azon személynék, úgy-mint *csak az Istennek* imádkozzatok; ugyan azon dolgokért mindennémű *Könyörgésekben*, akár ti magatok számára *jóért*, avagy *gonosz ellen való Kérésekkel*, akár *Esedezésekkel* másokért, akár pedig magunkért és másokért való *Hála-adásokkal* imádkozzatok; s- ugyan azó szóbéli *készséggel*, mely az *AMEN*-ben bé-foglalva vagyon, úgy-mint azon *értelemmel*, *valósággal*, *buzgósággal*, és *hittel*, imádkozzatok: a' mint én mind ezeket tinéktek előtökbe adom az *Imádságnak* ime tökéletes *Példájában*: *MI-ATTYANK* ki vagy mennyégben, &c. Ez értelme a' *Christus* *Intésének* a' *101 Könyörgésre*. A' mi az *arra ki-adott Példának* cikks-

cikkelenként való értelmét fel-festgetésével együtt illeti, arról most itt szólni nem tartozik a' mi *célunkra*.

VI. A' mely *magyarázat* szerént, a' felyeb említett *közönséges igaz E'rtelmünket* a' *MI-ATTYANK* felől, ime' két *Conclusioban* részfűzű-le. Egyik ez: az *U'r Imádsága* nem *csak Példája* az *igaz Könyörgésnek*, hanem *egyszer s-mind Könyörgés-is*, úgy hogy azon szókkal élhetni *Könyörgés gyanánt*. Ennek *fundamentumosa* ez: mert egyébként *Idvezítőnk* nem parantsolta volna a' *Tanítványoknak*: *Mondjátok, MI-ATTYANK*, &c. (Luk. 11. 2.) Valamiképpen a' *101* rendes *Republicában* a' *közönséges Font* és *Mérték*, *példája* egyéb minden abban való fontoknak és mértékeknek, a' melyhez mind azok egyengettetnek és mérettetnek; de azért ugyan a' val élnek-is a' fontolasban és mérésben, &c: ezenképpen a' *MI-ATTYANK* is nem *csak Például* adatott *Idvezítőnk*től a' *Könyörgésben*; hanem nyíltan azont *Könyörgésnek Formául* is rendelte, a' melyel mind köz, s-mind különvaló helyen *könyöröghetni*, (Math. 6. 6.) Ilyen *szokott Könyörgés-formával* éltenek az

Ow Testamentombéli Sidó hívek-is: mint ám *Moses Áldásnak* szabott formáját adott vala a Papok eleibe, melyel a Népet meg-áldának, (Mof. IV. Könyv. 6. 34.) Mikor a *Frigyládát* eléb eléb vitték, akkor-is szabott formával Könyörgötteknek (cap. 10. 35.) A *Dávid* pedig ugyan a végre írta az 8 *Sóltárit*, hogy azok a *Szent Gyülekezetben* énekeltesse-*nek*; s-nevezet szerént a 92-dik minden *Szombat*-ként. *Ezechiás Király*-is azt parantsolta volt a *Lévítáknak*, hogy az *Urnak* ditséretet éneklénének a *Dávid és Ásaph ditséretivel* (2.Chron. 29. 30.) Az *Uj-Testamentomban*-is *Idvezitők* felől (kinék ez 2-ránt példáját bátran követhettyük) azt írja *Szent Máthé* (cap. 26. 44.) hogy *imádkozott* *harmadszor-is* azon *beszéddel* szólván. Ez az első *Conclusio*.

VII. A másik ez: hogy noha az *Ur-I-mádságának* szóról szóra el-mondásával el-hetni Könyörgés gyanánt; mindazáltal nem köteleztetünk annak mindenkorra való el-mondására, hanem azt példánul adta inkább, a végre hogy minden Könyörgésünket a szerént igazgassuk. Ezért mondja *Idvezitők*: így imádkoz-

imádkozzatok. Mert ha e vel azt akarta volna jelenteni, hogy *mindenkor*, avagy *csak ez formával* imádkozzunk: tehát *Szent Lukás* ugyan azon szöveget tartotta volna-meg *Szent Mathénak* igénként, s-nem változtatta volna el azokat; az *adoságok* helyében *bűnöket*, és a *miképpen* helyében *mert-et téven*, az *ötödik Kérésben*, (vesd össze Math. 6. 12. Luk. 11. 4.) ennek-felette az *Hála-adásnak* formáját sem hagyta volna-ki: s-végezetre az *Apostolok*-is nem imádkoztak volna más *akarmi formán*, a mineműket sokakat olvasunk azoknak írásiban..

VIII. Ez a mi egyező értelmünk a *MATYÁNK* felől a *Reformatus Doctorok*-kal: a kik köz zül noha némelyek arról való *íteleteket világosb* szókkal, s-némelyek *homályosbakkal* írták-le; mindazáltal a *dolognak* *fejében* mindnyájan *egy értelemben* vannak: a mint itt rendel következnek külön külön *tanú-vallások* szerént..

IX. *Cunradus Pellicanus* comment. in Matth. 6. 9. Ad hunc modum, ad hanc sententiam oretis, etiamsi non omnino verba omnia eadem semper loquamini orantes. — Unde &

non

non omnibus in verbis quadrant Matthaeus & Lucas, sicut nec Decalogi verba in Exodo & Deuteronomio. Non enim quibus oremus verbis, sed quae animi petamus affectibus, hic docemur. *Et in Luc. 11. 2.* Quoniam autem nec idem orandi ritus erat omnibus, nec eadem petebantur, cupiunt Apostoli sibi formam a Christo praescribi, quam sequi debeant. Itaque;— praescripsit huiusmodi formam.

Azaz: E' mód s' a' értelem s'z erént imádkozzatok, ha telyességgel nem mind ugyan azon igékkel szóllotok is imádkozván—ez az oka hogy Máthé és Lukás sem eggyeznek meg minden szókban; mint a' tíz-parantsolatoknak szovai is a' Móses második és ötödik könyveiben. Mert nem arra tanittatuk itt, misoda szókkal imádkozzunk, hanem miket s' misoda szóbéli indulatokkal kérünk. Ismét: Mivel pedig nem mindenek azon egy Könyörgés formát követtek, s' nem is ugyan azon rókát kértének; azt kívánnyak a' Christustól az Apostolok hogy ad on ő nek ek oly formát eleikbe, a' melyet követniük kelven. Annyak-okaé t—ext a' formát adta ő eleikbe.

X. Wolfgangus Musculus in Matth. 6. 9.
Non

Non dicit (*Christus*) hanc ergo orationem, vel haec verba proferte, aut ista petite: sed, ad hunc ergo modum orate vos—Ad hunc ergo orandi modum Christus nos, reprobato in illo loquio, his verbis hortatur: non quod omnino velit contextum huius Precationis ad verbum perpetuo recenseri, sed ut habeamus ob oculos istas orandi formulas, ad quarum modum respondere debeant nostrae Orationes.

Azaz: Nem mondja azt (a Christus) ti azért ez Imádságot, avagy e' szókat mondjátok, avagy ezeket kérjétek: hanem ilyen módon imádkozzatok ti—A Christus azért int minket ezekkel a' szókkal arra, hogy a' Könyörgésben való sok beszédet meg-vertvén, ilyen módon imádkozzunk: nem úgy mint-ha telyességgel azt akarná hogy e' Könyörgésnek szovait igénként mindenkor el-mondjuk, hanem hogy szemeink eleibe tégyük ezeket a' Könyörgés formákat, a' melyekre intézünk kelyen a' mi Imádságinkat.

XI. Zacharias Ursinus explic. Catech super Quæst. 119. Precationis a Christo nobis Praescriptæ formula—est regula, ad quam omnes preces nostras congruere oportet. Quæritur

ritur verò, an sic alligati simus huic formulæ, ut inter precandum aliis verbis uti non liceat? Respon. Christus hanc formam nobis tradidit, non ut his verbis simus alligati, sed ut sciamus 1. quæ res; 2. quomodo petendæ sint. Est enim forma generalis de modo, & de rebus petendis. Sæpè autem necessaria nobis sunt particularia, quæ in specie petere à Deo oportet, juxta dicta: *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Qui nō habet sapientiam, petat, & dabitur ei. Orate ne fuga vestra fiat in hyeme.* Hæc autem quoad verba, non sunt in ista Petitione. Idem ostendunt multa exempla precum—ipsius Christi & Apostolorum—& sunt tamen exaudita à Deo. Unde sequitur formulam à Christo præscriptam quoad *Verba esse indifferentē*—quia institutum ejus, cum doceret Discipulos orare, fuit tradere brevem summam earum rerum, quæ nobis à Deo petendæ sunt—Non possumus meliorem formam invenire, nec meliora verba, ad exprimendam videlicet hanc eandem summam, quæ est tanquam genus omnium rerum petendarum—sed Christus nos vult etiam ad species descendere, & particularia beneficia petere pro necessitate

sitate.—Ut autem id Possimus, opus est etiam specialibus formis precandi—Aliæ tamen precandi formulæ debent omnes ad formam à Christo præscriptam congruere.—Hinc Augustinum ad Probam dicit, *omnes Sanctorum preces quæ in scripturâ exstant, Oratione Dominicâ contineri.* Et addit esse liberum, aliis atq; aliis verbis eadem tamen in orando dicere; sed non esse liberum alia dicere. Az az: A Christustól nekünk adatott Könyörgésnek formája—Regula, a melyel mindenmi Imádásainknak egyezni kell. De Kérdésben forog, úgy köttettünk-e e' formához, hogy a' Könyörgés közben más szókkal élni nem szabad? Felel: ezt a' formát adta nekünk a' Christus, nem a' végre hogy ahhoz légyünk köttetve; hanem azért hogy tudjuk 1. miisoda dolgokat, 2. mi módon helyen kérnünk. Mert ez a' mód, s-a' kérendő dolgok felől, a' közönséges forma. Gyakorta pedig szükségünk külön külön való jók nélkül, a' melyeket nevenként kell Istentől kérnünk, imé' mondások szerént: Valamit kérendetek az Atyától az én nevemben, meg-adja tinéktek. A' ki böltseség nélkül szükségködik, kérje, s-meg-adatik neki. Imádkozatok

zatok hogy téiben ne legyen futások. Ezek pedig igéként nincsenek ebben a' Könyörgésben. Ugya ezen dolgot mutatták a' Könyörgéseknek sok példái — a' Christuscénak, s az Apostolokcénak — melyek mindazáltal meg-halgattattak Istentől. Ezekből következik, hogy a' Christustól adatott Könyörgésnek formája, a' szókra képest, közép dolog [az az, el-mondhatni azt, avagy el-hagyhatni, bűn nélkül:] — mert az ő szándéka, mikor az ő Tanítványait imádkozni tanította, e volt hogy rövid summáját adná azoknak a' dolgoknak, melyeket Istentől kérnünk kell. — Nem találhatunk ennél jobb formát, sem jobb szókat, tudni-illik ennek a' summának ki-fejezésére, mely minden kérendő dolgoknak úgy-mint köz-neme — a' Christus pedig azt akarja hogy külön külön nemeket-is ki-fejezzük, és nevenként kérjük a' nekünk szükséges jókat — Hogy pedig ezt tselekedhesünk, külön külön formákkal kell a' Könyörgésben élnünk, — mindazáltal a' Könyörgésnek más minden formáinak egyezni kell e' vel a' Christustól adatott formával. Ezért mondja Agoston a' Proba Afeszonymnak, hogy a' szenteknek minden Imádsági, melyek a' Szent-írásban

vannak

vannak, az Ur-Imádságában be-foglaltattak. S-azt-is hozzá adja, hogy szabados dolog különb-külömbféle szókkal ugyan azon dolgokat mondani a' Könyörgésben; de nem szabados más dolgokat mondani.

XII. Johannes Calvinus in Harm. Evang. super Matth. 6. 9. & Luc. 11. 2. *Non jubet Christus suos conceptis verbis orare; sed tantum ostendit quorsum vota omnia precesq; referri debeant* — In hunc finem tradita est hæc Regula, ad quam preces nostras exigere necesse est, si legitimas cenferi. Deoq; probari cupimus — Unde colligimus, non in Verbis, sed in Rebus ipsis datam ab eo fuisse ritè precandi legem. Idem Institut. lib. 3. cap. 20. sect. 49. Hæc ita nolumus accipi, quasi hæc precandi formulâ adstringamur, ut nec verbum aut syllabam mutare liceat. Multæ enim passim in Scripturis leguntur Orationes, verbis ab istâ longè diversæ, eodem tamen Spiritu conscriptæ, & quarum Usus valde utilis nobis est — Id duntaxat sic docendo agimus, ne quis omnino aliud querat, expectet, aut postulet, quam quod hæc Oratione summamim comprehensum est: & verbis licet diversissimis, sensu tamen

B

non

non variet, &c. Az az: Nem paransolya a Christus az ő Tanítványinak hogy azon szókkal imádkozzanak; hanem tsak azt mutattya nekik, hová kelyen minden ő kívánságoknak s-Könyörgéseknek vitettetni—E vég-re adatott ez a Regula; a melyhez a mi Könyörgésinket szükséges egyengetnünk, ha azt kívánjuk hogy azok jók s-Isten előtt kedvesek legyenek—Ebből azt hozzuk-ki, hogy nem a szókban, hanem a dolgokban adatott ő tőle a jól-könyörgésnek formája. Ismét: Ezeket nem akarjuk úgy érteni, mint-ha ehez az Imádság-formához köteleztetnénk, úgy hogy abban egy szót avagy egy bötűzetet sem volna szabad meg változtatni. Mert a Szent-írásokban széllyel sok Könyörgések olvastatnak, a melyek szókkal ettől igen különbözök, de ugyan azon Lélektől irattattanak-meg, s-igen hasznosok is minékünk—Tsak ezt akarjuk e tanítással, hogy senkimást a kíváls mely ebben a Könyörgésben bé-foglalva van gyon summáson, teljességgel ne keressen, ne várjon, avagy kérjen: és az ettől ha szókkal igen különböz-is, értelemben mindazáltal ne különbözzön, &c.

XIII.

XIII. Theodorus Beza Annotat. minor in Matth. 6. 9. Vera omnium Christianarum precum summa & formula. Et in Luc. 11. 2. Vera precationis formula. Az az: Minden

Keresztényi-Imádságoknak summája és formája, az Ur-Imádsága tudni-illik. Ismét: Az igaz Könyörgésnek formája az,

XIV. David Pareus comment. in Matth. 6. 9. Sic precamini] pro, hác formulá precari debetis. Luc. 11. 2. Cum oratis dicite: pro, quoties orare vultis, sic orate—Deinde ex verbis: Sic orate; quæ sunt præcepti: quæri potest: num distictè huic formulæ, & verbis Dominus nos alliget, ut aliter precari non liceat? Quod non videtur: secus Apostoli nunquam aliâ formâ precati fuissent. At aliâ formâ precum usi leguntur. Act. 1. 24. Tu Domine, qui corda omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus: ut accipiat sortem ministerii huius, &c. & Actor. 4. 24. Domine, tu es Deus ille, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: qui per os David, &c. Cogit enim scripta res ipsa exprimere precando speciales necessitates, quæ verbatim hác formulâ non continentur. Ex

B 2

scope

scopo igitur Christi hinc est respondendum. .
 Ejus erat, regulam nostræ ruditati præscribere:
 ad quam tum in Verbis, tum in Rebus, quan-
 tum ejus fieri possit, omnia vota nostra ad
 Deum dirigamus — Sicq; accipiendum est,
 quod *Augustinus* dicit *Tom. 10. Homil. 42.*
de Orat. Dom. Verba quæ Dominus noster
Jesus Christus in Oratione docuit forma est
desideriorum. Non tibi licet petere aliud,
quàm ibi scriptum est. Aliud, inquit, non,
aliter, vel, aliis verbis, &c. Az az:
 Így imádkozzatok: avagy, e' vel a' formával
 kell imádkoznotok. *Luc. 11. 2. Míkor imád-*
koztok, mondjátok: avagy, valamennyi szer i-
mádkozni akartok, így imádkozzatok — To-
vábbá ezekből a' szókból: Így imádkozza-
tok: melyek parantsolatnak szavai: Kér-
dés támadhat: Kötelezzén-e minket az Ur
ehez a' formához és szókhoz oly szorossan,
hogy másképpen imádkozni nem szabad légye?
Mely nem úgy láccik: egyébként az Aposto-
lok soha nem imádkoztanak volna más szóval.
De hogy más formáú könyörgésekkel éltének
légyen, olvassuk, Tselek. 1. 24. 25, Te Uram
ki mindeneknek szívét, tudod, jelents-meg
 melyiket

melyiket választottad e' kettő közzül; hogy
 részes légyen e' szolgálatban, &c. és *Tselek. 4.*
34. Uram, te vagy az Isten, ki teremtetted a'
mennyet, földet, tengert, és mind azokban,
való állatokat, ki a Davidnak szája által, &c.
Mert gyakorta maga a' dolog kényszerít
râ hogy kvalikeppen való szükségünket ki-
nevezzük könyörgésinkben, a' melyek szóról
szóra ebben a' formában nintsenek be-foglal-
va. Minek-okaért a' Christusnak célyából
kell itt felelni s-érteni. Ki a' mi tudatlansá-
gunknak akart Regulát adni, a' mely szeréne
mind a' szókban, s-mind a' dolgokban, a' me-
nyire lehetne, minden mi kívánságinkat Isten-
hez igazgatnók — S-igy kell érteni a' mit A-
goston mond (Tom. 10. Hom. 42. de Orat.
Dom:) azok a' szók melyeket a' mi Urunk
Jésus Christus az Imádságban tanított, a' ki-
vánságoknak formája. Nem szabad teneked
más dolgot kérni, mint abban meg-iratttatott.
Más dolgot, úgy-mond, nem, más-keppen, a-
vagy, más szókkal, &c.

XV. *Johannes Piscator in Matth. 6. 9.*
Observ. 7. ex Verbis; Vos igitur ita precamini: 1
Quærat aliquis, an ad hanc precum formulam

ita sumus adstricti, ut aliter precari non liceat. Ratio dubitandi est: quia Christus hanc formulam Discipulis suis præscripsit, & eos ita precari iussit: & tamen reperiuntur exempla precum à Christianis factarum aliis verbis: quæ nihilominus à Deo fuerunt exaudita, ac proinde fuerunt rectæ ac legitimæ; ut preces Ecclesiæ Hierosolymitanæ, Act. 4. 24. deinceps; Stephani, Act. 9. duobus versibus ultimis: Petri & Johannis, Act. 18. 15. 16. 17. Respondeo: etsi Christus hanc Precum formulam nobis præscripsit; non tamen est putandum, voluisse nos ita præcisè adstringere ad hæc ipsa verba, ut libertatem paulò aliis atq; etiam pluribus verbis in precando utendi nobis voluerit adimere: sed hoc præcipuè egit, ut doceret quânam res à Deo petere debeamus, idque quotidie & (ut ita dicam) ordinariè. Interim non vetuit necessitates quibus maximè nos urgeri sentimus, liberè etiam aliis ac pluribus verbis exponere, &c.

Az az: Kérdegye valaki: kötelezetünk-e a Kőnyörgésnek formájához annyira, hogy más-képpen nem szabad legyen imádkoznunk? E kételkedésnek oka ez: mert a Christus ezt a formát adta az ó Tanítványnak, s így parantsolta nekik hogy imádkozzanak.

kozzanak: de még is találtnak a Keresztényektől más szókkal tett Imádságoknak példái; melyek mindazáltal Istentől meg halgatottak, és ennek-okaért igazak és jók voltak: péld. okaért a Jerusalemi Ecclesiának Tselek. 4. 24. s a követ. versekben: Istvánna, Tselek. 7. a két utolsó versekben: Péternek és Jánosnak, Tselek, 13. 15. 16. 17. Kőnyörgések. Felelek: Noha a Christus e formát adta nekünk: nem kell mindazáltal azt velnünk, hogy minket oly szorosan akart volna kötni ezekhez a szókhöz; mint-ha a Kőnyörgésben különb s-több szókkal való szabados élést el-fogni tőlünk akarta legyen: hanem ezt azért tselekedte főképpen, hogy tanítana mitsoda dolgokat kelyen naponként, s-(hogy így mondjam) rend szerént, kérnünk Istentől. Azonbá nem tiltotta-meg hogy azokat a szükséges dolgokat, melyeket leges leg inkább érzünk, más s-bővebb szókkal szabadossan ki-mondanók, &c.

XVI. Guilielmus Bucanus Instit. Theolog. Loc. 35. de Orat.—Formula quam nobis Deus, immensâ suâ bonitate præscripsit (Matth. 6. 9. Luc. 11. 2.) quæ Oratio Dominica dicitur.

tur, omnibus reliquis anteponeunda est—Nec tamen Formulæ hujus singulis vocibus adstringimur; verum materiam precum aliam nullam sumere licet, & ad hujus perfectissimum & verè legitimum exemplar (quoad sensum) omnes fidelium preces congruere debent.

Azaz: Az a' Forma, melyet Isten az ő nagy jóvoltából adott (Math. 6. 9. Luk. 11. 2.) s-*Urr*-Imádságának mondatik, minden egyéb könyörgés-formáknál méltóságosb—Mindazáltal ennek a' Formának minden szovaira nem köteleztetünk; hanem semmi más matériát nem szabad a' könyörgésekben befoglalni, sőt ennek tökéletes és igazán törvényes példájához kell (az értelem szerént) a' hívőknek minden Könyörgéseknek egyengetődni.

XVII. Guiljelmus Perkinsius in Matth. 6. 9. Vos igitur ita precamini; Lucas habet, cum precamini, dicite, Pater noster, &c. Quibus verbis Christus sanctam, rectamque Orationis formulam Discipulis suis, quam usurpent, præscribit, cujus exemplar postea describitur.—Eam igitur & quoad materiam, & quoad formam, in omnibus nostris precationibus imitemur & sequamur oportet: ipsissimis

tamen

tamen ejus Verbis non obstringimur, sed iisdem aliisvé verbis, ut libet uti liberè possumus. Christus enim ipse aliis sæpè verbis orabat: sic etiam Apostoli, ut è Pauli precibus, in Epistolis ejus liquet, in quibus sese & materiæ, & formæ hujus Orationis adstringit, sed aliis tamen verbis utitur. Lucas etiam ipsam hujus Orationis formam describens, divergit aliquantum à Matthæi verbis. Rursum: Porro perfectissima licet sit Oratio, generalis tamen est solummodò: fidelis autem quisque particulares orationes habeat oportet, quibus particularem suam conditionem & statum, speciali quadam ratione Deo declarare possit; ita tamen ut cum hac Oratione à Christo præscripta consentiant.

Az az: A' mely igékkel Christus a' Könyörgésnek szent, és igaz formáját adgya az ő Tanítványinak eleikben, a' melyel élyenek: a' melynek példája az után le-irattatik—Azt azért mind matériájára, s-mind formájára nézve szükséges követnünk minden mi Imádságinkban: mindazáltal annak szovaihoz nem kötetünk, hanem ugyan azokkal, s-más szókkal-is, a' mint teccik, szabadon élhetünk. Mert a' Christum-is gya-

B 5

korra

korta más szókkal imádkozott: azonképpen az Apostolok is, mint a Pálnak Könyörgéséből, az ő Leveleiben nyilván vagyon; a melyekben noha szabja magát ennek a Könyörgésnek mind materiájához, mind formájához, de mindazáltal más szókkal él. Lukás-is ezen Imádságnak formáját le-irván el-ment valamelyre a Máthé szavaitúl. Ilmét: Továbbá, noha tökéletes ez a Könyörgés, de csak közönséges: minden hívő embernek pedig a kíváltképpen való Imádságokra szüksége vagyon, melyekkel külön való hivatalját és állapotját, nevezetesen meg-jelenthesse Istennek: úgy mindazáltal hogy evel a Christustól adatott Imádsággal egyezzenek.

XVIII. Stephanus Szegedi (Nostras) Tabula IV. de Orat. pag. 202. An ad verba Orationis Dominicæ simus alligati? Proposuit Christus universalis quædam, ad quæ omnes preces nostras referamus. Liberum autem est aliis atq; aliis verbis, eadem tamen in orando dicere: sed non debet esse liberum, alia dicere. Az az: Kóttettünk-e az Ur Imádságának szovaihoz? Némely közönséges dolgokat adott a Christus elénkbe, a kikre

a kikre minden mi könyörgéseinket rá vigyük. Szabados pedig más s-más szókkal, de ugyan azon dolgokat mondani: de nem kell szabadosnak tartani más dolgokat mondani.

XIX. Thomas Cartwrightus, verba illa Matthæi 6. 9. Ita precamini: metaphrastice sic reddit, in Harmoniâ Evangelicâ. Atque quo commodius vobis a precandi corruptelis, quibus infideles implicantur, caveatis, ad hanc formam preces vestras quasquinq; ad Deum fuderitis, conformabitis: ut si non totidem verbis Deum oretis, tamen nihil praterquam, quod sit his verbis comprehensum, admisceatis.

Az az: Hogy pedig annál jobban a könyörgésben való veszetésekről, melyekbe a hitetlenek be-köteleződnek, magatokat meg-ohassátok, erre a formára egyengetek a ti Imádságitokat, valamelyeket Isten eleibe ki-öntendetek: úgy hogy ha azon igékkel nem imádkoztok-is Istennek, mindazáltal semmit a kívüla mi ezekben a szókbán be-foglaltatott, ne elegyítsetek Könyörgéseitekben.

XX. David Calderwood in Altari Davidis nascens. Pag. 626. 627. Christus instituens Aposto-

Apostolos quomodo orarent, tradidit in Oratione Dominica exemplar Matth. 6. quo exemplari indicat quomodo sit *πολυλογία* in concipiendis precibus, & inanis repetitio verborum ceu *βαρλογία*. Cum illa ipsa in uno eodemque conventu toties repetitur; ac si nulla pars Liturgiæ, nullum officium absque illa sanctificari possit; non solum eodem exemplari abutimur ad battologiam, sed etiam ad superstitionem.

Az az:

A' Christus tanitván az Apostolokat miképpen imádkoznának, adott nekik az Ur-Imádságában példát, Matth. 6. a mely példával meg-mutattya minődon helyen el-távoztatni a' Könyörgés tételben a' sok beszédet, és azon szónak haszontalanúl elő-hozását. Midőn ugyan azon Imádság ugyan azon gyülekezésben egynéhányszor elő-hozattatik, mint-ha az Isteni közönséges szolgáltnak semmi része, semmi tisztunk, a' nélkül nem szenteltethetnék-meg; vissza-élünk a' val a' példával nem csak ugyan azon szónak haszontalanúl elő-hozására, de még babonásságra-is.

XXI. Franciscus Gomaras, Explicat. loci
Matth.

Matth. 6. 9. Quum Dei invocatio alia sit Oratio, quā aliquid ab ipso petitur: alia Gratiarum actio, quā ob dona laudatur; prioris perfectissima formula est a Domino nostro Jesu Christo tradita. Unde Oratio Dominica dici solet; quæ quantum substringitur verbis tantum diffunditur sensibus, ut recte Tertullianus: qui & illud addit, in eā Breviarium totius Evangelii contineri. lib. de Oratione cap. 1.—

Az az:

Mivel az Isten segítségül-hívása egyik Könyörgés, a' melyel valamit kérünk ő tőle: a' másik Hála-adás, melyel dicséretet az ő ajándékért; az elsőnek tökéletes formája a' mi Urunk Jésus Christustól adatott. Innét Ur-Imádságának szokott hívattatni: a' mely a' mennyire egybe szorittatik szókkal, annyira kiterjed értelmekkel, a' mint igazán mondja Tertullianus: a' ki ezt-is hozzá adja, hogy abban az egész Evangeliumnak Rövid summája foglaltatik-bé—

XXII. Theologi gravissimi Anglicani, in laudatissimis Annotationibus super Evangel. Matth. cap. 6. 9. Sic precamini. Minden Keresztényi Imádságoknak valószagos summája és formája—

formája, adatik előnkbe, nem parantsolatban, hanem példában; melyel mindazáltal elbetni-is Könyörgés gyanánt, Luk. 11. 2.

XXIII. Doctissimi Interpretes Belga ad Matth. 6. 9. Ita precamini: sic annotant. I-gazgassátok minden ti Könyörgéseket e' Forma szerént. Nem hogy mi csak e' szókra a-vagy mindenkor, köteleztetnénk: mert az előnkbe gőrdülő szükségünkben szabados né-mely Kéréseket kilyeb terjeszteni; és más szókkal-is ki-fejezni. Lásd Ján. 17. és Apost. tselek 4. 24.

XXIV. Johannes Diodatus in eundem locum sic. Meg-tartsátok mindenkor e' rövid formának velejét, és magatokat annak fejei-bez szorítsátok, s-annak együgyű rövidségével élyetek.

XXV. Synopsis purioris Theologiae Professorum Leydensium, disput. XXXVI. thes. 33. Ex quibus verborum circumstantiis manifestum est, precationem hanc non esse tantum rectè precandi Normam; sed insuper quoq; ritè precandi Formam: sicuti quoq; tota vetusta Ecclesia id semper extra cōtroversiam habuit, &c.

Az az: Ezeknek a' szóknak körül-állásból

síbol nyilván vagyon; hogy ez az Imádság nem csak példája, hanem ennek-felette formája-is a' jól-Könyörgésnek: miképpen az egész régi Ecclesia-is mindenkor ebben az értelemben volt vetélkedés körül.

XXVI. Joh. Henr. Alstedius M. S. Theolog. Controv. non-Contr. loco de Orat. Dom. Oratio Dominica est forma & norma cūm Precationis, tum Gratiarum actionis: & ea quidem Catholica sive generalis, cui formulæ particulares debent esse conformes. Addit Idem Theol. Catecht. pag. 765. Paraphrasi in verba Christi apud Matth. 6. 9 — Non equidem his semper verbis utemini, ita ut ab hac formulâ nunquam deflectatis: interim tamen vota vestra sic dirigetis & frænabitis juxta hanc formulam, ne extra metas istas oberrent. Non enim in verbis, sed in rebus ipsis hanc ritè precandi legem do vobis. Quare sic precamini, ut ego vos doceo. Az az:

Az Ur-Imádsága formája és példája mind a' Könyörgésnek, mind a' Hála-adásnak: s-még pedig közönséges, a' melyhez kell szabnunk a' külön-való formákat. Ismért: Nem kell ugyan e' szókkal mindékor élnetek, úgy hogy e' for

é forma mellől el nem vehetnétek: azonközben mindazáltal a ti kívánságokat úgy igazgassátok és szabályozzátok é példa szerént, hogy a' határokon kívül ne vándorlyanak. Mert nem a' szókban, hanem a' dolgokban adom néktek ezt a' jól imádkozásnak törvényét.

XXVII. *Guilielmus Amesius Cas. Consc. lib. 4. qu. 5. An Oratio Dominica sit formula nobis præscripta, & observanda?* R. 1. Christus illam orationem docens, non voluit nobis præscribere formulam verborum *constanter* observandam: sed exemplar, vel ideam, secundum quam orationes nostras dirigere debemus. Hoc inde satis apparet, quod non legamus Apostolos illam formulam unquam usurpassé. 2. Non expedit huic formulæ adhærere. 1. quia particulariter magis, prout occasio datur sapere debemus orare. 2. quia hæc ratio apud Pontificios quasi incantandi cærmén evasit. 3. quia sic non proficitur in spiritu ac dono orandi. *Hujus sententiam clarissimè discussit & approbavit in Theologiâ casuum Consc. Germanicè. Andreas Kesslerus, cap. XI.* Az az:

Az Ur-Imádsága formául adatott-é nekünk

künk, s-meg-kell-é azt tartanunk? Felel: 1. A' Christus azt az Imádságot tanítván, nem akart nekünk szóknak formáját adni melyet állandóképpen kellene meg-tartanunk: hanem példát, avagy szabott-régulát, a' mely szerént helyen a' mi könyörgéseinket igazgatnunk. Ez eléggé meg-teccik ebből, hogy nem olvassuk az Apostolok felől, hogy a' val a' formával valaha éltenek volna. [Itt jó idején vedd jól észre a' **FORDE'TO'**-nak nyegédös szégyenét, ki ez hires neves tudós Theologusnak igaz értelmét a' már említett, s-a' több Theologusnak-is egyező értelmeknek ellenébe vetvén, Brownisták-é gyanánt hozza-bé ide alább az Ellen-vetésekben. Ha ő tudománnyal és elméleti böltseséggel ily dérek Tudósokon feljúl úszni igyekező (a' mint maga mások felől szól a' Keresztýén Olvasóhoz) nem volna, meg-sajdithatta volna **A' ME'SIUS** szovainak maga-magyarázattját: ki midőn azt mondgya, *Constanter observandam*: é' vel a' szóval állandóképpen választást s-külböztetést téstén a' **MI-ATYÁNK** szovainak mindenkor és néhánykor szükséges megtartása között: az o tagadja Theologus társaival

saival együtt; ezt pedig állattya: a' mint maga ki-fejezi mind a' perpetuó-t; mind a' sapé-t s-az aliquandó-t, (dicto loco th. 7. & 10. num. 3. & th. 12. num. 1.) A' tagadó részt három okokkal mutattya: így szólván.] 2. Nem hasznos chez a' formához köteleztetnünk, (értsed állandóképpen, avagy mindenkor.) 1. Mert gyakorta nevenként kellinkább szükségünket, az alkalmatossághoz képest, ki-fejeznünk könyörgésünkben. 2. Mert e képpen (a' MI-ATTYÁNK tudni-illik, ennek szórol szóra mindenkor szükség-képpen, s-még pedig értelem és szübbeli jó indulatok nélkül el-mondása felől való vélekedésből) a' Pápistáknál mint egy szokott-babonászágra fordéttatott. 3. Mert e képpen nem lehet a' könyörgésnek lelkében s-ajándékában nevedni.

XXVIII. De hogy több Reformatusoknak (s-annál inkább Lutheránus és Pápas Tanítóknak, kik-is nagyobb részént mindnyájan a' mi-einkel egyet értenek) tanú-vallásokat el-hal-gassam; leges-leg világosan irják-le ez közönséges értelmet a' MI-ATTYÁNK felől, a' virágzó Ultrajekt-i Academiának ditsére-

ditséretes három Theologus Doctori. Ugy-mint: Gisbertus Voetius in Polit. Eccles. MS. de Precibus Eccles. qu. 14. An Precatio Dominica nobis data sit solum in regulam & exemplar, juxta quod sciamus orationes nostras concipiendas esse, an quoq; in Orationem, quam ipsam precantes dicamus? Affirmatur posterius. Non tamen ita huic formulæ alligati sumus quasi vel illam solum & semper dicere satis aut necesse esset; vel preces nostræ absq; eâ non constarent, earumvé perfectio ex ejus adjunctione necessariò petenda esset.

Az az: Az Ur-Imádsága tsak régül és példánl adatott-e nekünk, a' mely szerint tudjuk Könyörgéseinket intézni, avagy Imádságul-is, a' melyet könyörögven mondjunk? Ezt az útolsót állatom. Nem vagyunk mind-azáltal chez a' formához úgy kötötte, mint-ha avagy tsak és mindenkor ezt mondani elég vagy szükséges volna; avagy a' mi Imádságink e' nélkül nem volnának jók, s-azoknak köellekessége ennek hozzá-adásából szükség-képpen függene.

XXIX. Johannes Hoornbeeck, Disput. 2. de Precibus Ecclesiast. Th. V. De Precatione

Dominicâ quæritur: An nobis data sit solùm in regulam, & exemplar, juxta quod sciamus orationes nostras concipiendas esse; an quoq; in orationem, quam ipsam precantes dicamus? Illud volunt *Brownista*, qui sic dicuntur; non hoc—Verùm, respiciendo, I. Commendationem istius orationis, quam Christus facit, Matth. 6. 9. sic igitur orate, Luc. 11. 2. quando oratis, dicite: II. Formam, sub quâ posita, quæ Orationis est; sive initium, finem, & totum contextum ejus attendas: III. Materiam, quæ maximè, & sic oranda: IV. Usum ac praxin Ecclesiæ Christianæ perpetuam: non videmus quare non, præterquam pro normâ, & canone petendorum, etiam ut *formalis precatio* habeatur, nobis non imitanda solùm, sed ita quoq; dicenda—Non tamen ita alligatos nos huic Orationis Dominicæ formulæ arbitramur, quasi vel illam solam & semper dicere satis aut necesse esset; vel preces nostræ absq; eâ non constarent, earumvé perfectio ex ejus adjunctione necessariò petenda esset. vide *Amesii* Cas. consc. lib. 4. cap. 17. Quare nonnulli orationem illam vel ante, vel post concionem omittunt: ut sic libertatem illam testentur; quan-

quandocunq; autem, rectè, ut perfectissima formula & oratio, a nobis quoq; adhibetur.

Az az: Az Ur-Imádságáról kérdés támad: Adatott-e az tsak Régulául és például, a mely szerint tudjuk könyörgésinket intézni; avagy Imádságul-is, a melyet könyörögve mondunk? Azt akarják a Brownisták, akik így hivattatnak: nem ezt—De, meg-gondolván, I. ez Imádságnak Christus által Commendatioját, Matth. 6. 9. így könyörög-jetek azért, Luc. 11. 2. mikor imádkoztok, mondjátok: II. Formáját, a mely alatt az, akar annak eleit, és útölját, s-egész rendes-folyását szemlélyed, adattatott: III. Materiáját, a mit főképpen, s-ilyen formán kérni kell: IV. a Keresztyén-i Ecclesiának eleitől fogván való szokását és tselekedit: nem látynk, miért ne legyen az mind a kérendő dolgoknak Példája és regulája, s-mind valóságos Imádság-is, a melyet nem tsak követnünk, de Imádság gyanánt el-mondanunk-is kelyen—Mindazáltal nem vagyunk olyan itéletben, hogy ez Imádságnak formájához úgy volnánk kötelesek, mint-ha avagy tsak, s-mindenkor ezt mondani elég vagy

C 1. Szüksége

szükséges volna; avagy a mi Imádságink e nélkül nem volnának jók, s-azoknak tökéletessége ennek hozzá-adásából szükség-keppen függene. Lásd Amésiusnak [NB. Ihol a FORDETO'-nak Amésius igaz értelmének erőszakos magyarázata ellen, e még élő Theologusnak Apológiája! ki e végre hozza-bé Amésiusst, hogy a maga értelmét ennek értelmével egyezni meg-mutassa] a lelki-esméretnek Akadékiról írt 4-dik Könyvének 17. részét. Ez az oka, hogy némelyek azt az Imádságot (a MI-ATYÁNK-at) vagy a prédikáció előtt, vagy az után el-hadják [Ihol az igaz Magok-mentsége az Atyáfiaknak-is készen van a FORDETONAK penna hegyire vett tselekedeteknek részéről: miért mondják-el a MI-ATYÁNK-at prédikállások előtt, s-miért hadják-el (noha ez merő parvar keresés) a prédikállás után. Más helyesb okát (melyet a FORDETO' a maga elméjének tükörében nem láthat) adhatták itt ilyen tselekedeteknek, azon kívül melyeket ő helyesek gyanánt (hogymár) toszongat elő. pag. 83. 84. 85.] hogy így a Keresztényi-szabadságot (az e vel való élésben, vagy nem élésben)

ben) meg-mutassák. Valamikor pedig azt mi-is el-mondjuk, akár úgy mint tökéletes Könyörgés-példát, akár úgy-mint Imádságot, jól tselekedsz-szük.

XXX. Carolus Dematius Comment. MS. in Orat. Dom. Quest. V. An Christus formulam precandi quam Orationem Dominicam vocamus, nobis tradiderit, ut exemplar sit ad quod componamus Orationes nostras; anne verò ut sit precatio, id est, ut eâ inter precandum utamur; an verò utrumq; in finem? Resp. Utrumq; in finem traditam esse. Ut sit exemplar, patet ex vocula *traditam*. Traditam, esse ut eâ utamur inter precandum, patet I. Ex Luc. 11. 2. ubi Christus ait: Cum oratis, dicite: II. Quia formula hæc complectitur omnia quæ ad certam precationem requiruntur. 1. quis sit orandus. 2. quomodo sit orandum. & 3. Quid sit petendum. Vide de his plura apud Richardum Wardum. Quest. VI. An ita adstricti simus formulæ illi quam, hinc Christus tradit, ut eâ & solâ semper sit utendum, nec aliud inter precandum usurpandum? Resp. Sufficit ut orationes nostras ad formam illam tanquam ad normam compona-

mus. Nam nec Apostoli, nec Christus sese ad formulam illam adstrinxerunt. Vide Richardum Wardum. Az az;

V. Kérdés: A' Könyörgésnek formáját melyet Ur-Imádságának hívunk, a' végre adta-e a' Christus hogy az a' mi könyörgéseinknek Példája legyen; avagy hogy Imádság legyen, az az, hogy azzal élünk imádság közben; avagy pedig mind e két végre? Felel. Mind e két végre adta. Hogy példánál adta, meg-teccik, iméz igétséből öltös, így. (Math. 6. 9.) Hogy a' végre adta legyen, hogy a' val könyörgésben élünk, meg-teccik. I. Luk. 11. 2. az hol a' Christus így szól: mikor imádkoztok, mondjátok. II. Mert ez a' Könyörgés-forma be-foglal mindeneket valamik a' bizonyos Könyörgéshez kívántatnak: úgy-mint 1. Kinek kelyen könyörögni; 2. Miképpen kelyen könyörögni; és 3. Mit kelyen kérni. VI. Kérdés. Ugy köteleztettünk-e ehez a' Könyörgés-formához, melyet a' Christus itt ad, hogy a' val, s-tsak, mindenkor élünk, s-egyébhel nem kelyen a' könyörgésben élni? Felel. Elég az hogy a' mi-Imádságinkat arra a' formára, úgy-mint egyenes ráma-

ra in-

ra intézzük. Mert sem az Apostolok, sem a' Christus nem kötötték ö magokat ahhoz a' formához.

XXXI. Végezetre, ő maga-is a' Könyv-író, az elő hordot Tanítóknak egyező értelmektől, nem különböz, a' dolognak valóságára nézve. Kinek szavait a' Fordító, így fejezi-ki, Pag. 76: Valyon ezek a' szók nem lehetnének-e egyszerűs-mind Könyörgés és Könyörgésnek Formája? egyik épület, nem lehet-e formául másik épületnek? Nem álhat-e meg e két-tő? Pag. 5: Mi nem ragazkodunk ugyan szintén annyira ez Imádságnak börtühez, mint-ha kárhoztatnánk egyéb könyörgésnek formáját; avagy mint-ha nem jóvállanánk más szókból álló könyörgéseket; hané élhetnek az emberek más könyörgésekkel-is, azonban ezt sem kell el-hagyni. Pag. 31, 32: ha úgy értik, hogy mi nem vagyunk oly formán köteleztetvéne' Könyörgésnek szovaihoz, mint-ha nem volna szabad élni más könyörgésekkel; ebben ő vélek mi-is meg-egyezzünk. De ha ez szabadságnak színe-alatt ezt akarják hogy e' könyörgésnek szovait el-kelyen mulatunk vagy rekkentenünk; (tudni-illik, a' Chri-

C S

stua

stus szavaitól való el-idegenedésből, a' mint itt szól, azaz, azoknak meg utálásából:) bezeg ebben ellenkezünk velek—távol legyen hogy mi el-idegenedgyünk az Isten szavaitól.

XXXII. Láttatik ugyan néhol ez Author úgy szólni (pag. 93, 94. s-egyébütt-is) mint-ha állandóképpen szóról szóra mindenkor el kellene szükség-képpen mondani a' MI-ATTYANK-at. De ő maga másutt a' maga szavait szépen meg-világosította, a' közönséges igaz értelem szerént. Pag. 8, 9. a' Brownistáknak imez Fogásokra a' mindenkor felől, [Hogy ha ez parantsolat-képpen mondatott volna Idvezítőnkül; tehát mindenkor csak azt kellene mondanunk, és soha más könyörgéssel nem kellene élnünk:] így felel. Ez csak annyit tévesz, mint-ha valaki azt mondaná: nem parantsolatott az, hogy az Istennek könyörögjünk; mert azt mondgya az Apostol, hogy szüntelen könyörögjünk. 1. Thessalon. 5. 17. mintha soha egyebet a' könyörgésnél tselekednünk nem kellene. De ám bár tegyük fel hogy ez nem parantsolat, és hogy nem is hadta Idvezítőnk hogy é Könyörgést mindenkor el-mondjuk; de azért azt sem tiltotta-

meg

meg hogy ezt gyakorta ne mondjuk, annál inkább hogy soha ne mondjuk.

XXXIII. A' gyakorta való el-mondását is pedig a' MI-ATTYANK-nak, szükségének mondja lenni, a' tudatlan népnek kedvéért, miglen az taníttathassék a' jó móddal való könyörgésre, ez Urul adatott formával való egyezés szerént, pag. 79. 80. Mert egyéb aránt, annak gyakor el-mondását, az értelmes Keresztényeknek szabadságában taníttya lenni, (pag. 5. 31.) a' több Tanítókkal együtt. A' hol pedig nyilván láttatik szólni minden meg-határozás nélkül, hogy telyefséggel szükséges-képpen el-kelyen azt szónként minden könyörgéseinkel együtt mondanunk, (pag. 5. 51.) tselekefzi ezt a' Brownisták ellen buzgokodó indulattul való el-ragattatásból. Kik közül némelyeknek a' MI-ATTYANK felől való börtelen és azt meg-utáló beszédeket, [p. o. mikor azt mondják hogy el-kell rekkenteni, temetni azt az Imádságot pag. 31. és azt itélik, hogy az a' Christus szavai nem éppültre való, pag. 12. s-az ő magoktul formált könyörgéseknek oly tökéletességet lattatnak tulajdonítani, hogy azokban

minden-

mindennémű kívánságok ki-fejeztessenek, pag. 51. &c.] E féle beszédek, mondom, hallogatván az *Author*; azoknak ellenébe veti a maga szavait, s azt írja hogy e *Könyörgésnek* szavait nem kell el-mulatnunk vagy rek-
kentenünk, pag. 31. hanem sőt inkább mivel azok hasznosok, s-lelki-éppültre való, pag. 12, és lehetetlen az mi tőlünk hogy oly kö-nyörgést formálhassunk, melyben mindennémű kívánságok külön külön ki-fejeztessenek; ehhez képest azért szükséges-képpen kell mi-nékünk élnünk olyan könyörgéssel (úgy-mint a *MI-ATTÁNK*-al) melynek az ő kö-zönséges kívánságiban minden részenként való kívánságink be-foglaltassanak, pag. 51. 52.

XXXIV. Ettől ez okból ki-válva, avagy ez az *Author* a *MI-ATTÁNK*-nak szük-séges-képpen mindenkor el-mondását állattya egy-átalyában; avagy meg-határozva. Ha egy-átalyában; így nem csak az ő véle együtt *Franciai* nemzetből való *Református* Tani-tóknak (minémű a *Calvinus*, *Beza*, &c.) ha-nem mind a többinek is maga egyedül ellenek tanit: s-ennek-okáért azoknak a sokaknak.

s-tán

s-tudósbaknak-is (követve szóllok, a menyire ez kis írásából ítélhetek) ő nálánál, méltán ér-demesb és hitelesb ítéletek mi nálunk, s-akar-mely eszes embernél-is; mint az ővé egyedül. Ha pedig meg-határozva szól; abban az ő i-téletit mi-is be-vésszük, mint szintén azokét. Mitsodás meg-határozott szükséget értsünk pe-dig itt, majd azoknak a *Doctroknak* elméjek szerént nyilván meg-jelentetik, a több ide-tartozó szükséges *distinction*-kal együtt.

XXXV. Mind ezekből a *Tanú-vallásokból* ki-teccik elég világoson, hogy e *Könyvnek* *Authora* nem azok ellen írta azt, a kik az *Ur-Imádságával* szabadon élnek, s-ahoz ő magokat nem kötik, úgy-hogy azt szükség-képpen el-kellene mindenkor mondaniok; a-vagy hogy azt, valamikora a *Keresztjéni-sza-badságból* úgy teccik, el-hagyván, azon kívül más könyörgésekkel-is nem élhetnének vétek-nélkül. Írta azért ő azt éppenséggel a *Brow-nisták* ellen: még pedig a keménybek avagy meg-általkodtak s-nem a meg-jóbbúltak el-len. Mert ő közülök némelyek a többek-
kel öszve, ellenköző elmével voltanak egy el-sőben; mindazáltal mivel helyben hadgyák
hogy

hogy az *Ur-Imádsága* minden *Könyörgéseknek* tökéletes példája avagy igazgató regulája legyen, ebből a fundamentumból meg-győződén, annak-utánna azt-is meg-engedték hogy szabadon élhetni azzal *Könyörgés-gyánt*-is.

XXXVI. Erre az értelemre hajlott vőlt *Johannes Robinsonus*, a ki (egyéb dolgokban mind egyet értvén *Robert^o Brown*-nal) így ír; Non dubito, quin rectè ac piè usurpari possit in precando Deum hæc ipsa verborum formula: modò absit opinio partim necessaria, quâ se astringi putant superstitiosi homines oculis & syllabis: partim perfectionis quâ plurimi existimant, se tum demum perfectè precatos fuisse, quando hanc formulam conceptis verbis recitarunt. Apolog. cap. III. Az az:

Nem kételkedem, hogy a mi Istenhez nyújtott Imádságinkban jól és kegyesen élhesünk ezzel a szóknak formájával: csak hogy távol legyen rész-szerént a szükségesség felől való vélekedés, melyel a babonás emberek azt vélik hogy ezekhez a szókhöz és bötüzetekhez kötelesek legyenek: rész-szerént a tökéletesség felől való vélekedés, melyel azt itélik sokan,
hogy

hogy akkor imádkoztanak tökéletesen, mikor ezt a formát igéről igére el-mondották. Hasonlóképpen más tudós *Brownista*, *Henricus Ainsworthus*, Neque ego hoc jeci fundamentum repudiat vobiscum communionis, inquit, loquens de Usu Orationis Dominicæ: apud Pagetum pag. 63. &c. Azaz. Nem-is ez fundamentumból vetettem én meg a ti véletek való közönsésemet, úgy-mond, szólván az *Ur-Imádságával* való éléről. Legatur *Johannes Hoornbeeck* loco supra citato:

XXXVII. Nem disputál azért e féle *Brownisták* ellen az *Author*: hanem csak a félek ellen, a kikegyenesen vetötték ő magokat ennek a közönséges igaz értelmnek ellenébe. A kikkel noha meg-egyezünk némely részben: de a dolognak valóságában ellenkezünk ő vélek. Melyet hogy nyilvánban meg-érthessünk; e végre a minémű terhes szók (úgy-mint: *mi-atyánk*, *imádság*, *tökéletes*, *szabados*, *szükség*, *hasznos*, *mi-atyánknak el-hagyása*, *állandó*, *könyörgés*, &c.) a kezünk közt forgó Kérdés körül ottan ottan elő (meg elő fordulnak, azokat meg-vilá-

világosítom bizonyos *distinctionokkal*: s-azok szerént *cikkelenként* egy marokban szorítom mind a két félnek e kédig bü-beszéddel külön külön le-irt valóságos *értelmeket*, az ön-nön magok *szavok* járásából: a' mely az egész következő *Disputationnak* is nagy világosságot ad.

XXXVIII. A *MI-ATYÁNK*-ről két-képpé gondolkodhatunk: a' mint magánoson vagyon; és a' mint a' val él a' Könyörgő ember. *Magánoson* abban avagy a' Christushoznak *célját* szemlélyük, a' mire annak szerzésében nézett: avagy annak *tulajdonokait*, ugyanint: *Matériáját*, (az abban bé-foglalt dolgokat) és *formáját*. Ezt (tanításnak-okáért) kétféleképpen helyheztethetjük: a' jóknak *rendes egy-mástól függésében* és *következésében*; s-azoknak bizonyos számú-szókkal *ki-fejeztetésében*. Ismét: a' jóknak *rendes egy-mástól függésében*, avagy a' *fő-véget* (Isten ditsőségét) gondoljuk, melyet az *első-Kérésben* jelentünk; avagy az arra néző *egyéb kéréseket* részenként, a' mint az első után következnek. A mi illeti a' *Mi-Atyánkkal-Könyörgő embereket*, azok avagy *tudósok és gyakoroltattak* a' más-

a' más-képpen *imádkozhatásnak* ajándékában; avagy *tudatlanok és erőtlének*, de abban napontként *éppülmi* igyekeznek.

XXXIX. Mondathatik a' *Mi-atyánk Könyörgésnek*: avagy *magán tsak*, *materiájára* és *formájára* nézve; avagy a' *Könyörgő emberben lévő lelki-készséggel együtt*: mely az *AMEN*-bé foglaltatik-bé, s-a' *Mi-atyánknak* *értelmmel*, *valósággal*, *buzgósággal*, és *hittel* való el-mondásában áll.

XL. *TÖKELLETES* a' *Mi-atyánk*: avagy a' menyiben *Példa* a' Könyörgésben; avagy a' menyiben *Imádság*, ő magán, vagy a' Könyörgő embernek szübeli jó indulattyára nézve; a' mint jelentők. *Ismét*: mondathatik *tökélletesnek* avagy *extensivè*, minden *Imádságokat* ki-fejezés-képpen; avagy *intensivè*, azoknak fejeit magában bé-foglalás-képpen, *értelem* vagy *magyarázat* szerént.

XLI. A *Mi-atyánknak* el-mondására *KÖTELESEK* vagyunk, avagy *egy-átalában* való szükség-szerént, mindenkor *állandó-képpen*, úgy hogy annak vagy *matériáját* tsak, vagy *formáját* el-kelyen mondanunk: avagy *meg-határozással* való szükség szerént, bizonyos

nyos ideig. Ilyen értelemmel mondatik *HASZNO S*-nak-is lenni.

XLII. Mondatik valaki a' *Mi-atyánkat EL-HAGYNI*: avagy meg-utálásból, annak nem nagyra vagy talám semmire bősül-
léséből; avagy pedig Keresztyéni-szabadság-
ból. Ismét: avagy *matériájára*; avagy for-
májára-képest. Hasonló különböztetéssel
mondatik *ALL ANDO*-Példának és I-
mádságnak-is.

XLIII. A' *KERESZTYÉNI SZABADSÁG*-on (melyet itt gyakran emli-
tünk) nem értyük a' törvénytelen és tilalmas
tselekedetekre, Isten nevének káromlattatá-
sával s-felebarátunknak botránkoztatásával való
szabados hatalmat: mint-ha a' testnek bűnre
való alkalmatosságot adnánk, Gal 5.13. hogy
a' keresztyén ember, a' szabadságnak palástja
alatt gonofságot tselekednék, 1. Péter 2. 16.
Távol legyen! Ertyük azért a' Keresztyéni
szabadságon a' Christus vére által meg-válta-
tott, s-az ő Lelke által újjá-is születtetett hi-
veknek oly méltóságos lelki állapotját, mel-
lyel meg-szabadulván a' Törvénynek átka és
saccoltatása alól, a' Bűnnek érdeme és uralko-
dó ha-

dó hatalma alól, az ördögnek és Halálnak
kegyetlenködése alól, s-a' Mosefnek Ceremo-
niás és Polgári törvényi alól, és minden em-
beri Traditióknak az Isteni tiszteletben való
meg-tartása alól; igazgattatnak a' Közép-dol-
gokkal vétek-nélkül való élhetésben, s-a' hit
és a' szeretet szerént, igazságban és szentségben
járnak, és testestől s-lelkestől szabad-akarat-
tal és vidámsággal adják ő magokat az Isteni
szolgálatra és engedelmeségre: e' végre hogy
az Istent ditsóítsék, s-a' magok és mások idves-
ségét elő segítsék. Eph. 1. 7. Tit. 3. 5. Rom.
7. 6. Gal. 3. 13. Rom. 6. 22. és 8. 2. 1. Petr.
1. 18. Rom. 14. 1. Cor. 8.

XLIV. Ez azért a' Keresztyéni-Szabad-
ság igazgattya az Isten Fiait, tulajdonúl a'
Közép-dolgokkal vétek-nélkül való élésben.
Mert miképpen a' Tselekedeteknek különb-
külömb nemei vannak: némelyek jók s-Isten-
től parantsoltattak: némelyek gonoszok s-ő
tőle meg-tiltattak: némelyek pedig közép-
neműek, se jók, se gonoszok, a' lelki-esmé-
retnek Istenhez való engedelmeskedésére
néze; mivel Istentől nem parantsoltatnak,
s-nem-is tiltatnak: és ez okon noha, a' vélek
D 2 okosfah

okosán élésnek módára avagy a könnyű-állásokra nézve, azok vagy jók, vagy gonoszok; de, az ő közönséges és tsupa természetek szerint, egyenlőképpen élhetni azokkal jól, vagy gonoszul. Ezenképpen a kik a Keresztyéni-Szabadság felől értelmeseek, annak igazgatásával a két szélső gonosz között, úgy-mint a babonás és tilalmas tselekedet között, a közép és igaz úton járnak.

XLV. A Régula pedig, melyet a Keresztyéni-Szabadság ad az Isten Fiainak eleikbe, kettő; egyik a Hitnek; másik a Szeretetnek regulája. A hitnek regulájával a dolgoknak természetit különböztetik és választják meg, úgy-mint a parantsolatokat a tilalmaktól, és e kettő között lévő közép-dolgot, ebben a magok értelme felől bizonyosok lévén, Rom. 14. 5. A Szeretetnek regulájával a közép-dolgoknak élhetésében, az az, tselekedésében vagy el-hagyásában való hatalmokat igazgatják felebaráttyoknak lelki-éppületekre: úgy-hogy a val az ő Keresztyéni-Szabadságoknak hatalmával való éléssel se másokat ne karhoztassanak, se botránkozást keresztyén attyokfiának ne szerezzenek. Ha pedig abban némelyek

lyek ő magok kényén meg-botránkoznának, semmit azokkal nem gondolván, élyenek a val bátorságoson minden alkolmatossággal, akar-mi közép-dolgoknak akar meg-tselekedésében, s-akar el-hagyásában. Erre Idvezítőnk oktat, Math. 15. 14. Azokról bőven tanít az Apostol, Rom. 16. és 1-Corinth. 8-dikban: s-példát-is ad e fele közép dolgokkal való élés felől mind a maga tselekedetiben, minémű különb különb okossággal járjunk a különb különb-féle emberekkel való társalkodásban, 1. Cor. 8. és 9-ben: s-mind a Péter tselekedetiben, a maga gondolatlanságnak el-távoztatására, Gal. 2.

XLVI. Ezek szerint már a Distinctiók szerint, Mi-köztünk s-a Brownisták között, a MI-ATTYÁNK-ról való értelemben, mitsoda egyezés, avagy különözés legyen, könnyen meg-teccik. Mert 1. quoad Authoris Orationis Dominica Scopum, mind a két fél egyet értünk rész szerint; s-rész szerint különözünk. Egyet értünk, ebben hogy a MI-ATTYÁNK adatottnékünk a Christustól e végre, hogy tökéletes és állandó Példa legyen az a Könyörgésben. A mint ő tö-

le az ő Tanítványi kívánták, hogy tudni-illik tanítaná őket olyan Könyörgés-formára, a melyet követhetnének, miképpen a János-is tanította az ő Tanítványit, Luc. 11. 1. A Christus-is azért ennek az ő Tanítványinak Kívánságának eleget akarván tenni, tanította őket erre a formára, a 2-dik versben: hogy mindők, s-mind mi-is a szerént imádkoznánk, megtartván mindenkor minden Könyörgésünkben annak nem csak *matériáját*, hanem *formáját* is; a menyiben csak azokat a kérendő jókat; s-tsak arra a végre; és csak azon szívbéli jóindulatokkal kell Istentől kérnünk: a miket Idvezítőnk abban az Imádság-Példában befoglalt értelem vagy magyarázat szerént; s-a mely véget (ugy mint az Isten ditsőségét) legesleg elől tett a kérésekben; és a minémű szent indulatokat be-fejezett a *Mi-Atyánk* s-az *Amen* nevezetiben.

XLVII. Ugy hogy, miképpen a Törvént *summáson* két szóban foglalta-bé a Jésus Christus; ezenképpen minden időbéli hűveknek minden könyörgéseket, melyeket ők a Szent Léleknek sugallásából formáltak, sőt valamiket Istentől igazán kérhetünk és kérnünk kell, akar-

ta *sum-*

ta *summáson*-bé foglalni (a MI-ATIA'NK-ban) hogy tudjuk hogy mi semmit ő tőle ne kérünk a mi képtelen és szokatlá dolog, és a mi ő néki nem teccik s-nem kedves. Ezt pedig tudnunk felelte igen szükséges: mert gyakrabban ugy vagyó állapotuk mint a Zebedeus fiaiak (Máth. 20. 22.) ugy mint nem tudjuk mit kérünk Istentől. Es miképpen azok a Christus Országában, melyet földnek álmadoztanak lenni, elsőséget kértenek, ezenképen mi-is leg gyakrabban Istentől kérünk gazdagságot, bőségeket, gyönyörűségeket, világi békéséget, testi egészséget, s-ezekhöz hasonlókat melyek a romlott természetnek kedvesek, és más dolgokat-is melyeket Istentől kívánni nem méltó, és a melyek minékünk mind testünknek mind lelkünknek veszedelmére lennének, ha Isten azokat meg-adná. Minek-okaért hogy a mi módatlan gyönyörűséginket egyengesse és meg-tiltsa, s-minket bizonyos célra igazgasson; ezt a Formát írta előnkbe minékünk, melyben rövideden minden sikkereket befoglalt, hogy azokból meg-tanuljuk mitsoda idvességünkre való dolgokat legyen szabad és hasznos kérni. Szükséges azért, hogy minden mi-Imádsá-

D 4

ginkat

ginkát ez régulához próbáljuk és igazgassuk: bizonynyal tudván, hogy valami e vel nem egyez, káros és veszedelmes fog az lenni:— (és hogy) mindenik kérés az Istenhez igazgató kiváltképpen való Könyörgésben mi-nékünk bizonyos summa gyanánt legyen, a melyre akarmely külön való könyörgésünk-is, melyeket tészünk, vitessenek, a mint a jelen való szükség kényszerít. Mint példának-oká-ért, midőn az Isten nevének börtelenítését, s-az ő igéjének meg-útálását e mostani időben láttuk, így kell imádkoznunk: Ah! én mennyei Atyám, óltalmazd a te neved-nek ditsőségét, s-ne engedgyed azt az em-berektől ily rútul gyalasztatni és börtelenítet-teni. Ekképpen imádkozunk, hogy az Isten neve meg-szenteltesék: ide való a mi Urunk János Könyörgése (Ján. 12. 28.) Oh Atyám ditsíts-meg a te nevedet. Szenvedi-e va-laki a Sátánnak tsapdosását, s-láttya-e az ellenségnek erőszak-tételét az igazság ellen? Elyen a második Kéréssel: Uram segíts min-ket, és a te erőddel gyámolíts, s-a te Országodat mi bennünk, és mi közöttünk tars-meg. Ha ki betegséggel avagy nyomorusággal nyo-

morgatta-

morgattatik, a harmadik Kérésre mennyen-viszsa, s-mondja: Oh Atyám ha lehetséges, távoztasd-el mi tőlünk ez nyomoruságot: mindazáltal legyen a te akaratod, és adjad nekünk hogy azon jó kedvel meg-nyugodjunk. Egyenlőképpen a mi testi avagy lelki szüksé-geinkben mondjuk: Edes Tápláló Atyám, ki minden teremtet-állatot táplálsz, A mi mindennapi kenyerönket adjad nekünk, és légy segítség a mi szükségünknek. Ismét: mi-kor a mi lelki-esméretünk vádol minket a mi bűneinkért, ez alkalmatossággal így imádkoz-zunk: Te ellened vétkeztünk, ó Atyám, s-igen meg-bántottunk tégedet. De a te mér-hetetlen jó-vóltodért bocsásd-meg nekünk a mi bűneinket, és azokat vedd-bé a tengernek mélységeben. Utólszor, ha a késértetek jönnek reánk, az utolsó Kéréssel kell kiváltképpen él-nünk, s ezt mondanunk: Uram ne vigy min-ket a késértetben; ha pedig tenéked úgy tec-cik, adgy erőt minékünk melyel azt el-visel-hestük, és szabadíts minket a Gonosznak min-den tsalárdkodásátul. Ihol ennek e Könyör-gés-formának minden részei mely bűv-alkol-matosságot adnak nekünk mindennemű Kö-

D s

nyörgé-

nyörgésekre! Sőt nyilván és világosan (nem csak) mit, (hanem) mitsoda bizodalommal is kelyen a mi jó Istenünktől kérnünk, s-mit akarjon nekünk az ő kegyelmességéből adni, meg-tanit (Idvezitők) módot-is mutat, melyet azokat a melyek mind erre, s-mind ama jóvendő életre melyet várunk, minékünk szükségesek, meg-nyerjük, és azokat, a melyek nekünk ártalmasok és halálosok lennének, el-távoztassuk. Guiliel. Bucanus Conc. I. in Orat. Domin. E'vel azért ez értelemmel és magyarázattal meg-engedjük, mindnyájan, hogy a' *Mi-Atyánk* adatott nekünk a' Christustól, tökéletes és állandó s-mindenkorra kötelező Például a' mi Könyörgésinkben.

XLVIII. De különbözünk ebben: hogy a' Brownisták csak Példának, és nem Könyörgésnek tartják a' *MI-ATTYÁNK*-at: mint-ha csak e' végre adta volna ezt Idvezitők, hogy a' szerént igazgatnók minden Imádságinkat; s-nem a' végre-is hogy ezzel Könyörgés gyanánt-is élhetnénk. Mi pedig azt valyuk, hogy mikor ezt Idvezitők az ő Tanítványinak, s-az őfzemélyekben minden hívőknek adta, mind e' két végre nézett, hogy mind

mind Példa lenne az Imádkozásban: s-mind Imádság-is, a' melyet Könyörgés gyanánt el-mondhatnánk; de nem magán, materiájára és formájára nézve csak, hanem a' Könyörgő emberben lévő szent készséggel öszve. Mert annak, mint szintén akarmely Imádságnak, értelem, buzgóság, és hit nélkül el-mondása haszontalan, 1. Cor. 14. 14, 15. Rom. 14. 23. Sid. 11. 6.

XLIX. 2. *Quoad Orationis Dominicae Adjuncta*: a' *MI-ATTYÁNK*-nak el-mondásának szabadosága, szükségessége, s-hasznossága felől: meg-valyuk mind két részről, hogy nem csak szabados és hasznos; hanem szükséges-is egy-átaljában, annak, mindenkor avagy minden Imádságinkban, nem csak materiáját (magyarázat-képpen, úgy a' mint le-írók, az az, kitől, miképpen, s-mit kérjünk;) hanem formáját-is el-mondani, a' menyiben, a' kérendő jóknak egy mástól rendes függésekben az Isten ditsóségét kell minden Imádságinkban legesleg elsőben néznünk, avagy csak szándék szerént, ha mindenkor ki-fejezésppen nem lehet is, a' mi gyarlóságunk miatt. De a' *MI-ATTYÁNK* több részeinek rendes ki-fejezése

fejezése a mi Keresztényi-szabadságunkban áll; akar melyiken kezdjük-el a mi-Imágságunkat. Mert erről állandó *Regulát* nem adhatni: mivel az *Apostolok* is minek-utánna erre a Formára tanítottak, az ő kívánságoknak fejeit külön-külön rendben szabadon fejezték ki. Ezek felől *Mi-köztünk* s-a *Brownisták* között nintsen semmi egyenetlenség. Hanem a *MI-ATYÁNK*-nak szóról szóra Imádság-képpen el-mondásának szabadon-szükséges-és hasznos-volta felett különbözünk telyességgel. Mert a *Brownisták* miképpen ezt *Köngörgés*-nek nem tartják; azonképpen ennek úgy-mint *Köngörgés*-nek igényként el-mondását is semmikeppen szükségesnek, se szabadonnak, se hasznosnak nem tartják. *Mi* ellenben ennek akar úgy mint *Köngörgés-Példának*, s-akar úgy-mint *Köngörgés*-nek, szóról szóra el-mondását mind szabadonnak, és szükségesnek, s-mind hasznosnak esmérjük lenni; de okos meg-választással és különböztetéssel.

L. (1.) Szabadonnak mondjuk a *MI-ATYÁNK*-nak szóról szóra el-mondását, a *Keresztényi-szabadság* szerént. Mert mikor Idvezítőnk ezt a *Köngörgés-formát* adta
az ő

az ő Tanítványinak az ő kérésekre, Luc. 11. 2. nem adta eleikbe egy-átalában való parantsolattal, hogy azt szükség-képpen mindenkor el kellene mondaniok; hanem az ő lelki-ép-ületekre meg-határozott parantsolattal, úgy-hogy az ő szabadságokban hagyta annak akar-mikor lelki-éppülettel való el-mondását: mint-ha így szóllott volna ő nékiek: *Köngörgés-formát kívántok-e tőlem tanulni? ihol ezt adom néktek, mondjátok ezt valamikor akarjátok, a ti lelketek éppületire. Verba, tanquam indifferentia, (Christus) libertati Ecclesiae permittit: quæ minimè ignorat, sive Christi, sive aliis verbis Deus invocetur, gratissimum se illi cultum præstare. Henricus Alting explic. Cateches. ad Quest. CXVIII. Part. III.* Az az: A *Mi-Atyánk* szavait, mint Közép-dolgokat, (a Christus) az Ecclesiának szabadságában hagyta: úgy-mint a ki tudja azt, hogy akar a Christus szóival, akar más szókkal hívja Istent segítségül, ő néki igen kedves tiszteletet tést. A *MI-ATYÁNK*-nak azért igényként el-mondása az imádkozásban, Közép-dolog, az az, tsupa és magános természeti szerént, a lelki-
esmé-

esméretet Istenhez való engedelmeség-képpen *nem kötelezi* egy-átalában; sem arra hogy azt bötük szerént *el-mondja*; sem arra hogy azt *el-hadjja*: mivel a szerént az ő közönséges természeti szerént *nem parantsoltatott* az, *sem-is tiltatott* Istentől: és ennek okáért *egyenlőképpen* vétek nélkül, akarmikor-is *el-mondattathatik*; *sem-is hagyattathatik*, de *nem* annak *meg-útálásából*, hanem a' Keresztényi-szabadságból: úgy-hogy az Ur-Imádságának szövegei helyett, más szövegekkel-is könnyöröghetnek a' Keresztényi-szabadság felől jól értő emberek.

I. I. A' mi pedig annak, az a' val való élésben, bizonyos esméretből vagy el-mondását, vagy el-hagyását illeti; e féle erősségeknek a' két szélső gonosz között, úgy-mint a' babonás (az az, egy átalyában szükséges *sem* mindenkor-ra parantsoltatott) és *tilalmas el-mondása* vagy *el-hagyása* között, közép úton kell járniok, és *sem* magokat, *sem* másokat magokhoz hasonlókát *nem* kell annak szabados el-mondásáért, avagy el-hagyásáért, kárhoztatniok: *sem* annál inkább, még a' Keresztényi-szabadságnak esméretiben *nem erőssödött* keresztényen

keresztényen attyokfiának *botránkozást* azzal az ő tselekedetekkel *nem* kell szerzeniek; hanem avagy *el-mondják* azt szónként, ha vésszik ezekbe hogy annak *el-hagyása* miatt; avagy *el-hadják* azt, ha annak *el-mondása* miatt, *meg-botránkoznának*. Egy szóval, az erőtlenségnek lelki-éppületekre élyenek az ő Keresztényi-szabadságoknak hatalmával az esméretben erősebbek, Rom. 15. 1. 2. Ezt pedig a' Regulát mind addig kell követnie ezeknek, míg az ő szabados tselekedeteknek igaz és helyes okára *amazok* elégségesképpen *meg-tanittathatnak*, 1. Cor. 8. 7. De a' kik a' Keresztényi-szabadság felől, avagy tudatlanságok lévén *nem akarnak* tanittatni; avagy világos értelemben lévén, még-is a' MI-ATYÁNK-nak szóról szóra szabadoson akar el-mondásából, akar el-hagyásából, *botránkozást* (arra *sem* az a' val szabadoson élők, szándékjok szerént; *sem* annak az Imádságnak közép természeti, *nem* adván okot) *véssnek* ő magoknak *meg-átalkodtságból*, *magoknak teccésből*, és *nyegédes fuvalkodtságból*: ezeknek kedvekért *egyiket sem* kell tselekedniek az jó lelki-esméretben erősebbek, *sem* azt igényként

igénként el-mondani, sem el-hagyni; hanem az ő Keresztyéni-szabadságoknak igazgatása szerént, a mint éppületesnek láccik, el-mondjak azt, vagy el-hadják. Követvén ez aránt Idvezítőnknek hasonló dologban való tselekedetit, az ő tanításából botránkozást vévő meg-átalkodott Pharisausok ellen. Math. 15. 14.

LII. (2.) Szükségesnek-is tartjuk a' MI-ATYÁNK-nak, bötünként el-mondását Imádság-képpen. De nem egy-átalyában való szükség szerént: mint-ha tsak, és mindenkor a'val, s-nem más szókkal kellene imádkozni; vagy mint-ha annak mindenkori el-mondása nélkül a' mi Könyörgésünk nem volnának jó és igaz könyörgések; s-ezeknek tökéletessége annak el-mondásától függene. Ilyen vélekedésben vannak bezzeg nagyobb részént a' tudatlan emberek, mellyel azt itélik hogy ezeknek a' szók-nak bötük szerént el-mondására annyira kötelesek a' Christus parantsolattya szerént, hogy tsak akkor imádkozhatnak igazán, és úgy hogy Isten előtt az ő imádságok kedves s-foganatos legyen; a' mikor ezt a' formát ígéről ígére (értelemmel-é, buzgósággal-é és hittel, arra

arra keveset avagy semmit-is nem vigyáztván) ajakokkal mondják-el. Mint-ha azokban a' szókban valami titkos erő volna, úgy-hogy azoknak el-mondására, tartoznék Isten megadni nekünk valamiket kérünk. Ez bezzeg valóban babonás Isteni tisztelet! a' minéműt ő szent Felsége a' II-dik parantsolatban tilalmaz: s-a' Christusnak-is egyszeri tökéletes e-legtételének tökéletes érdemeisége ellé vagyó: a' mely által minden féle szükséges és idvességes (akar testi s-akar lelki) jókat, nyert és készen-is tart minékünk ő hűveinek számunk-ra; s-az ATYA Isten-is tsak egyes-egyedül a' Christusnak kedves érdemeért és az arra való tekintetből kedvelli a' mi hibás könyörgésünket, s-a' már annak előtte régen megnyert jókat osztogattya is és ajándékozta minékünk. Sidok. 10, 14, 19, 20. 1. Cor. 1. 3. és 3. 22, 23. versekben: 1. Péter. 2. 5. Jelen. 8. 3, 4. Rom. 8. 32. Végezetre a'val az ő szokott tselekedetekkel az olyan emberek, nem tsak az Istennek igazságát nem tudván, és az ő tulajdon igazságokat igyekeztvén állatni, az Isten igazságának nem adják magokat alája (Rom. 10, 3:) hanem a' bizonyos esméretből

retből álló hit és engedelmeség helyett, a vak-hitet (Rom. 14. 23.) és az oktalantiszteletet (Rom. 12. 1.) igazitták-meg: a mely nyilvánossággal a Pápistai Crédó-nak egyik ágazattya. Ilyen szép gyümölcstöket terem, a MI-ATYÁNK-nak igénként mindenkor községes szokásos el-mondása felől egy-átalában való szükségességnek vélekedése.

LIII. Ezzel az egy-átalában való szükségességnek vélekedésével a MI-ATYÁNK-nak szórol szóra Imádság-képpen el-mondását, kárhoztatták mind egyig a mi Reformatus Doctorink: a mint a magok szovaiból meg-értettük. De nem kárhoztatták, sőt tanították s-gyakorolják-is, annak szükséges voltát bizonyos meg-határozással: tudni-illik a Személyekre nézve, kik e vel Könyörgésekben élnek; és az Időre nézve, a meddig e vel élnek. A Személyek két rendbeliek: erősek a Keresztényi-szabadság felől való esméretben, avagy erőtlének abban. Az erősek, (akár Egy-házi-személyek, s-akár köz-renden való hűvek,) nem csak a Szeretnek Rágulájá szerént, hanem a Christusnak a MI-ATYÁNK ki-adásában fel-tett Szándéka s-arra

intézet

intézett Parantsolattya szerént-is, kötelesek arra, hogy az együtt imádkozásban az erőtlének kedvéért el-mondják azt szórol szóra, a kik egyébként meg-botránkoznak annak el-hagyásában. Ehez hasonló közép-dolgokkal ilyen meg-határozott-szükséges élés felől való példákat olvasunk, Tselek. 15. 28, 29. és 1. Cor. 10. 25. 27, 28, 29. versekben. Az Erőtlen és gyenge Kereszténynek is, kik az ő szent kívánságokat más szókkal nem tudhatják ki-fejezni Isten előtt, köteleztetnek, a Christusnak ugyan azon parantsolattyával, arra hogy e vel ez Imádság-formával imádkozzanak. A mi az Időt illeti, mind addig kell e két rendbeli Személyeknek e vel e formával élni; miglen az Erősek igaz okokkal el-hitethetik a tanulni igyekező erőtlénkekkel, hogy keresztényi-szabadságból szórol szóra el-mondhassák a MI-ATYÁNK-at, s-el-is hagyhassák azt véték-nélkül ő magokra nézve; tsak hogy más ő magokhoz hasonló gyengeknek meg-botránkozását ebben el-kerülék. Az Erőtleneknek pedig, (de éppülni készeknek) kell e Könyörgésnek formájával élni, valamig a másképpen Könyörögheésnek a

E 3

jándó

jándékában, Istennek érette esedezvén, az ő áldásából nevezkedhetnek. Mert kétség nélkül, mikor Idvezitőnk ezt az formát adta az ő Tanítványinak, nézett ebben, a' menyiben Könyörgés, mind az erősségeknek, és az erőtlenségeknek, külön külön; a' menyiben pedig Könyörgés-példa, mind a' két rendbélieknek, az említett módok szerént való lelki-éppületekre. E's erre e' végre (nem ennek a' Könyörgés-formának magán való természetire, a' mely közép-dolog) nézve, parantsolta az e' vel elést, th. L.

LIV. Így értyük a' MI-ATYA'NK-nak szóról szóra el-mondásának bizonyos Személyekre, és bizonyos Időre illendőképpen határozott szükséges-voltát. (3.) Annak Hasznos voltát-is, ugyan ezen értelmes meg-külömböztetéssel állattjuk lenni: és ennek okáért nem kívántatik hogy erről külön szóljunk.

LV. Ezekkel a' világos meg-külömböztetésekkel való Magyarázat szerént, nem forog mi közöttünk s-a' Brownisták között vetekedésben: ha a' MI-ATYA'NK adatotté a' Christustól tökéletes és állandó Példa-gyá-

nánt a' Könyörgésekre, hogy ezek arra viteszenek és a' val egyezzenek; [juxta Thef. XLVI.] és ha szabados-é, szükséges-é, s-hasznos-é egy-átalyában annak materiáját magyarázat-képpen, s-egy-részént formáját-is el-mondani mindenkor a' mi Imádságinkban, [Thef. XLVII.] Hanem, annak szóról szóra Imádság-forma-képpen el-mondásának bizonyos meg-határozással való szabadojsága, szükségesége, s-hasznossága felől vagyon a' Status Controversia egyenes villongás [Thef. LVII. ad LII.] Melyet a' MI-ATYA'NK-rol irott Könyvnek Szerzője, pag. 10, 11, 12, 13. fejez-ki; s-a' dolognak isomójának mond, melyre az egész Disputatio néz, abban az ő Tractájában.

LXVI. Lássuk már az Okokat: melyek avagy állattják a' Mi-Atyánkal Könyörgés gyánant szabados, szükséges, és hasznos élést; avagy tagadják. Az Állató Okokat, a' minéműket pag. 5. 6, 7. és—92. s-másut-is hoz elő, m-is helybe hagyunk mind egyig, (a' felyeb-le-irt Magyarázat szerént;) s-a' féle Brownisták értelmén kapdosok ellen (ha kik közöttünk tudunkra találkozhatnak) élünk-is

azonokkal. A melyeket már mi-is többire mindeniket a' Doctorok írásból fel-jegyzetünk.

LVII. A' mi a' Tagadó Okokat, avagy Ellen-vetésekkel illeti, kiket az az Author meg-cáfol; mivel azokis mind egyről egyre ez egyetlen egy Brownista-Conclusióra (mert különben nem ütnék a' tárgyat) céloznak, [tudni illik hogy semmiképpen nem szabados, nem szükséges, s-nem hasznos ennek a' Könyörgésnek el-mondása azokkal az igékkel, a' meljekkel azt a' Christus szerzette és tanította. pag. 10, 11, 12, 13.] Ennek-okáért bátor-ságosan meg-bírályuk az értelmes s-jó lelki-esméretű Olvasót, tégyen egyenes ítéletet, hogy-ha a' Fordító azoknak az Ellen-vetéseknek melyeket ő rendes kaptára ütött (akár-ván, hogy már, kedveskedés-képpen e vel az ő munkájával, mind az Ellen-vetőknek el-méjeiket világosbá ki-fejezni; s-mind a' Könyv-írónak az azokra való rendesebb válasz-tételre egyenes utat irtani;) bé-rekesztő Summáit ugyan azon említett célra szegezé? A' meljeket ő a' maga (nem az Author) szóvaival így rakosgat-le: *Azért a' Mi-Atyánkat nem kell*

kell el mondani, (pag. 30.) *Azért e' Könyörgésnek szóva it el-kell távoztatni,* (pag. 33.) *Azért a' Christus maga kárhoztatta a' Mi-Atyánknak el-mondását, és az ő néki el-lene vagyon,* (pag. 36) *Azért nem illik a' Mi-Atyánkat el-mondani,* (pag. 43.) *Annakokáért a' Mi-Atyánknak el-mondását nem kell meg-tartanunk,* (pag. 46. 48.) *Azért minékünk nem kell élnünk azzal,* (pag. 52.) *Azért nem akarja Idvezítőnk hogy azt szóról szóra meg-tartsuk,* (pag. 56.) *Azért a' Mi-Atyánkal nem szükség hogy éljünk,* (pag. 60, 64.) *Azért a' Mi-Atyánkat nem szükség szóról szóra el-mondani,* (pag. 72.) *Azért nem kell azokat úgy tartanunk mint Könyörgést,* (pag. 76.) Mi lehet rútab, ha ez nem, *crassa Ignoratio Elenchi*, tudatlanságból külömb külömb útá-vesztött nyomon járás?

LVIII. Továbbá a' Fordító azokat az ő Okoskodásit a' mi Doctorinknak, s-nevezet szerént (az elsőt, másodikat, hatodikat, hetediket, s-tizenkettődiket) *AMESIUS*-nak tulajdonította. Mint-ha a' Könyv-író ezekkel a' vallásunkon lévő Tanító-társáival volna újrat e' dolog felett. A' mely képtelen értetlenség ennek ingyen tsák elméjében

ben sem tűnt. Mert, hogy ő neki a több Tanítókkal egyező-értelme legyen ez arant, ennek nagyobb hitelessegére, (el-halgatván azt az Argumentomot melyet az ő maga-Irásából előadtunk, thes. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV.) derék s-bizonyos meg-mutatásnak tartjuk azt, hogy Johannes Downame (a ki-nek tudós és hasznos Iráfi kezünk között forognak) ennek a Ráca-I-tul fordított Könyvetskének Angliai nyelven ki-botsattatására hatalmat adván (ő lévén akkor Angliában a ki-botsátásra méltó Könyveknek rendeltetett Censora Vízsgálója) az ő a felől való Itéletit azon Könyvetskének elein így írja le: Meg-olvasván e tractát avagy Disputatiót, melynek ez a titulussa, Az Ur-Imádságával való élés: és ezt tudósnak s-értelmesnek, jó és igaz-valóságának esmérvén lenni, szabadságot adok rá, hogy ki-nyomtattassék s-közönséges-tétettesek. Melyik legyen pedig az jó és igaz-valóságú érteleme (amaz három féle Ertelmek között, Thef. III. supra) a Mi-Atyánk felől, ő maga a maga Tractájában, kinek titulussa magyarul annyit teszzen mint, Kalauz a Kegyessegre; ilyen (a mi közönséges értelmünkkel

műnkkel, th. XLVI. s-következőkben, telyességgel egyező) szókkal fejezi abban-ki, pag. 233. 234. A mi Idvezítőnk az Ur-Imádságának tökéletes formáját, nem csak Régulál adta, a mely szerént formáljuk a mi Könyörgésinket; hanem Könyörgés gyanánt is a melyel könyöröghetünk: és ennek-okáért a mint az egyik Evangélistánál vagyon, Így Imádkozzatok; azonképpen a másiknál így vagyon, Mikor imádkoztok, mondjátok, Mi-Atyánk— De mindazáltal nem kell ebben meg-nyugodnunk, mint-ha ez ilyen írott-és nyomtattott-formával való (a melyről ott az első Settióban tractál) Könyörgés elégséges volna, s-előb menni nem kellene. Mert noha illendő hogy a ki még a Christusban gyermek, e képpen oktattassék a maga (Istentől vőtt) erejével imádkozhatásra; de azért minek-utánna alkalmatos időt töltöttünk-el (a Christus vallásában) és a minékünk (Istentől mutatott) eszközökre képest másokat tanítani alkalmatosoknak kellene lennünk, szegyen az minékünk, és avagy a mi nagy téhetetlenségünket s-a Vallásban való tsonkaságunkat, és gyakorlatlanságunkat mutattunk-meg evel, ha

E s magunk

magunk erejével nem imádkozhatunk, hanem még-is, mint a kis gyermekek, mások vezetése nélkül szűkölködünk—meg-kíván-nya azért az Isten a Propheeta általmi tőlünk, hogy mikor ő eleiben mégyünk könyörögni, vigyünk beszédekert mi magunkal, (Hose. 14. 3.) és rendelyük a mi Kérésinket és hálá-aldásinkat a mi szűkölködésinkhez s-alkolmatos-ságinkhoz képest. Nem-is vetheti ez ellen senki, a ki a Christus Oskolájában sokáig tanult, a másképpen könyöröghetésben való fog-nyatkozását: sőt e-vel, ha igazat akar mon-dani, a maga szégyenét s-tanulatlanságát kiáltja-ki. Mert ha a mi szűkölködésinknek és bűneinknek valami érte-ése volna bennünk, találhatnánk magunktol-is valami szókat a-zoknak ki-fejezésére, úgy-hogy mind a mi szűkölködésinknek be-töltését kérhetnők, s-mind a mi bűneinknek bocsánatnyát, &c. Ihol mely világos magyarázója ez a Censor, a Mi-Atyánkról irt Könyvnek, s-annak Authorá-nak! a szerént éppen a mint mi-is ennek szovait magyarázók, (thes. XXXIII. XXXIV.) a Reformatusoknak értelméhez képest.

LIX. De talám avagy csak Amesiussal el-lenkezik

lenkezik e dologban a Könyv-író, mint a Fordító alittyá? Semmiképpen nem: a mine e kédig ez meg-világosodott; s továbbá imez két dologból-is ki-tuccik. Egyik ez, hogy a minémü derék erősséggel a Brownisták ellen állattyá Amesiuss a bizonyos szabott-szókkal való Könyörgésnek némelykor szabados vol-tát, úgy-mint a Szenteknek a szent irásban govallott tselekedetekkel, a kik Istentől eleikbe adatott Soltároknak és Aldásoknak formái-val szoktak volt Könyörgésekben élni, [Caf. Conf. lib. 4. cap. 17.] ugyan ezen okkal téfzen közönséges választ a Könyv-író a Brownistáknak mind a XII. Fogásokra öszve-séggel, (pag. 15. s-továb.) Sőt külön-is a III-dik Fogásra Amesiussal egyező Feleletet ad. (Pag. 37. s-továb-is, veld öszve Ames. az említett helyen Thes. 5-és 6-ban.) Másik ez, hogy a hol a Könyv-író láttathatik-is Amesiussnak némely szovaival elő-hozni a Brownisták argumentumit; azokat nem úgy mint Amesiusséit, hanem mint Brownistá-kéit úgy hamissittya-meg. Ennek-okáért Amesiussnak se nevét, se irását ingyen tsak nem-is említi: ezzel-is akartván jelenteni, hogy

hogy ő véle ő neki semmi ellenkezése nintsen e' kérdés felett.

LX. Mitsoda lélektől indittatott tehát az *Anaxius Auctor* arra, hogy az ő *Authorának* mind célja, s-mind elméje ellen, *Amésius*nak ditséretes nevét s-írását (mint-ha ez aránt hamis értelmű volna) cégerre kötve ki-kortsomárolná? S-miért csak őtet egyedül, és nem a' több *Doctrokat*, a' kik *Amésius*sall mindnyájan egy értelemben vannak, említi, kiket mi hofszú *Laistromba* fel-jegyzet-tünk? Avagy tudva, szánt-szándékkal tsinált *Doctroink* között s-Mi-közzöttünk ilyen gyűlölséges ellenkezést, igaz *Vallásunknak* szidalmaztatására okotadván; avagy tudatlannúl. Ha úgy; dölfös gonofságodat: ha így; szömetlen vakmerőségedet árultad-el, ő *RACA-I*!

LXI. Mindazáltal, mivel a' te Bóltsekedésednek kerekeinek szebes szele *Amésius*ba ütközött-meg, s-a' te *Authorod* felől-is úgy ítélsz, hogy ugyan *Amésius*nak argumentumit rontogattya: ottan tekintélyük s-vísgáljuk-meg rendel, mind a' te szött-font *Okoskodásodat*, s-mind *Authorodnak* azokra való Felele-

Feleletit, ha valójában *Amésius* ellen szól, s-minémű hathatósággal. I. ELLEN-VETE S. Azt mondják: hogy nem kell magunkat a' szókhoz köteleznünk, *Amés. libr. 4. Cas. Consc. cap. 17. thes. 12.* Felel: (1) Aze mondják? *Amésius*? Kellemés Okoskodás! Bóltsen gondolt régula szerént való szóllás: *Amésius* mondják! (2.) *Amésius* avagy a' *Brownistákkal* egy értelemmel mondja; avagy az ide fel meg-mustrált *Doctrokkal* együtt. Nem a' *Brownistákkal* együtt: mert az ő értelmét ezekről e' dolog felett különözönek lenni már meg-mutattuk. A' mi *Doctroinkal* együtt sem mondhattya a' *Fordetó*, a' maga ítéleti szerént-is: mert ő azokat nem nevezi, hanem csak egyes-egyedül *Amésius*t. (3.) De mit mondjak *Amésius*? nem kell magunkat a' szókhoz köteleznünk. Hol mondják ezt *Amésius*, hogy nem kell? *Amésius* szovai ezek az említett helyen: *Non expedit huic formula adherere.* Nem hasznos e' formához köteleztetnünk. Nem hasznos ugyan mond, s-nem, nem kell. Mind egy-e' te nálad *RACA-I* a' nem kell, s-a' nem hasznos? A' józanság nem kell a' részegesnek; azért nem hasznos-e

hasznos-é semmiképpen? Nem kell az el-vetel-
medett embereknek a' Christus, az Istennek i-
géje, az Ur Vatsorája, &c: nem hasznos-é
tehát a' Christus, az Isten igéje, s-az
Ur-Vatsorája? Ha e' két szó mind egyet-
tészén; tehát ellenben a' szükséges, és hasz-
nos dolog-is mind egy: úgy-hogy minden-
szükséges dolog, hasznos dolog; és viszontag
minden hasznos dolog, szükséges dolog egy-
átalyában. Minden értelmes ember nagy kü-
lönbséget esmér a' mint a' hasznos, és a' szük-
séges dolog között; úgy a' nem hasznos, és a'
nem kell avagy a' nem szükséges dolog között-
is. (4.) De ám bár (*dato, sed non concessio*)
értellemmel mind egy volna-is e' két szó: nem
tagadja Amésius hogy aliquando & sapè, né-
hánkor és gyakorta; hanem constanter & perpe-
tuo, állandó-képpen és mindenkor nem hasz-
nos annak az Imádságnak szavait azon ren-
del el-mondanunk. [Lásd az XXVII, s-LIII,
és LIV-dik thes.] (5.) Ennek-felette e' vel
a' mondással nem kell magunkat a' szókhoz
köteleznünk; avagy egy-átalyában s-magán-
való; avagy meg-határozott s-másra néző
szükséges köteleztetés értetik. Ha egy-átalyá-
ban

ban való: tehát nem csak mindenkor, hanem
mindenkorra, avagy minden időre-is kötelez-
tetünk a' MI-ATYA'NK-nak igénként el-
mondására; úgy-hogy, ez értelem szerént,
soha nem volna szabad más Könyörgéssel él-
nünk; a' melyet az Author sem hágy helybe.
Pag. 31. 74, &c. Ha pedig bizonyos mód-
latt meg-határozott szükséges köteleztetést
értesz, úgy-hogy valamikor lelki-éppületre
hasznosnak aránzuk annak úgy mint Imádság-
nak igénként el-mondását, a' mi Keresztényi-
szabadságunkban ályon az a' val mindenkor,
de nem mindenkorra való élés: ebben mi-is
meg-egyezzünk, a' Theologusoknak ama' Régu-
lája szerént: *Præcepta affirmativa obligant
semper, sed non ad semper*: azaz, az Istennek
jovalló parantsolati köteleznek minket min-
denkor (azoknak meg-tselekedésére) de nem
mindenkorra avagy minden időre. (6.) Vé-
szed-é azért eszedbe RA'CA-I, hogy a' té leg
első Okoskodásodnak szebes szélétől el-ragád-
tattál mind az Brownisták, s-mind az Amé-
sius fel-tett célja mellől; s-az Ignoratio Elen-
chi-vel vagdalkozol ennek, s-a következő több
ellen-vetéseknek-is mesterfészes formálásában?
A' co

A te *Authorod* pedig a *Brownisták* ellen-
szegezte beszédét, erre ez első *Ellen-vetésre*
tett *Feleletiben*: úgy-mint kik ez szabadság-
nak színe alatt, ezt akarják hogy e *Könyör-
gésnek* szavait minékünk el-kelyen mulatnunk
vagy rekkentenünk, (pag. 31.) Ez bezzeg
non libertas, sed licentia & non-curantia,
nem a *Christus*tól adatott *Keresztyéni-szabad-
ság*, hanem maga-kényén élés, és a *Christus*
szóvainak bötstelenül tartása: a melyeket mi
(azok ellen, pag. 12. az *Authornál*) éppú-
gye valóknak tartunk, a *Keresztyéni-sza-
badságból* meg-külömböztetés szerént. [Thes.
XLIII. I. II.]

LXII. II. ELLEN-VETÉS. Mivel
hogy e *Könyörgésnek* szavait ily nagyra bö-
tsöljük; féltő hogy végtére-is ezzel bálvá-
nyozzó-képpen ne élünk. *Amésius* dicto loco.
Felel. Tulajdon szövei az *Amésiusnak* ott így
vannak: Mert ezokon a *Pápistáknál* úgy-mint
szokott-babonáságra fordított. E két
mondásokban két nyilvánoságos különbség va-
gyon. Mert először ezt akarják a *Brownisták*
ezzel az ő *Okoskodásokkal* el-hitetni velünk,
hogy e *Könyörgésnek* szavait telyességgel el-
kell

kell távoztatni: a mint a *Fordító* az ő *Conclu-
siójában* ki-fejezi, (pag. 33.) *Amésius* pe-
dig azt akarja az ő mondásával bizonyítani,
hogy e *Könyörgést* szóról szóra mindenkor el-
mondani nem hasznos, [Thes. XXVII. Supra.]
Másodszor, a *Brownisták* bálványozásnak
mondják egy-átalyában, ha a val az *Imádság-
gal* élünk. De *Amésius* azt itéli babonáság-
nak, ha mindenkor, (nem néhánykor) élünk
azzal, (th. prox. citatâ.) Harmadszor ezt-is
hozzá adom, hogy *Amésius* nem azért kárhoz-
tattya a *Pápasokat* egy átalyában hogy a
MI-ATYÁNK-at gyakorta el-mondják: mert
ugyan azon egy *Könyörgésnek* két s-három
izben el-mondását, valamikor az értelemből
és a belső jó indulatoknak telyességéből szár-
mazik, szabadosnak lenni, a *Christus* példá-
jával állattya: (*Amés.* d. I. th. 5, 6.) Azt
kárhoztattya azért ő, s-a több *Theologusok-is*,
(a *Könyv-íróval* együtt pag. 3.) a *Pápisták-
ban*, hogy azon egy *Isteni szolgálatnak* egy i-
dőbéli munkájában (akar gyülekezetben; akar
gyülekezet kívül, külön) egynéhányszor elő
s-meg elő hozzák; és hogy azok nagyobb ré-
szént (mint a *Mieink-is* supr. th. LII.) érte-
lem

lem és szübeli jó indulatok nélkül mondják-
el a' MI-ATYA'NK-at : még pedig olyan hi-
szem-mel, mint-ha annak igénként gyakor el-
mondása-ért kedveltetnének, s-halgattatná-
nak-meg Istentől, (Ames. ibid. th. 6.) Olvasd-
meg a' harmadik ellen-vetégre ezen értelem-
mel tett Feleletit az Authornak. A'ltal lát-
ható dolog azért itt-is, hogy ez Author a'
Brownisták Okoskodását (még pedig tsudál-
kozással) kárhoztattya ebben a' 2-dik ellen-
vetésre tett Feleletibē-is : s-nem az Amésiusét,
a' mint a' Fordétó Vakoskodik, nem Okoskodik.

LXIII. A' III-dik ELLEN-VETÉS-
ben nem említi Amésius a' Fordétó. Talán
azért, hogy arról való értelmét világosan (a'
mint jelentém) ki-fejezve láttya irásában.
Azon-is tsudálkozhatni, hogy az IV. ELLEN-
VETÉS T-rà nem kente: holott abban az ő
Írásában ahoz-is hasonló szokat olvashatott,
(Ames. d. l. th. 10. num. 3.) Quia etiam inter-
orandum Deus solet in cordibus nostris exci-
tare speciales affectus, qui sepe impediuntur,
& extingvuntur, si præscriptæ formulæ perpe-
tuo adhæreamus. Az az: Mert az Isten
a' Könyörgés közben-is (úgy-mond) szokott

a mi

a' mi sziveinkben kíváltképpen való indulato-
kat gerjeszteni, a' kik gyakorta meg-aka-
dályoztatnak s-el-óltatnak, ha mindenkor
bizonyos szókból álló Könyörgéssel élünk. De
itt-is hihető hogy a' mindenkor állott keresz-
tül szemeiben a' Fordétónak. Mivel azért eb-
ben az ellen-vetésben semmi részünk nintsen; az
arra való feleleti-is az Authornak nintsen.
mi ellenünk. Azt sem mondjuk mi, hogy a'
MI-ATYA'NK-nak igénként Könyörgés-kép-
pen értelemmel és Istenes buzgósággal gyak-
ran el-mondása által a' Léleknek Könyörgés-
ben való szabadsága meg-köteleztetik: a'
mint a' Brownisták az V-dik ELLEN-VE-
TÉS-ben (egyben vetvén ezt a' IV-dikkel)
láttatnak itélni. Ennek-okáért, a' mint hogy
itt sem hozza a' Fordétó elő Amésius; így az
Author sem sértegeti az ő Feleletivel a' mi
értelmünket.

LXIV. A' VI-dik ELLEN-VETÉS-
ben a' Fordétótól említett helyen Amésius
szavai így vannak: Mert gyakorta nevenként
kell, az alkalmatossághoz képest, szükségein-
ket elő számlálnunk a' mi Könyörgésünkben.
De (1.) ezekből a' szókból ki-szótolni A'mé-

E 2

sus

sius elméje szerént ezt a *Fordító Conclusió-ját*, [*Azért a Mi-Atyánkat nem kell megtartanunk*] soha semmi igaz okosság nem engedi. (2.) Az *Amésius-is* nem álmadozta soha, azt hogy az alkolmatóságok szerént minden szükségünket nemenként ki kell fejeznünk, s-ki-is fejezhettyük Isten előtt a' mi Könyörgésünkben. Mert *nem a' végre Könyörgünk* Istennek, mint-ha nem tudná s-nem értené jól minden mi szükségünket a' leg a-prolékosbakat-is, hanem ha azokat ugyan újjal mutattuk-meg ő néki, s-külön külön eleibe ki-rajszolyuk; mert mindenkor láttya jól a' mi gondolatunkat *távolyról*, Solt. 139. 2. az az, még minek-előtte sziveinkben fogadtuk volna azokat. *Nem-is azért* Könyörgünk hogy őtet szabados akarattya és decretoma ellen a' mi akaratunkra hajtsuk; mert ő *nála nintsen változás, avagy változásnak árnyeka*, Jak. 1. 17. *Azért sem*, hogy a' mi Könyörgésünkre való tekintettől, s-annak méltóságátul indittatnék Isten a' mi kívánságunkat bételyesíteni; mert miképpen *kegyelemből ingyen töte minket kedvesekké magának amaz szerelmében* (tudni-illik az ő Fiában) Ephes. 1. 6.

azon-

azonképpen a' mi lelki áldozatink-is ő általa lévén kedvesek, 1. Petr. 2. 5. *Valamit kérünk az ő nevében, meg-adja nekünk*, Ján. 16. 23. *A' mi Könyörgésünknek azért igaz vége ez: 1. hogy meg-mutassuk Istenhez való engedelmeségünket; mert egyik nemes része lévén az Isteni tiszteletnek a' Könyörgés, s-vel meg-valyuk mind természetbéli nyavajáságunkat s-minden jótul való ürességünket és semmiségünket; ellenben pedig az Istennek tökéletességét hogy ő legyen minden velünk közlött és közlendő jónak kút feje: s-mind a' mi sziveinknek Istenhez illendő kész indulat-tyát a' már kívánt és közlött, s-ez után kíválandó és közlendő jókért-is való hálá-adóságra*, Solt. 50. 15, 23. 2. hogy miképpen a' Koldus kezével fogja-el az alamisnát; azonképpen mi *Istenben való bizodalommal él hiven, hogy ő, valamit kérünk az ő akarattya szerént, minket meg-halgat*, 1. Ján. 5. 14. a' Könyörgéssel, úgy-mint kézzel avagy valami edennyel, fogjuk-el az Istennek jó-téteményit: úgy-mint a' mely, Istennek decretuma szerént, oly szükséges eszköz, nem csak az Isten ditsőítésére, hanem az ő tőle nekünk adandó

F 3

adandó jónak-is el-vételére, hogy a nélkül semmit rend-szerént nem akar adni áldáskép-pen. És ennek-okáért valakinek idvezítő kegyelmét ajándékozza, egyszer s-mind a Kő-nyörgésnek lelkét-is adja annak, hogy azt minden alkalmatossággal gyakorolja azoknak a jóknak el-vételére, Zachar. 12. 10. melyeket el-rendelt és akar, s-igért-is adni ő néki. Példa erre Dávid 2. Sám. 7. 27, 28, 29. 1. Kron. 17. 25, 26, 27. Daniel, a több fogoly Sidók-dókkal együtt. Dan. 9. 2, 3-Jérém. 26. 10, 11, 12, 13. Ő maga a Christus-is, Solt. 2. 7, 8, Ján. 17. 9. E szerént a Kőnyörgésnek igaz Vége felől való értelem szerént, igen helyesen egyengette az Authör az ő Feleletit ez hatodik ellen-vetés ellen. Ugyan itt ezt-is tudnunk kell (3.) hogy ez ellen-vetésnek rendbe-állatásából ki-hagyta a Fordító imez szót minden, (melyben az egész Okoskodás-nak, s-az arra tett Feleletnek-is derekas ere-ge láccik állani) s-tsak pusztán írta-ki a szük-ségeinket [ilyen formán: Valamely Kőnyörgés csak közönséges-képpen, és nem külön külön fejezi-ki a mi szük-ségeinket; azt ne kell meg-tartanunk—] A mely őtselekedetivel mind

az Ellen-vetőknek, s-mind a Felelőnek (úgy-mint a kiknek nyomdokjokat szükségesen kel-lete volna követni nagy Injuriát (méltatlan Boszszúságot) tsinált: magát pedig ama Dilemmában, a két hegyű Erősségben (th. LIX.) meg-akasztotta. (4.) Hogy pe-dig a Felelő a MI-ATYA'NK-nak szónként szük-séges el-mondását említi; mint kelyen azt magyarázni, a mi közönségesen bé-vett ér-telmünk szerént, arról már szözlöttünk. [Th. XXXII. XXXIII. XXXIV. LII. LIII.]

LXV. A VII-dik ELLEN-VETÉS-sel: [Nem olvassuk hogy soha az Apostolok ezzel a Kőnyörgéssel élének volna. Amésius dicto loco thes. XI.] Nem tsak Amésius, hanem Ursinus, Pareus, Piscator, Perkinsus, s-töb-bek is (kiváltképpen a Pápisták ellen, a szent-Irásnak tökéletes voltának állatásában) szoktanak élni: s-még-is tsak az Amésius-t tsip-defi a Fordító. Más az, hogy nem a MI-ATYA'NK-al egy-átalyában élés ellen; ha-nem meg-határozva annak szóról szóra állan-dóképpen mindenkor meg-tartása ellen, for-gattya Amésius ezt az Argumentumot. [Sup. Th. XXVII.] Ennek-felette, sem az Ellen-ve-

tők, sem az Felelő (ha ugyan Amésius ér-
tik-is) nem hozzák elő egészen az ő szavait:
melyek ő pála így vannak: *Nem olvassuk* (úgy
mond) *hogy az Apostolok e Könyörgésnek For-
májával valaha éltenek volna.* E Könyör-
gésnek Formájával (mely szó az ellen-vetésben
nem említettik) az az, ennek bituk szerént való
szóvaival; s-né e Könyörgéssel az az, az ebben bé-
foglalt jóknak kérésével, mondja Amésius, hog'
nem éltenek az Apostolok soha: mert bizon-
nyal azokat a' kérendő jókat magyarázat-
képpen ki-fejezve talályuk folvassuk-is az ő i-
rásokban bé-foglalt Imádságokban. Minek-
okáért az Syllogizáló Auctor erőszakkal tsigáz-
za és tekeri Amésius Argumentumát, en-
nek e' Brownista Conclusionak meg-mu-
tatására: *Azért minékünk sem kell élnünk a'
MI Atyánkkal soha.* Candorem Tuum
Ó RA'CA-I !

LXVI. A mi illeti a' Könyv-író Feleletit,
abbá ő ezt az Apostolok példájából tagadásképe-
vött Erősséget (a' melyel a' dérék Tűdős em-
berek, a' mint jelentém, élni szoktak) otsá-
rolya. De ez az ő Feleleti nem láccik min-
deneftől fogva helyesnek lenni, ilyen okokért.
Elsőben-is ezért, mert mivel a' szent-Irást a'
m

mi egész Vállásunknak, úgy mint hitőknek,
és ehez tartozó minden tselekedetünknek min-
denképpen tökéletes egyetlen egy Régülájának
tartyuk és esmérjük lenni; bizonynyal tehát, a'
Religionak akarmi részében-is, a' szent-Irás
kívül semmit Keresztyéni-hittel el-hinni nem
tartozunk. E's ennek-okáért ilyen tagadásf-
képpen való erősséggel élhetünk a' szent-Irás-
ból, nem tsak az olyan tselekedetek ellen,
mlyek a' hitnek valóságára tartoznak (a' mint
a' Felelő mondja:) hanem a' religióhoz járú-
ló egyéb minden dolgok és tselekedetek el-
len-is, melyek a' hitnek valóságára nem tar-
toznak egy-átalyában. A' minémű ez a' MI-
ATYÁNK-nak Könyörgés-képpen állandó
meg-tartása ellen az Apostolok példájával, az
önnön magok írásokból való bizonyítás.
Melyel a' mi Doctorink ilyen formán élnek:
*Nem olvassuk hogy az Apostolok e Könyörgés-
formájával valaha éltenek volna.* Azért
mi-is a' val Szabadoson élhetünk.

LVII. Szabadoson (mondom) s-nem
szükségesen. Mert noha a' lelki-éppületre nézve,
paransolat-képpen hagyta Idvezitők a' Mi-
Atyánkunk el-mondását; mindazáltal annak

E s

tsupa

tsupa és magán való természetire nézve, nem parantsolta az Apostoloknak hogy azt elmondják, annyival inkább hogy mindenkor elmondják, [th. L. LI.] De hogy ők az Isteni három személyeknek nevében a kistsin gyermekeket Keresztelnek, s a Sidók is a Kúrtölésnek esztendejét meg-állennek (a mely Példákat a Felelő vét az említett bizonyítás ellenébe) ezekről közönséges parantsolatokat adott vólt, Math. 28. 19. Moses III. Könyv. 23. 24. És noha sem az Apostolok felől, sem a Sidók felől, hogy úgy tselekedtenek volna, nintsen a szent Írásban nyilván való emlekezet; de mivel azokhoz a nyilvánosságos parantsolatokhoz való engedelmeszségre kötelesek vóltanak, ehez képest mint szintén az Apostolok kétség-nélkül, úgy kereszteltenek, valamikor kereszteltenek, Tselek. 19. 5. és 16. 11. 33. ezenképpen a Sidók is a Kúrtölésnek esztendejét kétség nélkül meg-állítotték. Ezekből azért a példából tagadásképpen formált Okoskodást, semmi igaz okkal nem hasonlithattya a Felelő az Apostolok tselekedetéből tagadás-képpen vett Okoskodáshoz: nagy halómség lévén (a mint értyük) a nyilván parant-

parantsolt, és néminémüképpen szabadságunkban álló dolgoktól vett példákból tagadásképpen való bizonyítások között.

LXVIII. Ugyan ezen-okért, nem hogy főt inkább, de semmikeppen nem következik, az-is a mit a Könyv-író a második feleletben mond: mivel hogy Idvezítőnk tanította az Apostolokat erre a Könyörgésre, annak-okáért ők ezzel éltenek igénként. Ez, mondom, nem következik: valamig el nem hitéri a mi Doctorinkal (főt önnön magával a ki azokkal egyet ért, th. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV. és LVIII.) hogy Idvezítőnk annak a Könyörgésnek igénként elmondására egy-átalyában kötelezte az Apostolokat. A mi pedig a harmadik feleletet illeti, annak csak azok ellen, vagyon helye s ereje, a kik az ő Könyörgéseknek módját avagy formáját, és az abban befoglalt dolgoknak ki-fejezését szinten olyan tsalhatatlannak és hibátlannak álmodozzák lenni; mint az Apostoloknak Könyörgések, az Isten tsalhatatlan Lelkének vezérlése által vóltanak. Melyet nem hogy mi, de a Brownisták-is, a kik ellen ez az Author írta az ő Könyvéz, soha ingyen sem gondolták-meg.

Ez az első ok, a' melyért az ő ítéletit az Apostolok példájával tagadás-képpen vett erősséggel ellen, nem hagyhattuk mindenestől fogva helybe.

LXIX. Második oka ez: mert ennek az *Argumentumnak* hiteles ereje nem függ csak a' pusztá tagadástól, hanem a' kissébb dologról nagyobra való jó következtéstől-is, ilyenképpen: Az Apostolok írásiban olvassuk, hogy ők más-formájú könyörgésekkel éltenek, melyekre a' Christustól ő magától nem tanítottanak. Minek-okaért a' Mi- Atyánk formájával, melyre őket a' Christus maga tanította, valaha-éléseknek meg-írását is nem halgatták volna-el; ha parantsolta volna ő nekik hogy azt állandó Könyörgés-forma gyanánt mindenkor el-mondják.

LXX. Harmadik és utolsó oka ez: mert a' tagadó-erősség, módjára nézve, két féle, *mere negativum*; *vel etiam privativum*, avagy tsupa tagadó; avagy el-halgató egyszerf-mind, az az, nem mondja meg a' mit meg-kellene mondani, ha úgy volna a' dolog. Immár pedig ilyen nagy dolog felől minémű az Ur-Imádsága, meg-kellett volna a' szent-írásnak

nak jelenteni hogy azt igénként el mondták az Apostolok; ha a' Christusnak akarattja és szándékja a' volt volna annak szerzésékor, hogy telyességgel el-kellene azt azon formán mindenkor mondani. Mind ezekből nyilván vagy, hogy szabados legyen a' hiveknek, miképpen az hitnek minden dolgaiban, tagadás-képpen bizonyítani; ezenképpen *in casus facti*; a' tselekedetekben-is az Apostolok példájával.

LXXI. Igaz dolog az a' VIII-dik ELLEN-VE T E S-ben, s-mi-is bé-hozzuk a' VII-dik Thesisben a' mi Doctorinknak írásokból; hogy szent Máthé és Lukás némely szókkal különböznek a' Mi- Atyánknek le-írásában, sőt szent Lukás el-hadgya annak az útölját, melyet szent Máthé meg-ir. De mi ezzel nem azt bizonyítottuk, mint a' Brownisták felől szól az Author az ő Feleletiben, hogy minékünk azért nem kell meg-tartanunk a' szót, mivel hogy azokban különbözést találunk, &c. avagy, a' mint a' Fordító (de A' méfust nem említvén) *concludál*; Azért nem akarja Idvezítőnk, hogy azt szóról szóra meg-tartsuk. Hanem azt mutattuk mi ebből meg,

meg hogy nem köteleztetünk annak minden-
kerra való ígénént el-mondására, &c. Lásd
az említett *Thesist*. Nem illeti azért a' mi
értelmünket az *Anthornak discursusa* ez El-
len-vetés ellen.

LXXII. Mivel a' IX-dik, és X-dik EL-
LEN-VETÉSEK-et a' Fordító nem keni
Amésius-ra, s minékünk-is a' fel-tett cél sze-
rént nintsen semmi közünk hozzájuk; ennek-
okáért az *Anthornak* azokra tett *Feleleti-is*
helybe maradhatnak.

A' XI-dik ELLEN-VETÉS-ben pedig,
s az erre adott *Válaszban*-is mit jóvaljunk,
s mit nem, meg-mutattuk egynéhány helyen,
s kiváltképpen az LX-dik *Thesiben* az 5-dik
feleletünkben.

LXXIII. Végezetre, a' mi a' XII-dik EL-
LEN-VETÉST illeti, úgy vagy on hogy
Amésius (lib. 4. Cap. Consc. cap. XVII. thes. XI.)
azt állattya, hogy a' *Christus* azt az *Imádságot*
avagy *Könyörgést* tanítván nem akart nekünk
szóknak formáját adni, melyet állandóképpen
meg kellene tartanunk; hanem Példát avagy
szabott-régulat a' mely szerént a' mi *Könyör-
gésinket* kelen igazgatnunk. De (1.) nem
mondja

mondja ő csak példának a' *Mi-Atyánkat*, mint
a' *Brownisták*, hanem *Könyörgésnek*-is, noha
nem állandó könyörgésnek, mint-ha azoknak a'
szóknak meg-tartására f-el-mondására mindékor
kötelezett volna Idvezítőnk. Azokból azért
az *Amésius* szovaiból nem sül-ki ez a' *Brow-
nista-Conclusio*, melyet a' *Fordító* fitogat:
Azért nem kell (ugy-mond) *azokat* (a' *Mi-
Atyánk* szavait) *úgy tartanunk* mint *Könyör-
gést*. (2.) Nem-is csak *Amésius* egyedül
mondják azt, a' mit ő az említett helyen ál-
lat; hanem a' több vallásunkon lévő *Docto-
rok*-is ő véle együtt: a' mint a' *Status Con-
troversia*-nak vizgálásában azoknak értelmét
meg-mutattuk. [*Thes.* XLVIII. XLIX-LV.]
Ez is azért csak merő patvarkodás és hiában
való tsavargás. A' *Könyv-író* pedig az ő *Fe-
leletiben* midőn azt mondja, hogy a' mi *Kö-
nyörgésünknek* fogyatkozásit a' *Mi-Atyánk-
nak* el-mondásával állattjuk helyben, melyet
teljessegesen tökéletesnek lenni bizonyoson tu-
dunk, pag. 28: e' vel az ő mondásával avagy
a' közönséges babonáságra nyit kaput, mel-
jet el-rontánk. (*Thes.* LII.) Avagy azt akar-
ja a' val jelenteni, hogy valamikor a' *Mi-
Atyánk*

Atyánkat illendő buzgósággal értelemmel elmondjuk, bizonyosok vagyunk a felől hogy az abban bé-rekesztett dolgokat tökéletesb szokkal adjuk Isten eleibe; mint sem a magunktul formált Könyörgésnek szovaival a kikben némely szükséges jót el-felejtethünk; s-1-is felejtünk mindenkor. Ezt az értelmet (a melyet ugyan ott pag. 81. 82. láttatik ő maga magyarázni,) miis helybe hadjuk: s-ehez képest azt valjuk, hogy noha a Mi- Atyánk szovainak könyörgés-képpen mindenkor el-mondása nem szükséges egy-átalyában, hanem meghatározva; mindazáltal mindenkor szabados az, a szerént a mód szerént a mint meg-mutattuk; thes. L, LI, LII, LIII.

LXXIV. Eddig terjede a Könyv-írónak Tractája a Mi-Atyánknak állatásában: s-a Mi igaz közönséges Ertelmünknek-is, a felől való meg-mutatása. Következik már a Fordétónak Toldalékja; a mely két rendbéli: egyik rendbe vannak a Tracta közzé elegyített Fódózások; a más rendbéliek a Tracta végéhez ragasztott Motskolások. Ezekből magáról-is a Fordétóról józan ítéletet tehetni. A mi a tracta közzé elegyített Fódózásokat illeti, azok

(a ne-

(a nevezetesbek) hármak; egyik a Soltárok-nak enekléséről vagy on; másik a már meg-visgált tizenkét Ellen-vetéseknek mesterséges formálásáról; a harmadik a némely Atyafiak-nak a Mi-Atyánkal élésben való tselekedetek-ről.

LXXV. A Soltároknak Magyar és Franci-ai nótákon enekléséről való fötos-discursusban el-szöki az Auctor az Authornak célja mellől. Mert ez a Mi-Atyánknak rend szerént el-mondását, a Brownisták ellen, evel az (a minori ad majus; a kisebb dologról nagyobra következésből vött) Okoskodással óltalmazza: Nem illetlen a Soltárokat a mint mi azokat a mi szokott nyelvünken énekelyük, rend-szerént énekelnünk, melyek emberi sérénység által való mesterséges szökből állanak. Tehát annál inkább nem illetlen a Mi-Atyánkat rend-szerént el-mondanunk, mely a Christusnak maga Istenes szovaiból áll. Ilyenrendel közbe-vevétel nélkül következik értelem-szerént ez az Enthymema két részből álló erősség az Anglus nyelven, a melyből az Auctor azt a Könyvetskét magyarra fordította. De ő ezeket a két egybe-kötött részeket egy-mástul

G

el-sza-

el-szakasztván, a maga tsak zenebonálkodásra alkalmatosságot adó elméletit hosszú Rhe-tóricával töltötte az első részhez. Melyet ő az 24-dik levelen így kezd-el: *Sőt se a' Sídó és Görög, se a' Deák Bibliákban rend-szerint való szövei ezekben (a' Sóltárokbán) sok helyen meg nem tartatnak, a' mint könyv ezt meg-látni, bár tsak az első Sóltárba ekintsünk-bé, &c. &c.* És végre így rekeszti-bé; az 28-dik levelen: *De hogy a' dologra wisz-sza térjek.* Itt szökteti osztán-bé a' Könyv-író-Argumentumának második részét, a' maga szöveivel rava-sz egybe-foglalás által, ilyenképen: *Noha a' Sóltároknak, &c.* [mert Ang-lusúl annak szövei így vannak: *A' mely munka noha igen dicséretes, mindazáltal nem mindenkor oly Istenes mint a' Mi- Atyánk. Miért volna hát illetlenb mondani a' Chri-stusnak az ő maga szöveit, hogy sem mine énekelni azokat a' melyeket az emberek mester-séggel formáltak, &c.*]

LXXVI Ennek a' Főnek szükségtelen hely-telenségét, hogy nem a' dolognak kívánsága szerént rőtte hozzá az Author beszédéhez, (a' mint az Author erről s-a' több Főokról is ítélt,

ítél, pag. 97.) így mutatom-meg. Ha ez az *Auctor Főtya* az *Author celyához* illik, avagy úgy-mint új *Syllogismus principalis* rendes fő Okoskodás; avagy pedig úgy-mint *Presyllogismus*, annak az ő fő Okoskodásának melléje tartozó Világosítás. De nem illik oda, úgy mint *Syllogismus*: mert nem próbálja annak *questióját*, [ezt tudni-illik: *Nem illetlen a' Mi- Atyánkat rend-szerént el-mondanunk;*] melyet az említett *Enthymemával* concludál: hanem más *questiót* próbál az *Auctor*, [ezt tudni-illik, hogy *Nem kell nagyobb áhétozással énekelni a' Sóltárokat a' Francia nótákra hogy sem a' Magunkéra;*] a' melynek meg-mutatására ezzel a' *medius terminussal* bizonyító okkal él: *Mert a' Francia nótákra formáltatott Sóltárokbán minő szintén a' Magunkéiban elég humana mixtura vagyon.* Ilyen formán esik azért ez az ő *Syllogismus-a.* *A' mely nótákra formáltatott Sóltárokbán elég humana mixtura vagyon, mint szintén a' Magunkéiban; nem kell azokat nagyobb áhétozással énekelni azokra a' nótákra hogy sem a' Magunkéra.* De a' Francia nótákra formáltatott Sóltárokbán minő szintén

szintén a Magunkéiban elég humana mixtura vagyon. Nem kell tehát azokat nagyobb áhétózással énekelni azokra a nőákra hogy sem a Magunkéra. Ládd-e hogy ennek az Agyaskodásnak nótája, mint a göncöl szekérének rudja, más felé áll? Igen tetemes Ignoratio Elenchi volna ám ez a szemefnek! S-ez az első fallacia tsalárdság, ebben az első Főt-toldalékban.

LXXVII. Ha pedig az *Author Syllogismus*-ára tartozik ez, úgy-mint *Prosyllogismus*; annak az első vagy második ágának *Subiectum*-ára vagy *Predicatum*-ára első vagy második részére, avagy úgy tartozik mint *Amplificatio*, avagy úgy-mint *Confirmatio*: az az, bőviti azt, vagy erőssíti. Ha csak bőviti; igen illetlen így-is a' mesterfégesen disputálóhoz ez ilyen heterogenea-val idegen dolgoknak szaporításával való Rethoricá-lás. Ha pedig erősítése a' *Syllogismus*-nak, nem tartozik annak másodikágára semmiképpen: mert az *Auctor* emlékezetbe sem hozza ebben az ő Főttában ezt a' *Propositiot*, hogy nem illetlen a' *Mi-Atyánkat* rend-szerűen el-mondanunk, mely a' *Christusnak* maga Istenes szovaiból

vaiból áll. Ha pedig az első ágának erőssítésére néz, hogy nem illetlen a' Söltárokat rend-szerűen énekelni a' melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak; ez léssen a' bizonyító argumentum: mert a' Franciai nőákra formáltatott Söltárokból mint szintén a' Magunkéiból elég humana mixtura (emberi mesterségnek elegyedése) vagyon. Ilyen formán esik azért, az *Auctor* elméje szerént, e' kettő között a' mesterséges fogorság. A' mely nőákra formáltatott Söltárokból mint szintén a' Magunkéiban elég humana mixtura vagyon; nem illetlen azokat a' Söltárokat rend-szerűen énekelni a' melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak. De a' Franciai nőákra formáltatott Söltárokból mint szintén a' Magunkéiban elég humana mixtura vagyon. Nem illetlen tehát azokat rend-szerűen énekelni, a' melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak. Mond-meg, kérlek RACA-I, mitsoda *argumentalis affectio* egyező tekintet lehet ebben a' *Prosyllogismusban* a' *tertium argumentum*, s-a' *questionak* *subiectum*-a és *pradicatum*-a között: úgy mondatnak-e ezek egy-másról mint *genus de*

specie; avagy mint *differentia de specie*; avagy mint *species de individuo*? Mivel a *Peripatetica Logica*-nak dictálásából (melynek te-is, úgy vélem, serény *Alumnusa* vagy) ezek az emlekezetes négy *Pradicabilia*, a melyeknek egy-másra való tekintetek szerént a *Propositiok*nak avagy *Axiomáknak* hiteles mondásoknak *subjectum*-a és *predicatum*-a egybe-kötetnek. De ebben a te *Prosyllogismus*odban egyik *pradicabilitas* avagy *argumentalis affectio* sem találtatik: a' mint könyű ezt a jó *Logicus*-nak által látni. S-ezt hívják a' *Scholák*-bá *Fallacia falsimedii*-nek: a' mely ebben a *Fódozásban* második fogyatkozás, a' mesterséges *disputálásnak* törvényes *régulája* ellen. A' kihez *harmadik*-is járul, mert a' *Máior Propositió*-ban az *humana mixtura* mind egy (a' dologra nézve) ezekkel a' szókkal, a' melyek *emberi serénység által való mesterséges szókból állanak*. Ezt *Aristoteles* a' *Fallaciá*-t nevezi *adolexía*-nak.

LXXVIII. A mi illeti az emberi mesterséges szókkal formáltatott *Sóltároknak* a' akar *Franciai nótákra*, s-akar *Magnukéira* való *énekletét*, az a' *szabados dolgok között* való

való (melyről a' XLIII, XLIV, XLV. thesisekben szóllottunk;) holott nem a' *nóta ad ite* (a' mint maga-is a' *Auctor* meg-valya) való ságot a' *Sóltárnak*, hanem inkább a' *nóta függ a' Sóltártól*. A' mint hogy az-is *szabados a' féle Rhythmixálásban*, akár a' *Subjectum* tétések hátul, s-az *Adjunctum*-ok és *Effectum* ok elől (a' mint teccik az *Author*-nak) s-akar pedig *viszontag*: a' dolognak valóságára ez semmit sem tartozik: De imez kettő meg-kivántatik a' dolognak *vólta-szerént*: egyik, hogy *mentül közelebb járjon* s-egyezzen a' *Rhythmusokban* foglaltatott *Sóltár az originalis contextu*ssal Istennek saját beszédével: másik ez, hogy azt *lélekkel, értelemmel, és szűbéli indulatokkal énekelyünk az Urnak*, 1. Cor. 14. 15. Ephes. 5. 19. Coloss. 3. 16. Az *elsőt* nagyobb részent *jóbban* követte a' *b. e.* *Mólnár Albert* a' *Franciai nótákra* szabott *Sóltároknak*; mint sem *mások* a' *Magnukéira* szabottakban. a' mint ezt értelmes *egybevetésből* könnyen meg-ítélhetik a' *tudósba* s-az az oka, hogy a' *Franciai nóták* szerént inkább, mint sem a' *Magyar nóták* szerént, *némelyek* (kiket ez a' *Author* meg-günyol *éret-*

te, s-ő azonban egyiket sem tselekeszi) éneklék ebéd és vatsóra után, s-köz helyen-is kívánniak énekeltetni a Soltárokat. Bezzeg ha ő, a szokott gunyolódás és éretlen ítéletből költ firkálás helyett, erre fordította volna elmélkedését, mikor pennáját a féle dologban, martogatta (ily nagy zendülésre s-botránkoztató támadásra fel-gerjesztvén igaz értelmünkellen az embereket,) vagy ezután-is erre fordítaná, hogy magunk Nemzetéhez alkalmaztatott szép nótákat gondolna-ki, s-azok szerint a Sidó nyelvből tudóson formálná a Soltárok éneklését; e' vel valóba jó Fótót szabna maga emlekezetire, s-Nemzetünket-is a nótának másoktól való kódulásától meg-mentené.

LXXIX. Így értyük már az Auctor-nak ez első Fótról írott Oratiojához ki-fejtegetéséből, hogy a Sidóul, Görögül, Deákul tekintünk-bé-vel a Franciai és Magyar nótá egészben mérő notha, nem az Author célyához való. A mint az Auctor-is (akarattya ellen-is) láttatik meg-vallani, ennek az ő Fótos beszédének végén, így szólván: De hogy a dologra vissza térjek. Ki-tért volt tehát a dologból mind eddig, kétség-nélkül (akar mint

mint szabódjék ő) zenebonálkodásra, s-gyűlölségeskedésre való mag-hinteztetésre: mint az eventus már mutogattya. A melyel a maga üreks kosarában, (úgy hiszszük, Istennek bölts igazgatása szerént, nem a másokéban) szedegetett eperjét.

LXXX. Másik Fóttya ő néki, a már megvizsgált Ellen-vetéseknek mesterseges formálásában mutattya-ki magát. A mely ő munkája ditsérendő ugyan ő magában: de mivel ott-is néhol bővebben, néhol rövidebben avagy szűkebben találta szabni a formát, mint sem a dolog kívánta; ennek-okáért ez a Fótis nem illik oda a tracta közzé: a mint heljél heljél ugyan ott meg-mutattuk.

LXXXI. A harmadik és szellesebb Fótos töldotta az ő Authorának a XII-dik és utolsó Ellen-vetésre tett hatodik Feleletéhez. A mely Fótos-discursusban némely Atyafiak ellen két rendbéli Vádot avagy Patvart indit: álkolmatóságot vévén ezekre azoknak az ő némely tselekedetekből. Az első Vád avagy Patvar ez: hogy mivel a Nagy Méltóságok előtt ebéd s-vatsora előtt és utánna nem mondják szóról szóra-el a Mi-Atyánkat; s-a Templomban-

plomban-is egyszer meg-esett, hogy az *Ur-Vatsorájának* szolgáztatásának rendelt ideje lévén, a *Prédicatio* után sem mondatott-el: ezekből a tselkedetekből azt fogja már *Dá-neus* azokra az *Atyafiakra* (pag. 83.) hogy ez *Urtul vótt Könyörgést* immár a *Paloták-ból* (érti kétség-nélkül a néhai s-mostani Kegyelmes *Urainknak* s-*Aszszonyinknak* Erdély-Országának méltóságos Fejedelminek *Palotáit*, mivel azokban nem szokták rend-szerűen mon-dani igénként a *Mi-Atyánkat*, az említett alkolmatossággal) *ki-rekesztettek* (úgy-mond) *s-érsz-szerűen a Templomból-is* (érti pedig a *Pataki Templumot* a *veress-tseréppel* haza-zott *Templumon*, nem mást) és azt tartják hogy a *Mi-Atyánk* nem *Könyörgés*, hanem csak *formája* vagy *példája a Könyörgésnek*.

LXXXII. De ext a *parvaros Conclusiōt*, ha fok esztendőket a *Parvarián* töltött volna-is-el a *Ráca-I*, jó okkal nem tekerhetné-ki abból a *Præmissá-ból*, józan elmével lévén. Mert (1) ennek úgy volna helye, ha a *Mi-Atyánkat* igénként való élés egy-átalyában mindenkor szükséges, s-nem szabados volna-bezzeg így azok az *Atyafiak* vétkesek volná-nak

nak ez árant. De a mi saját *Vallásunknak* nevezetes *Tanítóinak* írásokból eléggé meg-mutattuk már az e'vel ellenkező közönséges igaz értelmet: tudni-illik hogy a *Mi-Atyánk* nem csak *Példája a Könyörgésnek* (mint a *Brownisták* valják thes. III. XLVIII.) de *valóságos Könyörgés-is* egyszer s-mind: nóha nem szóról szóra mindenkor *állandó-képpen meg-tartandó Könyörgés*; hanem csak a lelki-éppületre képest, bizonyos *meg-határozásokkal* köteleztetünk annak szónként el-mondására imádság-képpen. Ugy hogy egyéb aránt élhetni a'val *Keresztényi-szabad-ságból*, azaz, el-mondhatni azt szóról szóra, s-el-is hagyhatni *vétek-nélkül*. Ezt állattják s-ranittják a mi *Doctörink* mindnyájan. *Meg-állanak* az *Atyafiak-is* meg-tántorodás nélkül ebben az el-kezdeti igyeknek meg-állatásában. Ebből e'fundamentum-ból azért (2.) hiába való az *Auctornak Kérdése*, az arra tött hármas *Feleletivel* együtt. Mert nem azért mondjuk-el a *Mi-Atyánkat* szónként a *Prédikáció előtt*; mint-ha egészen csak arra néznénk, hogy az emberek meg ne botránkozzanak; nóha ezt-is meg-kívánnya az *Atyánk*

fiúi szeretet (th. LI, LII:) avagy mint-ha e-
vel Könyörgésünknek hibáságát akarnók hely-
be állatni; mert ez az LII-dik thésisben ki-
fejezett értelemmel nem állhat-meg, hanem
ha az LXXIII-dikban való magyarázat szerint.
Nem-is azért hagyatott-el a Prédikáció után:
mint-ha annak teljességgel el-hagyását lassan-
lassan így akarná, az az Atyafi szokásban
hozni (mint a Fordító agyaskodik:) a mely
dolog, bizonyoson végére mentem, soha csak él-
méjében sem ötlött; (főt inkább kívánnunk
kell, hogy valamikor ezt a Könyörgést el-
mondjuk, illendő lelki-indulatokkal mond-
hassuk-el:) avagy mint-ha szándék szerint az
embereket akarná meg botránkoztatni. Oj-
jon Isten ettől a Kereszttyénségtelenségtől!

LXXXIII. (3.) Igaz és fundamentomos
oka azért a Mi-Atyánknak szóként el-mondá-
sának, vagy néhanyszor (akar közönséges I-
steni-tiszteletnek idején, s-akar külön való
időben) el-hagyásának, nem egyéb hanem a
Kereszttyéni-szabadság, melynek két regulái
szerint kell igazgattatnunk akarmi közép-dol-
gokkal-való élésben, (th. XLV.) minémű a
Mi-Atyánknak igénként Könyörgésben el-mon-
dása,

dása, (th. LI, LII.) S-ugyan ezen okra néz-
ve lőtt az hogy a Pataki-Templum-ban egy-
szer prédikáció után nem mondatott az el;
hogy így a Kereszttyéni-szabadság e vel meg-
mutatódjék: mint felyeb-is meg-jegyzettrük
ezt Johannes Hoornbeeck írásából, thes. XXIX.
Ehez járult az-is, hogy mivel akkor a prédiká-
ció után, az Ur-Vatsorájának szolgálatára,
azon egy időbéli egész Isteni-tiszteletnek egyik
része még hátra lévén, közbe-vetetlenül kö-
vetkezett, a mely tisztelet közbe-is el-szokták
egyszer, s-az után-is, az végbe menvén, még
egyszer mondani a Mi-Atyánkat: ehez képest
nintsen abban semmi vétek (a mi Doctorink-
nak ítéletek szerint-is) hogy az a prédikáció
után mindgyárt el nem mondatott. Ládd-é
már RA'c A-I, hogy a te túled koholt három
okokon kívül, ilyen tselekedeteknek más he-
lyesebb okait adhatták azok az Atyafiak, a
kiket te, orozva tsipdelsz? Ha pedig még-is
tovább akarod ezt üzni-füzni; jól meg-gon-
dold hogy Vallásodnak igaz határát ez aránt
kilyeb ne vessd, mint azt le-tőttük a szent-
írás szerint a mi Doctorinknak ítéletekből;
s-a Pápistai babonáságnak kovászfűzében (th.
LII.

LII. LIII. LXII.) ne kapj: a melytől megsemmisíthet magadat (akar-mint láttással attulirózni, pag. 90.) ha a járom szeget ki-töröd, s-a közönséges igaz értelemről külön szakadsz. Jussan eszedbe itt az-is a magad Fordításban hogy a mi Könyörgésünknek ereje nem áll annak bizonyos számában, vagy mértékében, hanem terhes voltában, pag. 42.

LXXXIV. (4.) Hogy pedig a Presbyteriumról írt Könyvvel való hirtelenkedésért évődik; az ellen elégedendő Feleletet olvashat mind a Presbyterialis Dialogusban, s-mind annak Summájában a 6-7-8-és 9-dik leveleken. Az a felől néhol darabos szókkal való beszédet csak a veheti ő magára, a kire az illik. Sokkal igazabban s-érdemesben valóldhatná ő magát ez az Auctor egész az ő Toldalek-jában a valóban boszszontó mérges és (sok helyen) rendin (főten rendin felyül) lévő bethűlletes embereket gúnyoló szavaiért (Turpe est Doctori cum culpa redarguit ipsum!) Az Atyafini Szeretettől származott Compellatio-kat, mostani Regimen-ünk bethűllését, a Kéréseket és indító Intéseket, &c. nem tsuda hogy abban az Írásban nem látták, azok a kiknek

kiknek avagy elméjeket a maga-hitség és idő előtt való-ítélés, s-a személy-beli gyűlölet; avagy szemeket az irégységnek hályogja elfoglalta. E féle edényekben, s-nem a jó és kedves ízű borban, találhatik a dobofság; a mely ezt kedvetlenné kelleltlené. s-bötslelenné teszi. Ez az első Vád avagy és patvar, és annak le-szállítása.

LXXXV. A Másik ez: hogy azt keni a Presbyterialis Dialogusra, hogy a Presbyterium-nak be-vételére a reformata Ecclesiákba való szokástól, és az Helvéciai-Confessionnak állatásától vőtt Erősséget szükségetképpen valónak tartja; azaz, hogy a Presbyteriumnak be-vétele azért olyan szükséges, hogy az más tartományokban szokásban legyen, és hogy az Helvéciai Confessio-is tanít arról. S-ebből már, a Mi-Atyánk szavainak állandó és örökös Könyörgés-gyanánt el-mondásának bizonyítására, így concludal: bizony (tehát) a Mi-Atyánk el-mondása annál inkább kötelezhet minket: mert az közönséges szokásban legyen, és vőlt eleitől fogván a Keresztjén-ségben, &c. Pag. 85. 86. és következőkön.

LXXXVI. Felel. (1.) Minden szemérem nélkül

nélkül való *Parvar* ez, hogy az emberi tanú-
val való erősités, még pedig a *Religio* dolgá-
ban, szükséges-képpen kötelezőnek tartaná a
Dialogus. Oljan tudatlannak véledé RA'CA-I
ennek *Author*át lenni, hogy mikor ezt írta el-
felejtötte volna az emberi okosságának közönfé-
gesítéletit; *Hominis testimonium ex se non es-*
se αἰτιόπισον, nisi adsint argumenta artificialia
fidem ei conciliantia: hogy az emberi bizony-
ság-tétel ő magán nem méltó hitelre, hanem
ha a bizonyítandó dolognak természetéből
vötte okokkal tétettetik hitelessé? Mert ama
rég szónak τὸ αὐτὸς Ε'φα, ő mondotta, nin-
tsen itt semmi helye: hanem (a mint
Aristoteles szól, 1. *Ethic. cap. 6.*) *Omni-*
bus auctoritatibus antiquior habenda veritas;
Minden emberi bizonyításnál régibnek
kell az igazságot tartanunk. Erre nézve igen
bőlt sen mondotta *Hadrianus* Császár ő maga
felől: *Non testimoniis se, sed testibus cre-*
diturum; hogy ő nem a puszta bizonyság-
tételeknek, hanem a (jó okkal) bizonyság-té-
vőknek ad hitelt. Azt akarja e mondással je-
lenteni, a mit *Cicero* világosban így fejez-ki:
Non tam Authores in disputando, quam Ra-
tionum

tionum momenta quarendum sunt: hogy a vé-
telkedésben nem annyira a Bizonyosság-tévőket,
mint az Okoknak ereit kell keresnünk. E féle
értelmes mondások szerént helyessen tanítták
a *Logicusok* hogy az emberi-méltósággal való
bizonyításban két dolog kívántatik: elsőben
eszméret avagy tudomány, hogy tudjad mit
mondgy és kiről; osztán igaz-mondóság, az
az, hogy úgy szöly a mint értesz: ezeknek e
két tulajdonságoknak együtt kell meg-talál-
tatni a szöva-hihetős Bizonyítóban. Ekkép-
pen vagyon helye *Aristoteles* mondásának
(*dicto lib.*) *Ε'κασος καλὸς καὶ ὁς ἴστων*
ἀγινώσκει; hogy minden ember jól itél azok-
ról a dolgokról a melyeket jól-ért. Mind e-
zekből akar ki-is, a kinek esze helyén vagyon,
meg-ítélheti, hogy a puszta emberi bizonyi-
tás avagy erősités ő magán *contingens*, változ-
ható, és tsak vélekedés-képpen, nem szükség-
képpen kötelez az hitel-adásra; mivel a bi-
zonyító-ember-is természetiben változó és ha-
zug, s tsak az Isten igaz és meg-változha-
tatlan természetű (Rom. 3. 4. Jak. 1. 17.)

LXXXVII. (2.) Noha azért hasznos dolog
a tudós és Isten-felő embereknek nyomdok o-

kon járni; nem kell őket mindazáltal valami vakoskodásból követni; hanem e vel a' megkülömböztető okossággal, a' menyiben azok a' Christus reguláját követik, 1. Cor. 11. 2. Ugy hogy mindenkor szemünk előtt forgassuk ime' köz helyen forgó beszédet: *Sicut Jurisconsultus absq, Lege, & Philosophus absq, Ratione; ita Theologus absq, Dei verbo erubescat loqui*: miképpen a' Törvény-tudó törvény nélkül, s-a' Bölts ok-nélkül; azon-képpen a' szent-Irási tudományt Tanító Isten igéje nélkül szégyenljen szólnani. *Omnium Doctorum scripta* (ait Augustinus) *dijudicanda sunt secundum divinam scripturam; cujus major est autoritas, quam totius generis humani capacitas*. Az az: Minden Tanítóknak írást (azt mondgya Agoston,) a' szent-írás szerént kell meg-ítélni; a' kinek méltósága nagyobb, hogy sem az egész emberi-nemzetnek értelme. Ehez képest görbén tekeri *RACA-I* egy-átalában való mondásra, azt a' mi bizonyos tekintet alatt mondatik. Ezt Deákul így mondják-ki: *Est Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter*. Mert nem azért szükséges a' Presbyteriumnak bé-vétele egy-átalában,

átalában, hogy az más tartományokban szokásban vagyon, és hogy a' Helvéciai Confessio-is tanít arról: hanem azért hogy a' szent-írás szerént keresztyéni-Vallásunkon lévő más tartományokban közönséges szokásban vagyon. Halyuk-meg erről az *Helvéciai-Confessionának* maga tanú-vallását, cap. 2. *Quapropter non patimur nos in controversiis religionis, vel fidei causis urgeri nudis Patrum sententiis, aut Conciliorum determinationibus, multò minùs receptis Consuetudinibus, aut etiam Multitudine idem sentientium, aut longi temporis Præscriptione. Ergo non alium sustinemus in causâ fidei Judicem quàm ipsum Deum per Scripturas sanctas pronuntiantem, quid verum sit, quid falsum, quid sequendum sit, quidvé fugiendum. Ità iudiciis non nisi Spiritualium hominum, ex Verbo Dei petitis acquiescimus*. Azaz: Minek-okáért nem engedjük mi magunkat a' réligiora tartozó vetélkedésekben, vagy a' hitnek dolgaiban kényszerítettetni a' Páterek (régi Tudósok) értelmivel, a' közönséges-Synatoknak végezésével, annál-is inkább a' bé-vött Szokásokkal, avagy azon egy értelműeknek Sokaságával, avagy

H 2. hofizú-

hosszú-idő haladással. Nem bírálunk azért mi meg a hit dőlőgában más *Bíró*t, hanem ő magát az *Istent*, ki a *szent-írás* által meg-mondja mi legyen igaz, mitsoda hamis, mit kelyen követnünk, s-mit el-távoztatnunk. Ezenképpen csak a *lelki-embereknek Istene* igéjéből vőtt *ítéletin* nyugoszkodunk-meg. Nints tehát semmi helye s-hitele ő *magán* a *Keresztényi* közönséges *szokásnak*, hanem ha az a *szent-írás* szerint vőtetett-bé és tartatik-meg.

LXXXVIII. (3.) A mi-Atyánkkal közönséges-élésnek meg-bizonyítására, bár ne fárasztottad volna magadat jó *Fordító* R. A. C. A. I., a régi *Cyprianusnak* és *Agoston Doctornak* olvasásával, (pag. 86.) mert az nálunk *extra controversiam* vetélkedés kívül vagyott (th. XX.) Hanem annak igényként el-mondásának mindenkor szükséges voltát, a mint te állatod, kellett volna meg-bizonyitanod, A mely te értelmekkel nem csak az egy *Amesius*, (kinek *Okoskodásit*, akár mint tartsd te *gézengúz*-nak, a te *gézengúz Agyaskodásid* ellen el-ronatatlanoknak lenni meg-mutogattuk;) hanem (ha szemeidet jól fel-nyitottad volna) a több *Reformatus Doctores*-is szemtől szembe el-
lenkez-

lenkeznek. Az *Altare Damascenum* sententiáját a hol a *Mi-Atyánkról* nem szól, mi sem vitattuk: elég az nekünk, hogy másutt (a mint magad-is fel-jegyzetted pag. 90.) nyilván arról, s-még pedig a te értelmekkel, az említett *Doctores*kal egyező értelemben lévén, szól. *Calvinus* ítéletit a megnevezett helyeken (pag. 90. 91.) igen értetlenül elegyitted ebben a *Controversiában*: mert ott nem a *Mi-Atyánkról*, hanem az *egyházi szabott-Könyörgéseknek* s-egyéb *Ceremoniáknak formáiról* szól nyilvánosságosan. Magad-is vőtted ezt eszedbe jó idején, s-azért változtattad-el az egyes számot többre, a *Könyörgést* *Könyörgésekre*: mert mind eddig csak egy állandó *Könyörgésről* (tudni-illik a *Mi-Atyánkról*) vőlt szó; s-már állandó *Könyörgésekről* szólsz, pag. 90.

LXXXIX. Ez legyen elég a *Tracta* közé elegyített *Tóldalékos-Fódozásokról*. Lássuk már legutólszor a *Tracta* végéhez ragasztott *Motskolásokat* a *Keresztényi Olvasóhoz* irt *Levéiben*. A melyben a *Fordító* a *Mi-Atyánkról*-való *Írásotkának* *Angliai nyelvből* *Magyarra Fordításának* elsőben,
H 3 Alkel-

Alkolmatosságát, és Végét jelenti-meg: az után öt rendbéli *Indétó okait* számlálva elő, a melyekért azt a munkát tselekedte: továbbá *Intó hasznát* említi: és utólszor *Magat* kellei, a levélnek utólyán. Ebben az egész *Oratióban* a' Kegyes Olvasóhoz, láttatik a' *Fordétó* olyan indulatot viselni, mint *Pál Apostol* a' minden *Ecclesiák* felől való szorgalmatoskodásban: kitsoda botránkozik-meg (ugy-mond) hogy én azon nem kesergenék? 2. Cor. 11. 28, 29. De bizonyly ama' *Tertullusznak* személyében öltözött *Prokátor*, a' *Pál* ellé, Tselek. 24: az az, a' *Pál Apostol* tudományát követőkellen. *Odiū loquitur* (inquit Seneca) *non quod est, sed quod subest*. Mitsoda *Motskok* és *Szidalmak* legyenek pedig abban az ő beszédében bé-foglalva, a' Kegyes-Olvasonak szeme eleiben ki-terjesztjük rendel: e' végre hogy, ha azok a' *Személyek* kiket ő *motskol*, méltán f. érdemesen szenvedik-e azt; és ha il-lik-e az a' *Fordétónak* mind *Keresztényeni*, mind *Prédikátori*, s mind pedig a' Vallásunkon lévő *Egyházi-és-Polgári-közönéeges Társaságra* *Tag-képpen* tartozó *személyéhez*; itélhesék-meg nyilvánosságos és keresztényeni jó lelki ismeret-
tettel.

XC.

XC. Három rendbéli Személyeket *Motskol* a' *Fordétó* abban az ő *Orációjában*: elsőben azokat a' kik ellen az az *Írásotska* vagyon: másodszor némely Nemzetünkbeli *Atyafiakat*: harmad rendben az *Altaris Damasceni Authort* és *Amesiuszt*. A' kik ellen őszveséggel szól a' *Fordétásnak* *Alkolmatosságáról* és *Végéről* irt beszédben: melynek ez *Summája*: hogy e' kis *Írásotskának* olvasásából, melyet ennek Szerzője, némely ő ideje és helyebéli újjétó emberek ellen, kik az Ur *Jésus Christus* nál tanult *Könyörgésnek* el-mondását igyekeztek az emberek-nél kétségbe hozni, sőt vélek ugyan el-felejtetni, irt e' végre hogy e' vel őket meg cáfolja és meg-akadályozza a- vagy inkább meg-téritse az igaz útban: ő is hasonló veszedelmes igyekezeteket látván némely ő idejében és hazájában lévő *Atyafiaknak* az ő *Könyörgésekben* a' *Mi-Atyánk* nak el-hagyogatására, alkolmatosságot vévén erre ama' több e'féle *Ujságokkal* bővölködő *Altare Damascenumból* és *Amesiusból*; azért, és azon végre nyúlt annak az *Írásotskának* *Fordétásához*.

XCI. Ebben a' beszédben leg első és igen

H 4

méltatlan

méltatlan *Motskolással* terheltetnek közönsé-
gesen az említett három rendbéli Személyek:
úgy-mint kik *Ujjétóknak* mondatnak. De
(1) meg-kellett volna RA'CA-I különböz-
tetned nyilvánosságosan, minémű *Ujjétást*
tulajdonítasz azoknak az Embereknek. Mert
a' mi *Theologusink* értelmes választást szoktak
tenni az *Ujjétók* és *Ujjétás* között. *Hiero-*
nymus Zanchius [tom. 7. oper. Tract. de Dis-
ceptat. inter duos Theologos cap. 7.] e' dolog
felől így ír. *Duobus modis aliquid dicitur*
Novum &c. Mondatik valamely dolog újnak
két-képpen: elsőben ő magán avagy magára
 tekintve, a' mi tudni-illik soha annak előtte
nem hallatott s-nem-is vétetett-bé az Ecclé-
siában. Osztanújnak mondatik az, a' mi jól-
lehet igen régi ő magában, s-elejtől fogva
bé-vétetett az Ecclesiában; mindazáltal új-
nak láccik a' Halgatóknak: az-is pedig az ő
Tanítójoknak vétkek miatt, kik azt avagy
nem tudták, avagy ha tudták, másokat arra
nem akartak meg-tanítani. Így, az Evan-
geliumi tudomány, noha ő magán igen régi
vólna, mindazáltal a' törvényt-Tanítóknak
undatlanságok és restségek miatt meg-avúlt
vólto

vólt. Ugyan azon tudomány most a' Pápi-
stáknál újnak láccik és hivattatik: s-ennek-
okéért meg-tilyák hogy az ő Oskolájokban sem-
mi új-tudomány ne tanittassék. Azt kérde-
már RA'CA-I tőled, melyik jegyzésben mon-
dod *Ujjétóknak* azokat a' Tanítókat? Ha a'
Brownistákat a' *Mi-Atyánk* felől való érte-
lemért *Ujjétóknak* mondhattátok-is (mert
arrol szót nem szaporitunk) az első jegyzésben;
de te sem az *Atyafiakat*, sem az *Altare Da-*
manescenum-ot és *Amésust* nem mondhatod
abban az első jegyzésben *Ujjétóknak*, semmi
szin alatt. Mert azoknak értelmek a' MI-A-
TYÁNK felől nem tsak hallatott, hanem
bé-is vétetett a' *Reformáta Ecclesiában*: a'
mint elégségesen meg-mutattuk. Ha pedig a'
második jegyzésben hivod őket *Ujjétóknak*;
igazat mondasz ugyan ő felőlők, de nem i-
gazán, az az, nem szeretetből, nem ditsérés
vagy commendálás-képpen, hanem gyűlöség-
ből és otsárlás-képpen. Azt mondhatták
azért ezek a' Tanítók magok méltó mentségé-
re ez aránt, *Zanchiusnak* szovaival az fel-jegy-
zett helyen (paucis mutatis.) A' mi az *Uj-*
ságnak első nemét illeti, azt mondjuk, hogy
H 3 miképpen

miképpen soha semmi Újságot nem tanítottunk; azonképpen bizodalommal hiszszük, hogy semmit a félet ez után-is nem tanítottunk. Ha pedig a második nemű Újságról szözlötök, melyet nem hibetünk, hogy tudni-illik valami e féle Újságot ne tanítsunk, azt felelnénk erre, hogy ez a ti nem jóvallástok Phariseusoké és Pápistáké.

XCII. (2) Nyilván való dolog, hogy a mely Atyafiak annak előtte Arminianusoknak, Anabaptistáknak, Brownistáknak, Socinianusoknak (s-minek nem?) hallattattak, s-még ma is minden ok-nélkül fokaktul úgy motskoltatnak, a féle tudománybéli Innovatio-nak Újjétásnak gyanója alól te magad jól tudod RACA-I, fel-szabadítottak az 1652. elztendőben a Nemesi és Prédikatori bötsületesb rendből átló Pataki közönséges Gyüle-kezetben; és csak a mi Ecclesiáinkban szokatlan rend-tartásoknak formáinak változtatásával vádoltattak: az akkori solennis Declara-tio szerént ilyen-képpen: Ha mi valamikor említettünk vagy említettünk Újjétást, Újjétókat, nem akarunk érteni s-nem-is értünk oly Újjétást, mely az Apostolok tudományával el-lenkező

ellenkező Tudománynak, avagy valamely oly Ecclesiasticum Regimennek és Isteni tisztet-nek Ritusának, mely sohol semmi keresztyén Nemzetekbéli Ecclesiákban nem találtatnék, bé-hozását tenné és jegyzené. Tavúl legyen senkire ok-nélkül hogy fogjunk—Ertünk az-ért oly közönséges jegyzésben Újjétást, az mely más névvel változtatásnak más névvel reformationnak vagy Correctionnak is mondathatik, &c. Ez közönséges és megszűt terjett széles jegyzésben és értelemben vésszszük azért mi az Újjétásnak nevezetit: mutatiót, reforma-tiót értünk rajta, semmit nem egyebet: No-vam & inusitatum Ecclesiis nostris agendi formam, a mi Ecclesiáinkban szokatlan rend-tartásoknak formáját. Nem szorított az Apostolok tudományával ellenkező, avagy más Nemzeteknek praxisával nem egyező Tudos-mánynak, Religionak, és Ritusoknak bé-vé-telére. Ha ki arra szorította, nem a mi ér-telmünk szerént való Újjétást és Újjétókat szerez. [Legatur MS. Declaratio Suppli-cationis ex Synodo quatuor Seniorum cis-Tibi-scanorum cum Delectis Szerentsini 4. Septem-bri celebrata, Anno 1652. ad Celsissimam D. Principem habita.]

XCIII. Ha ez *Declaratio* szerént, csak azért mondatnak az *Atyafiak Ujjétóknak*, hogy a mi *Ecclesiáinkban* szokatlan rend-tartásoknak formáit változtatták, avagy inkább változtatni kívánnyák; miért tehát jó *RACAI* Uram, hogy te ilyen meg-határozatlanul *Ujjétóknak* kiáltod őket, nem csak *Religióink Ellenséginek*, de a *Magunkéinak*-is nagy botrányozásokra? Kik nagyobb részént mindnyájan azt vélik, főt bizonynyal el-is hitték a tudatlanbak, hogy azok az *Atyafiak* minden eretnekséget és Istentelen tudományt vallanak: s azt hirdetik-is ő felölök mindenütt, hogy azt tanítták hogy az *Evangeliumot* nem kell prédikálni; hogy minden embernek három *Felesége* legyen; hogy nem kell a *Kereszttyén* embernek imádkozni; hogy a mi *Eleink* mind el-kárhoztanak; hogy a mi *Prédikátorink* hamis *Tanítók*, hogy a felső *Hatalmaságok* a *Respublicában* nem szükségesek; hogy az *Ecclesiasticum Regiment* és minden jó rend-tartást el-kell rontani, s a helyében *Independensismust* akarnak be-hozni, &c.

XCIV. Ezeknek s-több e féle hamis hír-költéseknek alkolmatosságaival (melyek ama kon-

koly

koly-hintó *Ellenségnek* mesterséges ravaszságából származtanak) immár köz beszédben költ az *Atyafiak* felől, hogy *Uj-hitűek*, *új-vallásúak* [mint *Idvezítőnk* felől szóltak, Mark. 1. 27: és az ő *Apostoliról*, Tselek. 17. 19, 20: és 16. 20, 21: és 18. 13: és 21. 28:] *Ország-háborítók* [mint *Ilyést* mondták, 1. Királ. 18. 17. s *Idvezítőnket*, Ján. 11. 48.] Ugy annyira hogy, nem különben mint *notorii Malefactores* igaz törvény szerént meg-sentenciáztatott nyilván való gonosz tévők és Eretnekek, minden tűzre vasra méltóknak ítéltevé, a nyavalyás *Pál Apostollal*, (Tselek. 21. 36: és 22. 22, 23; és 23. 12, 13, 14:) minden napon meg-ölettetnek és ol-jának mint a mészár-szekre rendeltetett ju-hok, (Rom. 8. 36. 2. Cor. 4. 10, 11:) azoknak beszédében, tanításában, soha az oly egyenes nem lehet, hogy görbe nem találatnék, s-viszsa nem magyaráztatnék: majd minden asztali mulatságokban s-egymással beszélgetésekben sok emberek ő rajtok tsömögélnek, róllok tsufságos *comædiat* jádzanak: mint *Dávid* maga felől panaszolkodik (Sólt. 31. 12, 13, &c.)

XCV. Sőt maga-is (a kinek lelkében s-méltóságos

tóságos tiszttiben járó dolog volna az *Evangeliumi* békeséget hirdetni, Rom. 10. 15. és az haszontalan dolgok felől való kiáltásokat meg-tiltani, melyek nagyobb Istentelenségre mennek, (2. Timoth. 2. 14, 15, 16, 17, &c.) Őket közönségesen otsárolja, még pedig Keresztyén Olvasóhoz való írásában: úgy-mint, tudománnyal és elmehéli böltseséggel másokon felyül úszni igyekezőknek; magokhoz képest másokat semminek ítélő agya-fürt embereknek; meg-szelhűtteknek; bolondoskodóknak; sokaknak meg-botránkoztatóinak, és jó indulattyoknak fel-háborítóinak; mások sebeszeleknek fűvéja felé, minden proba és vizsgálás előtt és nélkül, magokat fordító Atyafiaknak nevez. Külön pedig némelyiket azok közzül a' *Presbyterialis Dialogus*nak írásáért kárhoztattya, &c: némelyiket ismét mérges fülakú nyelvének rabulájával éktelen motskolásokkal és szidalmakkal sértegeti, &c. Innét következett s-náponként terjedten-terjed az *Istenfelséges Nevének* káromlattatása, az *Ujjétásnak* és *Ujjétóknak* nevezeti alatt. Illik-e a' jó lelki-esmeretű, Keresztyéni igaz Vallású *Prédikátor*hoz ilyen rettenetes vétkekre

kezékre okot adni? Ha közönséges békeségre serényen vigyázó *Competens Biróra* találkoznál *RACA-I*; lehetetlen hogy ily impuné büntetetlenül az elébb ki-fejezett *solennis Declaratio* ellen való pártolásozat meg-emészténéd. A' mi pedig az *Atyafiakat* illeti, kiket te minden kéméllés nélkül motskolsz, azok az egész föld *Birájának* ítéletire apellálják igyekeket; s-az ő választott *Angyali* és e' *Világ* előtt protestálnak tiszta lelki-esmeretből, hogy az említett és azokhoz hasonló *hamis tudományoknak* vallásátul, tanításátul, sőt még indulattyátul-is üressék, tiszták, ártatlanok!

XCVI. Továbbá még abban a' *széles jegyzésben-is*, a' mi *Confession*unk és *Articulus*unk szerént, nem mondhatni *de jure* igazsággal azokat az *Atyafiakat Ujjétóknak*. Mivel űk minden *Ritusoknak* az Isteni szolgálatban változtatását, a' hitnek és Isteni tiszteletnek s-minden ahoz tartozó *Cérémoniáknak* egy tökéletes *Réguláján* a' *szent-Iráson* fundályák, s-nem az emberi puszta szokáson; és a' *παρονομαζόμενον*-on az Atyáktul vőtt tanításon. S-ehez képest, igazán és méltán, azokat kell *Ujjétóknak* és In-

és *Independens*eknek mondani s-tartani, a' kik a' kézzől kézre Eleinktől származott Tudományhoz, s-nem egyedül az szét-Íráshoz mérsélik az Ecclesiái Cérémoniáknak bé-vételét, meg-tartását, avagy változtatását. A *Helveciai Confessio* erről így tanít: (*cap. 27. de Ritibus & Ceremon.*) *Sufficiunt piis pauci, moderati, simplices, nec alieni à Verbo Dei Ritus.* Elégségesek az Isten-félőknek a' keves, mértékletes, együgyű, s-az Isten igéjétől nem különbözö Ecclesiái Rend-tartások. A' magunk saját *Articulus*ink is azt kívánnyák (*Artic. III. major.*) *Dicimus ergo omnem piam & sanctam Ordinationem Ecclesie ex Verbo Dei petendam esse, & fundatam veritate divinâ.* Az az: azt mondjuk azért hogy minden jó és szent-rendelést az Ecclesiában az Isten beszédéből kell venni, s-az Isteni igazságon fundálni. Ismét *artic. IV. Convenire ergo (Pastores) in fundamento (salutis & doctrinæ) & ritum ceremoniarum in Verbo Dei expresso oportet, ne fiant schismata & dissensiones, &c.* Rursum *artic. XIII. Cum nihil malorum retineri possint: nec forma nec abusus in hominum inventis servari debent, quæcunque in primo*

& se

& *secundo præcepto damnatur.* Azaz: Szükség hogy (a' Prédikátorok) meg-egyezzenek az (idvességek és tudománynak) fundamentumában és az Cérémoniáknak Isten igéjében kifejeztetett rend-tartásában, hogy szakadások és egyenetlenségek ne legyenek—Mivel semmi gonoszt nem tarthatni-meg: sem a' formát, sem a' vizsza-élést nem kell az emberi találmányokban meg-tartani, valamelyek az első és második parantsolatban kárhoztattatnak.

XCVII. Ennek felette jól tudjuk, az V-dik *Articulus* szerént, hogy a' processusban való *modalitas* nem jóvaltatik az *Atyafiak* tselekedetiben, mikor némely *Ritus*oknak változtatását szorgalmaztattyák. Meg-valyuk s-kívánnyuk is hogy a' szerént lehetne a' reformatio-ban meg-jóbbításokban való processus: mivel az Apostol is olyan instructiót ad a' Tanítóknak, 1. Cor. 14. 29. 30, 32, 33. Az irás magyarázók között kétsen avagy hárman szólnak, a többi meg-ítélék, &c. A mely szókból ilyen közönséges tanuságot jegyzett-meg Zanchius (*loco paulò ante cit.*) *Ad horum igitur exemplum, &c.* Ezeknek azérs példájokra (ugy-mond) egyéb irás magyarázók-ko

I

zók-is, ha valamit a' nyelvekkel és egyéb dolgoknak esméretinek segítségével, az írásoknak értelmében tanulándnak az Isten Lelkétől, tartoznak azt köz helyre adni: s-nem ö magokban tartani: de mindazáltal e' vel az okkal, hogy ha valami új-tudományt hoznak elő, azt az Isten Ecclesiájának ítéleti alá bortsásák, hogy tudni-illik meg-ítélje ha valóba Isten Lelkétől vagyon-e az az új-tudomány; s-egyez-e a' szent írással, avagy nem—Ide tartoznak az Apostolnak imez szovai: a' magyarázóknak értelmek a' más magyarázóknak ítéleti alá vettettek, &c.

XCVII. De ha történik hogy ilyen rendesen nem mehet elő a' meg-jöbbitás, a' Synas nem vészi elő, és tsak hallásától-is irtózik a' féle szükséges Valtoztatásoknak a' szokott ritu-fokban, főt a' nagyobb rész Ujjétásnak gyanoságát fogadnak szívekben, azok ellen kik a' féle dologról tsak emlékezetet tésznek-is, s-mindgyart azt költik rájok hogy más vagyon begyekben tsak-hogy nem merik hirtelen kifakasztani; és ennek-okáért akar-mint szabod-jának, magokat próbára bortsítani készek legyek, értelmeknek le-írásával s-eleikbő adásával
únszolyák

únszolyák őket, ugyan semmi reménség nem lehetvén a' féle dolog felett az Isten ígéből való kegyes, szelid, és szeretetből egy-mással közlött beszélgetés és hvetélkedés felől: mikelyen ebben a' lelki-akadékbán tselekedni? Ezek ellen Calvinusnak igen bölts ítéletin és tanátsán kell meg-nyugodni. *Si donum ipsum spernunt (inquit) sacrilegi: si suppressi volunt, ne multis serviat, invidi & iniqui. Novitatem quidem fateor plus satis esse odiosam: quia multi sunt ventres qui non nisi glande pasci sustinerent etiam reperta fruge. Sed eademum Novitas odium meretur, quam nullo opera pretio affectatam esse datam operam, atq; ascitam constat: quae vero sepultam veritatem eruit, eam non omni favore amplecti, turpissima ingratitude est. Quod si ea est hominum barbaries, ut beneficiis etiam ipsis male afficiantur, omittenda potius offensiones sunt & quaevis odia, quam ut eorum gratia veritatis dispendio constet. Epist. 2. ad Caesares, Reges, Principes Gentescq; omnes Christi Imperio subditas.* Az az: Ha az Isten ajándékát meg utályák, szentség-törők: ha el-akarják nyomatni, hogy fokaknak ne szolgáljon, iri-

gyek és hamissak. Meg-vallom ugyan hogy az Ujság felette igen gyűlölséges: mivel sokaknak olyan hasok vagyon, hogy mikor gabonát kaphatnak-is, makkal akarnának táplálódni. De az olyan Ujság méltó gyűlölségre, a' mely nyilvánossággal minden szükség nélkül tsupa-teccésből szánt-szándékból vétetett-bé: a' mely pedig az el-temettetett igazságot ki-feszíti, az olyan Ujságot minden jó-akarat-tal nem fogni éktelen háládatlanság. Hogy ha az emberekben olyan ostobaság találkozik, hogy még a' jó téteményeket-is gonosz néven vészik, semmire kell inkább tartani a' botránkozásokat és akarmi gyűlölségeket, mint sem azoknak kedvekben lenni az igazságnak veszteségével. Ide alkalmaztathatni azt a Tanácsát-is ugyan Calvinusnak, melyet ír ad Prorectorem Anglia, ubi modum praescribit in reformandis abusibus & corruptelis circa Ritus & Instituta Dei observandum. Epist. 87. S. Quamobrem illa omnia, &c. usq; ad ista verba, remorari possent.

XCIX. (3) Nem tsak a' maga Nemzetekbéli rendin lévő Tanító-társait molskola-meg Dánem Ráca-I; hanem még a' rendi és

sorfa

sorfa felett ezerszer, minden öszve-hasonlításul betsülletesebb, kegyesebb, és tudósabb más Nemzetekbéli Tanítókat-is lába alá tapod el-gázol, s-azokon felyül mint a' ténta-tsepp a' tisztáfejér papyroszon úgy kíván fényeskedni: a' kiket minden meg-ért ítéletű emberek derék Tudósoknak, a' Miénk pedig valóba Orthodoxusoknak igaz Vallásuaknak tartanak. Az Altare Damascenum ditsérő nevezettel eximium Opus-nak jeles munkának, eruditissimum Scriptum-nak igen tudós írásnak; hasonlóképpen ennek Authora szerzője doctissimus Calderwood-nak, igen tudósnak neveztetik a' Doctorok írásiban. Amesius pedig a' Vallásunk értelmesb Ellenségi-is, mind a' Pá-pisták, s-mind az Arminianusok közzül valók, derék Philosophusnak és Theologusnak esméri az ő Írásból: el annyira hogy még (hírnök) senki közzülök nem mert írásiban kapni; hanem az igazságban mind eddig diadal-maskodott. De a' Ráka-I-nál e' két híres Theologusok Ujságokkal és újjétásra s-régi meg-álható jó és Istenes szokásoknak bontogatására való kifizetésekkel bűvölködőknek hívattnak pag. 97. S-azonban semmi tulaj-

I 3

donúl

donúl való *Ujjétást* nem hoz ezekből elő; hanem a *Mi-Atyánk* felől való idegen értelmet fogja rajok értelem és vizsgálás nélkül. És külön *Amésius*ról azt mondja (pag. 86, 87.) *Nem-is látok én* (talám szemeid fényessége miatt!) *ebben-is a dologbanigen sokakat* (ki büne hogy restelled a Theologusok írásit olvasni?) *ellenkezni az egy Amésiuson kívül:* (Mi pedig válogatva XXI. nevezetesséket számláltunk elő;) *a' kinek* (ugy-mond) *erről a dologról való hol mi imez, amaz gézen gúz.* *Okoskodást ide felyeb el-rontók.* (Hogy már! *Spēctatum admissi risum teneatis Amici!*) Oh ambitio, ambitio, bezzeg sokra szoktad vinni az embereket!

C. De nem tsuda, hogy az *Akadémiákból* haza jövele után ir ilyen motskofon *Amésius* felől: holott még oda lakta-kor, vévén eszében ennek gézen gúz tudományát és írásit, ilyen emlekezetes *Anagrammát*, *Amésius* névének keresztül hányt bötüiből való nevezetet adott néki: *I A M E S U S.* *Meny-el én tölē Disznó!* Hiszē hallatlan *martyromságot* szenved ez az nagy tudós ember az ő betsületes hírében nevében! Így kell-e

V A C I

V A C I A N D R A S jádzanod s-cœmediát üznöd az néhai tudós embernek Nevével? Ilyen moslékos állatnak *válójára* üzöd-é viszsza a *Christusnak* hűséges *Szolgáját*; ki már abból ama' *tékozló fin* állapotból meg-térvén Mennyei szent-*Attyához*, annak kedvében jutott, és az ő sáfárságára bizott *ghirát* sok nyereséggel meg-adván az ő *Urának*, annak *örömeiben* régen bé-botsáttatott, s-véle együtt ditsősségben él? Bizony *Ezéchiás* sem szenvedett ama' káromkodó s-jó szerentséjével fel-puffatt *Rabsakétul* ennél (a' dolognak és igaz ügynek valóságára nézve) nagyobb szidalmat és gyalázatot! Még *Vallásunknak* kegyetlen *Ellenségi-is* nem mernék ezt (ugy hiszem) avagy tsak a' *természeti emberségtől* szemere-mertől viseltetvén, tselekedni! Ha *Eretnek* vagy *Hitetlen* volna az, a' ki ilyen büszött *moslékkal* önti nyakon a' *Lélekben* meg-bóldogult tekintetes *Hivét* a' *Christusnak*; nem volna álmélkodásra méltó dolog. De mivel olyan tselekefzi ezt, a' ki egyéb aránt *Keresztyéni*, s-*reformatus Prédikatori* nevet visel, annál szörnyűb: és tsuda ha ezeken, s-az egész abban az ő *Tölcdek-írásában*, *Vallásunk* szidalmára

dalmára és Istenünk káromlására világ szemei eleiben ki-terjedt rút iróztató tselekedetin, senki meg nem indul azok közül kiknek hit-tel való köteles tisztekben jár *Veritatem & Pacem amare* Igaságot és Békességet szeretni, *Zach. 8. 19.* Ezeknél kissébb *Motskolásoknak* az gyűlölségefekké lőtt *Atyafiak* felől tsak helytelen gyanóval ki-tsődüléseért-is (nem, hogy ilyen tetemes meg-tapasztalásáért, rajtok el-éréseért,) haladék nélkül szokott fogni az *igézet* az emberek között. Tanulyatok e példából híres neves *Académiáknak* tiszteletes *reformatus Doctori*, valakiknek hirettekkel esik, nemes *Theologica Facultás*-béli néhai *Doctor-Társatok*-nak éktelen *Motskolása*! Mitsoda jutalmat várhattok ti-is *RÁCA-I*-túl? a' kit tudománytoknak tiszta tejével élő szóval neveltetek, s-ma-is írástok által neveltetek, felő oldalban ne rúgjon benneteket-is, mint a' *Bornyú* az *Annyát*! *Vestraq, res agitur paries cum proximus ardet.* Nem lenne tsuda, ha valamelyitek ezeket a' *Motskolásokat* meg-halván, ki-támadna és *vindicálná* boszszút-állana *RÁCA-I-n*, a' bődögem-lekezető *Amésiusért*; és a' *Disznó-s* állapotból

ból az *Académiai-Carhédra*-ban tanító-székben helybe állatná és fel-magasztalná annak érdemes betsületit!

CI. Ez a' *Fordétónak* a' *Mi-Atyánkról* való *Írásotskának* meg-fordításának *Alkolmatossága*: tudni-illik némely embereknek *Újjétásra* való *igyekezeteknek* eszébe vévése. S-ez az első *Motsok-is*, a' melyet azokról a' némelyekről le-törلենk. A' mi annak a' *Fordétásnak* *Végét* illeti, arról ezennel szóllunk az *Indító-Okokban*. Lássuk azért azokat rendel, s azokban-is a' *Motskolódásokat*. *Első Okát* fordításának ezt adja *RÁCA-I*, hogy lássák (ugy-mond) mások-is, hogy nem mind *Isteni-lehel-lés* az, melyet az *Altare Damascenum* és *Amésius* mondanak. Felel: Sem az *Altare Damascenum* és *Amésius* önnön magok felől, sem azok kik őket követik, nem tartják azt ő felőlők. Tsak a' *szent-Írásnak* tulajdoníttják azt a' méltóságot hogy *θεωρευσος*, *Isteni-lehellés* légye az. *2. Tim. 3. 16.* Ez azért *második Motsok*, az *Altare Damascenum* és *Amésius* ellen. *Második Ok* ez: hogy nem szintén *de-rekas okosság* (ugy-mond *RÁCA-I*) mindeket

neket meg-vizsgálás és meg-hányás-vetés nélkül vakjában követni. Felel: (1) Haminden embert mindenben péld. okáért Tégedet VÁCLANDRAS a' Mi-Atyánkról való fchez tóldozott egyéb értelmekben valaki követne, minden próba nélkül; az bezzeg nem volna derekas okosság. Mivel azért az Atyafiak meg-hányák-veték s nap fényre-is hozzák a' te nem szintén derekas Okoskodásodat; nem tulajdoníthatod de jure igazán ő nékik vétkül, hogy a' te Okoskodásid után nem vakoskodnak. (2) Bár úgy legyen hogy Vakjában követik azok az Atyafiak Altare Damascenum-ot és Améfiust a' Mi Atyánkról egyező értelmekben: mit ítélsz hát te az olyan Auctor felől, ki az ő Authorát a' Földözés-közben oly szemesen követi, hogy annak Tractájának se valóságos és bizonyos célyát, se elméjét nem érti, hanem más felé tekeri (a' ki te magad vagy, th. LVIII. LIX. LX, &c.) derekas Okosságnak mondod-e ezt, avagy igazabban derekas Vádaskodásnak? Bezzeg ezen az úton nem érheted-el a' te Fordétásodnak Végét! Mert az Atyafikat meg-akadályozó kő-faragásban nem mehevévén-elő és a' te böltselkedésednek

sednek kerekei össze romolván, nyavalyásúl a földön fogsz maradni; azok pedig a Christiúl mutatott igaz úton állhatatosan megállanak: sokkal különbben hogy sem te reméltted pag. 96. (3) Mitsoda derekas Okosság az benned, hogy a' kik azoknak a' tudós embereknek értelmeket a' szent Irással egyezés-képpen [mint az Apostolok oktatnak, 1. Cor. 4. 6. 1. Thessal. 5. 21. 1. Ján. 2. 7. (Olvasd-meg e' Locustia Zanchiusnak értelmes magyarázatját; és 4. 1, &c: és a' Bercea-városbeliek tselekedtnek, Tselek. 17. 11.) követik, (th. LXXXVI. LXXXVII:) Te mégis azt mondd ő felölök hogy minden próba és vizsgálás nélkül követik azokat? Ez a harmadik Motsok, s-ennek el-mosása-is.

CII. Harmadik indító Oka az ő Fordétásának ez: hogy nyilván legyen (úgy-mond) mindenek előtt az Új-igyekezetű embereknek ez aránt való tétovázó igyeknek-is fővenyen való éppítése; és hogy találkozik még oly Pais, a' melyről visszsa pattan rájuk az ő erős (hogy már) nyilok. Felel: (1) Ez ellen a' negyedik Motsok ellen, mindenek eleibe nyilván ki-terjesztettük Isté segítségé által, hogy azoknak

zoknak az embereknek, kiket te marczongasz, igyekezetek és igyek nem Ujj; hanem mind a Mi- Atyánkról, s-mind egyéb Vallásbeli minden dologról, régi, állandó, s-a merő szent-Írásnak kö-szálán, nem az emberi agyáskodásnak fővenyén, éppítettett igaz tudományt követnek, az igazán Reformatus Doctorokkal együtt. (2) Ha ezek ellen a te Lógicádból, Theológiádból, és rabulás Rethoricádból tsinált Paisodat oly mesterségesen tudod forgatni, hogy ezeknek valóban erős nyilok arájok pattantóson vissza űtheted; meg-érdemled V A C I - A N D R Á S jó igazsággal az Ujj-Pais-gyártásban nem csak a Professor-i titulust (melyet te más Felebarátodnak szentséges dologban sem akarsz eugedni) hanem a Doctorit-is mind Coronativè, s-mind Usurpativè.

CHII. Negyedik Oka ez: hogy ebben le-tett ellenkező Okoskodások, s-azokra való Feleletek közönségesbek legyenek és többektől-is olvasztassanak s-írásban legyenek, &c. Felel. (1) Ezt a te Fordításodnak Végét már el-érted: de az eventusa gyümöltse szájad izént esék-é, magad kostolása mutatya-meg. Imez két dologban ha kedved telik, és Istennek tartó lel-
kedet

kedet gyönyörködteted, s-nagy drága haszonnak terjedhetését reméled belőle. Egyikez: hogy a te igazsággal ellenkező sok szép elméleti Vakoskodásid, ravasz Ellen-Verésid, helytelen Kérdésid, s-azokra való Feleletek közönségesbek lesznek ez után, és többektől-is olvasztatnak, s-írásban maradnak a Posteritásnál, születendő embereknek. Mert egyéb aránt, ha csak Cathédra-ban csak közönséges disputationak alkalmatosságával fordulnának elő, semmi erejek nem lenne. Nem kisebb ennél a Másik haszon-is: hogy a te motskos firkálásoddal nem csak másokat botránkoztatál-meg; némelyeket az Atyafiaknak szeméjek és tudományok ellen idő előtt való ítélelből be-vett gyűlölséges és zenebonás indulattyrokban meg-gyűkereztettél; némelyeknek ismét a jó ítéletűeknek, avagy hasonló indulatoknak szivekben fogadásra okot adtál, avagy csak Neutralis-sokká mind két részre egy-aránt, hűnyoritókká tetted őket, avagy leg-alább jóra igyekezeteknek és búzgókodásoknak elir vontad-ki: sőt a magad szivének állapotját-is eleven börtökkel ki-fejezted. Mert minden fa az ő tulajdon gyümöltseről ismértetik-meg:

Mert

Mert a tövisről nem szednek figét, és a tsipke bokorról nem szednek szőlőt. A jó ember az ő szívének jó kentséből hoz elő jókat, és a gonosz ember az ő szívének gonosz kentséből hoz elő gonoszokat. Mert a szívnek telyessé-
géből szól az embernek szája: így tanít Id-
vezitőnk, (Math. 12. 34. 34. 35. Luk. 6.
44. 45.) *Ugy annyira hogy akár mely jó lel-
kű ember ki légy, tsak irásodnak szavaiból-
is ítéletet tehet róla, bár személyedet nem-
látta, s-tselekedetiddben veled egy társaság-
ban nem volt-is, (Math. 12. 37.) Egy szál-
néra sem irigyli fenki ezt a te Fordétásoddal
indított Kereskedésedet és nyerekedésedet.*

CIV. (2) Ha a Fordétásban arra néztél,
hogy a Mi-Atyánkról írott Tracta közönsé-
gesb legyen; miért kellett TÓLANAI JÁ-
NOS-ban bojtorzkodnod? Avagy hogy a
Tractában le-tett Ellen-veréseket szazokra va-
ló Feleleteket tudtad ő ellene lenni; s-azért
garázdálkodtál belé hogy ha azok a dolgok a
te Fordétásod által közönségessekké nem léz-
nek, tsak el-gázoltatnak ő tőle haszontala-
núl, és nagy meg-útálva tsak a meg-zava-
rodott Sáros-patakban tapottatnának; a mint
Retko-

Rethoricálsz pag. 100. *Avagy tudtad a dol-
got úgy lenni? Ha nem tudtad; miért nem
mentél jól végére elsőben, ha abban az érte-
lemben vagy-on-é ő, a mely ellen a Tracta
íratott: hanem, a magad Regulája ellen, min-
den proba és vizsgálás előtt és nélkül, tsak vak-
jában fel indultál, milyen szebeszélet és nagy
tüzet gerjesztettél ő ellene? Ha pedig tudtad
(azt mondod) a dolgot úgy lenni; azt kérdem
tőled, kitől mentél jól végére: magától-é,
avagy másoktól? Ő maga sem szóval sem írá-
sal azt az értelmet az Ur-Imádsága felől nem
hogy valaha tanította volna, de még tsak el-
májében sem őtlött az, hogy tudni-illik a Mi-
Atyánk nem Könyörgés, hanem Könyörgés-
Példa, s-nem kell avagy nem szükséges, nem
szabados, nem-is hasznos azt szónként el-
mondani Könyörgés-képpen, &c: mert ez an-
nak a Tractának egyenes célja, th. LV. Ha
ilyen értelme volt volna ő neki; ha valamikor,
bizony akkor lett volna ennek tanítására le-
ges-leg jobb alkolmatossága, mikor arról a
matériáról dologról ex professo egynéhány
leckéje volt az ő Deáki előtt, melyeket e-
zek le-irtanak, s-magánál-is le-vagynak ir-*

va. Azokban pedig e' dolog felől *alium si-*
lentium, semmi emlekezet nintsen. Más
emberok pedig mit tudtak erről te néked bizo-
nyost mondani; ha sem az ő irásából, sem
szóvaiból, nem tanulták? *Si accusasse suf-*
ficit, quis erit innocens? Ha elég valakinek
meg-motskolására a' tsupa Vád (a' mint hogy
ezzel nyomattattak-el ennyire azok az Atya-
fiak) ki-maradhat ártatlanul? Ha csak gya-
nakodtál (azt mondog) ő hozzá hogy olyan ér-
telemben volna; azt felelem tenéked:
Potestne certa ac determinata Veritas ex Con-
tingentibus concludi? Senki a' tudós Logicu-
sok közzül nem szokott tenni csak puszta Véle-
kedésből Bizonyos és valóságos Itéletet vala-
mely dolog felől. Te pedig (mint valami *Me-*
taphysicum Transcendens) minden Okossá-
got el-halladván, a' Vélemből Bizonyos
tselekedet-képpen (irás által való) sok éktelen
Motskokat okádtál a' te Felebarátodra.

CV. Nem lévén azért *UACI-AND-*
RAS semmi szines festéked, a' mely alatt
kellett volna, avagy csak lehetet volna-is,
a' te Felebarátodban bójtorkodnod; nyilván-
ságos dolog, hogy kiváltképpen való magad rá
kétségéből

-készítésből, jó eleve való tanátsból, szánt-szán-
dékkal kerestett (s-nem abból a' Negyedik indi-
tó okból vett és adatott) alkalmatlan alkalma-
tosság szerint garázdálkodtál ő belé: és őtet
régén rá-élesztett mérges fogaiddal szaggatván;
sok szép elméleti Okoskodásoknak és fogás El-
len-vetéseknak s-kétkelendő Kérdéseknek Foj-
tójának; sok szép tudományokat tüvestül ki-
repő, s-a' Philosophiát ki-kergető nagy Scho-
larchának; sokat ígérőnek s-semmit nem adó-
nak; kevélynek; irigynek; ambitiosusnak nagy
tisztesség kívánónak; hypoeritának: ördögi
meg-engesztelhetetlen gyűlölséggel és harag-
gal meg-rakodott Szívűnek; Magánál min-
denképpen elő-menetelesb Atyafiának halálán
ötvendezőnek; Felebarátja Nevének gyalá-
zójának; Deákok tanítására alkalmatlannak,
rudatlannak, kiáltod; s-meg-únt túros-lóhoz
hasznitod, Piha R⁴C A-I!

CVI. Ha a' testnek és vérnek tanátsát akar-
nám követni, mely a' méltatlan boszszúért,
boszszú-állásra kifizeti az embereket; és ha az
én időmhöz és hivatalomhoz illenék, úgy a'
mint te a' magadéhoz illeted; s-ennekfelette
ha (a' mint szoktak szólai) belé-Balásúl mind

Ecclésiának, s-mind hald-fogytára tért nyavalyás Hazának gyenge békefenségének megháborítását örülném, s-ennél-is rútább veszekedésekre, pártolásokra, gyűlölségekre, patvarkodásokra, pántolódásokra konkolyt akarnék, (a' mint se magad gondolatlanul tselekedtél) hintegetni: igen jeles alkolmatosságot készítettél volna a' te *Ardélio-s*, tsélsap és *Centó-s* condrás írással a' romlott természetnek, hasonló motskolódásra. Mindazáltal, mivel sok emberek szívében az é miá bé-férkezett botránkozások, az Evangeliumi igaz Válságnak meg-bántódásával vagynak egybe kötve; erre azokra nézve külön külön rendel, de rövideden meg-felelek azokra a' motskolódásokra; a' mennyiben tudni-illik az Isten ditsőségének, meg-homályosítására valók. Mert egyéb aránt (a' mint egy tudós ember maga felől szól) mikor az engem gyűlölő gonosz akarómtól ok nélkül gyaláztatom; azt ditsóretnek tartó, Isten, s-a jó lelki-esméretű emberek előtt, [Math. 5. 11, 12. és 10. 22, 24, 25, 32, 33. Ján. 15. 18, 19, 20. Sidorok. 12, 2, 3, 4. 1.Pet. 2. 19-s-több.] Ha pedig Isten-felő embernek nyelve alá esem; néki használok: mert az meginterven

interven, meg-esméri vétékét, el-áll roham, s-jó akaróm leszem.

CVII. A mi a Motskolónak *TOLNAI JÁNÓ* Sellen írt *Motskolást* illeti, leg elsőben nevezi őtet sok szép elmébéli Okoskodásoknak Főjtőjének. Felel. (1) Hová tetted RA'CA-I (mikor ezt a' Motskot motskoltad,) nem mondom, a' jó lelki esmérettől, de csak a' természeti világositástól fel-ébredhető néhány *Discipulus*-i tanítványi Szemérmedet? Mert az a' te néhány *Præceptorod*, [kinek nagy részént b.e. *Patronusod* előtt iras által való *Comendatio*jából bortsattattál az *Academiákban*; a' kinek ezért s-egyéb veled való tanításbéli jó tetemeyiért már rusnya Motskokkal fizecc;] nem hogy meg-Főjtője, sőt inkább segítője, igazgatója, disérője volt, s-még ma-is az, a' szép elmébéli-Okoskodásoknak a' *Bodrok* mellel lévő régi *Cathedrában*; melyeknek (Istentől vett ajándékozás szerént) jó móddal meg-fejtésékből, úgy teccik, s-másokis (még az ő irigyi-is) meg-elmérik hogy sok szép ifjuságra, mind Nemessekre s-mind (a' mint szoktak szólni) öreg Déákokra nem kitsin haszon terjedet, Isten áldásából, úgy a' *Politiában*, mint

némely Ecclesiákban és a Scholákban való közönséges szolgálatra. Magok-is pedig ezek, valakik tudni illik az el vett jó teteményért háládó köteleffégeket meg nem tagadták (mint te) bizonságot tésznek még ma-is e' dolognak igaz voltáról. (2) Ha némely Ifiaknak szájak izént nem esett mindenkor az ő némely Okoskodásoknak fejtegetések a Cathédrából; oka ennek nem egyéb volt, (mint ma-is) hanem hogy azok nem vólnak szép elmebéliék, s nagy drága haszonra terjedhetők. A' minéműeknek fejtegetéseken az Okos Tanítók nem szokták hasznosnak tartani az idő mulatást. (3) Sőt az-is meg történt néhánkor a' disputálás-közbe, hogy a' szemtelenül markok kőpöket, kik igen hegykének teccettek a' Sophisticálásban ő magok és paj-társoknak szemei előtt; kemény meg-riasztó szókkal avagy (a' mint a' te eloquentiád ékes beszéded tartja) menydörgő szabásu és senkivel (a' féle nyalkálkodókkal semmit nem gondoló szavai által meg-fenyitette, s civilizásra emberséges és rendes szóllásra tanította őket. (4) Hogy pedig a' Mi-Atyánk felől való Tractában lé-tett ellenkező Okoskodásoknak, s-azokra való

való Feleleteknek a' közönséges disputatióban semmi erejek nem lehet, a' te tudtadra; senki azt a' józan ítéletű emberek között nem tudálhattya: mivel azok nem a' Reformátusoknak értelmek szerént, hanem a' Brownistáké szerént, irattattak: mint ezt annak az egész Tractának vizsgálása-közbe meg-mutattuk. A' ki azért a' Brownisták sententiáját nem állattya, nem vólna derék okosság tőle ha azoknak argumētumának, s-azokra való feleleteknek fejtegetésében nagy drága hasznót keresne. A' m te dolgozol, ha ezt a' tselekedetet azoknak haszontalanul el-gázoltatásának és nagy meg-útálva tsak a' meg-zavarodott Sáros-pataokban tapotatásának hivod: ez illik ugyan-is a' te szokott tséltsap rethoricálásodhoz.

CVIII. Másodszor, sok szép tudományoknak tövestül ki-tépő, és a' Philosophiát a' bot-kő felé ki-kergető Scholárchának mondod. Felel. Vajha úgy lehetne az hamis nevű tudományoknak, (1. Tim. 6. 20.) és a' tsalárdságra rendeltetett hijába való emberi böltéségnek (Col. 1. 8.) ki-gyomláltatása a' keresztyén Scholárból, (melyre nagy és tudós Scholárbák igyekeztenek elejtől fogva, s-ma-is igyekeznek)

keznek) mivel a' féle pogányi tsalárd böltsel-
kedések tartóztattyák-meg nagy részént a' szép
deáki Ifjuságnak az igaz és valóságos tudomá-
nyokban való elő-meneteles éppületeket! E-
gyéb aránt lelked esmérési ellen motskolódol
R A C A-I: holott én rend-szerűen tsak *Theolo-*
giát, és néha tend-kivül *Leg. cat.*, egyéb tudo-
mányokat pedig nem tanítottam; nem lévén
arra való hivatalom *ex professo*.

CIX. Harmadszor azzal motskolod Fele-
barátodat, hogy *sokat ígér, s-fewmit sem ad.*
Felel. (1) ha az hasznos és idvességes tudo-
mányoknak közlése felől való ígérési szandé-
kozása szerént meg nem telyesíthette is, sok
akadékok miatt minden részben; ama' mondás-
ként, *in magnis rebus & voluntas sars est. Ut de-*
sunt vires, tamen laudanda voluntas. Ha elő-
szer a' jó akarattal meg vagyon, kedves az em-
ber azért a' mie vagyon, nem azért a' mie nin-
tesen: még Isten ítéleti szerént is, 2. Cor. 8.
12. Mert nem oly hamar lehet a' nagy jót vég-
be vianni; mint némelynek lakodalomban ezt
mondani: *az én lelkem karkozzék el, ha bűn*
a' Tánc. Γνώθι σεαυτόν; Esmérd meg te maga-
dat! (2) ha egy két dologban el-mulattam
mások-

másoknak tett ígéretemnek meg-adását; lám
te néked a' mit nem ígértam is meg-adom:
főt azt ígértem, ha *modeste* emberségesen és
tűdős *Prédikátori* módon replicálsz ez irásomra,
békét hagyván minden személybéli motsko-
lódásoknak, az Istennek tilalma szerént, Eph. 4.
29, 30, 31, 32. (mert pennámat hasonló új-
jab motskaidba nem illik mártanom, Eph. 5. 4.)
örömet s-emberségesen választ adok: úgy-
hogy ez után méltatlan ne vádolhass ama' te-
metői mondással; Sokas ígér meg nem adja,
&c.

CX. Negyedszer, *hypocritasággal*, irigy-
séggel, tisztességgel kívánással motskolsz. Felel.
(1) Ne ítélj, s-nem ítéltetel: mert a' miné-
mü ítélettel mást ítélsz, és a' minémü mér-
tőkkel mérsz másnak, olyannal mérnek néked.
Miért nézed pedig a' szálkát, a' te felebará-
tod szemében, a' gerendát pedig mely a' te
szemedben vagyon, nem veszed észre?
(Math. 7. 1, 2, 3.) Mert ezeket a' vétkeket
avagy *habitualmente* eredet szerént való gyűke-
rekben gondolod; avagy *actualiter*. ha úgy;
tehát azok te reád is egy aránt, mint minden
természeti romlottság-béli emberekre a' nagy

ösönktől szállott örökös jószágok. Ha pedig így; a' ki a' te egész *Tölgdalké-íráse*dat fel-boncolva olvassa egyenes ítéllettel nyilván el-éri rajtad *fojtó-szovaidból*, hogy azok a' motskos *affectusok* indulatok nálad tartanak szállást, és a' mint a' *Logicusok* szólnak, *secundum quid propria sunt* némely tekintettel közel izenn való rokonságid. (2) Annyira *nem irigylem*, (mert a' ki jó és kedves izü bort kezd, céger nélkül-is el-kél az, azoknál a' kiknek szájak izi meg nem veszett) sem a' *némely fia korársúnak Doctorságra pompás koronáztatását*; sem pedig a' *Professori titulusra* nem vágyódom; hogy mind a' *Doctori*, s-mind a' *Professori kétszeres titulus cum privilegio*, a' *hegy-aljai játékos distinctióval* együtt, tudni-illik mind *Coronativè*, mind *Usurpativè*, néked vallottam örökbe, th. CI. (3) ha én azon a' *tituluson* kapdoztam volna még a' *hires Académiákban* régen könnyen (völt azideje) szert tehettem volna reá koronáztatás-képpen-is: nem hogy ide haza más ember penná-ára biztam volna annak donációját. Mert (ha a' dolognak végére mentél volna, akar csak ite való barátodtól, nekem pedig jó akaró *Collégámtul*)

gámtul) nem usurpáltam én a' *Professori titulus*t, hanem a' nagy hírű nevű *Coménius Amés Jánosnak* akarattya vólt, hogy olyan *titulussal* illessen. (4) Sorfom felett való *tisztetséget* sem kívánok; noha az *Apostol Regulája*, melyet *Motskaid* végén fel-jegyzettél [*Philip. 2. 3. Semmit ne tselekedgyetek versengés avagy hiájában való ditsőség által, hanem alázatosságnak általa, minden mást nálánál jobbnak ítéljen:*] meg-kivánta volna tálam tőled, hogy néhai *Præceptorod*, most már azon egy méltóságos *tisztbéli*, s-még pedig életemetesebb *Szólga-társod* felől bötsülletésben szóllottál volna: elég énnékem az most, hogy, ha ezt a' *regulát* helybe hagyod, egyenesen nyakadba fordul viszsa *imez exclamatiód* ellené való fel-kiáltásod: *Oh ambitio, ambitio, bezzeg sokra szoktad vinni az embereket!*

CXI. *ördögszor, ördögi meg-engesztelhetlen gyűlöléssel és haraggal megvakodott szívűnek írod lelki Szólga-társodat*, [azaz, Istenről meg-vettetnek, kárhozatra valónak, ördög tagjának: mert az idvefségre választatott, s-Christussal hit által egyesült emberben olyan meg-rögzött ördögi indulat

indulat soha nem lakhatik, Ján. 8. 44. és 1. Ján. 3. 9.] melyet fen-tart (ügy-mondasz) nem csak a kire meg haragutt (azaz, a' mint vélem, *U ACI JANOSON*) hanem, annak még maradék atyafiain-is: tudni-illik *U ACI ANDRASON* és *U ACI ISTVANON*. Felel. (1) Bezzeg igazán RA'CA-I módon szóllasz! Mihály Archangyal noha tudta az ördögnek valóban meg-engesztelhetetlen gyűlölségét az Isten és az ő hivei ellen, de még sem mert gonoszt neki mondani: azt írja Júdás Apostol levelének 9-dik versében. A' Mihály Archangyal mikor (ügy-mond) az ördög ellen tusakodván, verkednek a' Móses testéről nem mert annak gonoszt mondani, hanem azt mondá: Dorgályn-meg ségedet az Ur. Te pedig RA'CA-I nagy vakmerőül, a' melyet nem tudc, azt szidalmazod, (vers. 10.) E'n mindazáltal az én Mesterének beszédével vigasztaló magamat a' te méltatlan káromló szidalmád és motkolásod ellé. Nem felyeb való a' tanítvány a' Tanítónál, sem a' szolga az Uránál. Elég a' tanítványnak ha olyan lesz mint az ő Mestere, és a' szolgának ha olyan lesz mint az ő Ura: ha a' gazdát Belzebubnak hívják, sokkal inkább az ő

az ő háza-népét, Math. 10. 24, 25. Sőt (mivel a' mi édes Mesterünk meg-parantsolta, hogy áldgyuk azokat, imádkozzunk örettek, a' kik minket átkoznak és haborgatnak, Math. 5. 44.) kérem ő szent Felségét, a' maga és az ő igaz hiveinek példáját követvén, (Luk. 23. 34. Tselek. 7. 60. 2. Tim. 4. 16.) Botsássa-meg bűnödöt, mert nem tudod mit tselekezel!

CXII. (2) De a' mint eszembe vészem, három okait adod ilyen kegyetlen gyomroskodásodnak Felebarátod ellen. Egyik ez: mert *U ACI JANOSNAK* halálán szoktam örülni. Másik ez: mert *U ACI ANDRAST* betűlletes szemé'jek előtt szentséges dologban forogván, gyaláztam. Harmadik (a' mint végére mentem, noha te nem fejezed ki) ez: mert *U ACI ISTVANT* a Pataki Scholából friss állapatra nem emelté. Ezekből már magad tartóztatlanul bizonyos hitellel ezt concludálod: Azért a' *TOLNAI JANOS* Istentől meg-vettetett, kárhozátra való, ördög tagja. Valóban irgalmatlan és váratlan sententia ugyan fejemben! Tsak hogy nem álhat-meg: sem a' Törvényke-

vénykedésnek igaz processusa gyakorlása szerént: mert (a mint némelyeknél már szokásban költ) te magad vagy ellenem mind Actor fel-peres, mind Tanú, s-mind Bíró; még pedig *non in publico foro, non citato nec audito Reo*, nem a közönséges Törvény szék előtt, nem is idéztet az al-perest a sententia előtt, magamentségét-is nem halgattad-meg. Sem a Logicianak okoskodó tudománynak régülái szerént: mert *ab effectis communibus ad Causam efficientem propria contingens est illatio*, az embernek közönséges tselekedetiből nem rehetni bizonyos és tsalhatatlan belső ítéletet belső tulajdon állapotja felől. Sem végezetre a Theologia a szent-irási tudománynak tanítása szerént: mert te kistsoda vagy hogy másnak (az Istennek) szolgáját kárhoztarod? Az ő Urának (Istenének) áll, vagy esik, Rom: 14. 4. Laddé jó RÁCA-I Uram, Bullatum hoc fulmen brutum est, hogy ez a te papyrosra írott mendőrgő szabásu sententiaad nem szintén derék okosságból származott. — *Vana est sine viribus ira*, hiába való annak fenyegetőzni, a kitől nem félnek: kinek nevét tisztességnek okáért nem említhetem.

CXIII. (3) VÁCI JÁNOS halálát, mikor a nagy Méltóságos asztalnál hallottam, azt mondtam felőle, (nem tagadom) az Isten egyik ellenzőjét az ő szent rendelkezésének (értvén a Presbyteriumot) fel-állításának el-vőtte. De hogy kezem észve tévésével, még pedig szoktam volna (új Philosophia ez, hogy egyszeri tselekedetből léssen a szokás!) ör-vendezni: ez a te Tóldalékodnak Morskai közzé való. VÁCI ANDRÁS felől-is pedig nem gyalázás-képpen, (mely az ő mester-séges kerestet) hanem a dolognak valóságos esmérési szerént szólottam a mi igaz volt: melyet én most el-halगतok. Híremmel az nintsen, miért kellett volna avagy kellene kintsiny híretekédet irigylenem. A mi VÁCI ISTVÁN T illeti, hogy kövér állapotra nem kaphatott a Pataki Scholában; ez az oka, mert nem akart az Helicon forrásból innya; a melyeknek avagy tsak folyamatiból-is, az igazán szomjúhozó és serényen tanuló Musákkal szép Ifjusággal (a minéműek Istennek halá, mindenkor voltanak s-ma-is vannak,) merithetete volna annak szolgálatja által a kit te tudatlannak és azoknak tanítására alkalmatlannak

ítélsz: az olyan szép Isteni seregnek kedvéért, (kik mint a te ötséd) a Scholai fenytéknek erejét nem szenvedhetvén, avagy áress-kosárokkal készülnek a hegy-alyai ért szőlő szedésre; avagy ha oda nem mehetnek, a fenytéknek jármát nyakokból ki-vetni ohajtyák. Ez a RA'CA-I-nak a' néhai látor emlekeztű cigánnak HAMZ A-nak meg-únt tőrös lovátul tanult itgár ritkának igaz magyarázattya: s-az ő én ellenem való Motskainak-is kákogása.

CXIV. Ezt mindazáltal az ő ártalmas mér-gének ily fojzó szókkal ki-öntését három színes okokkal simogattya: úgy-mint a' gyarlóság-nak, a' szent-írásnak, és a' tálió-nak költsönnek törvényével. De (1) a' gyarlóságból való véték (Rom. 7. 14, 15. s-következ.) és a' boszszú-állásnak indulattyaiból való költsönös bűn nem igen lakhatnak egy szívben. Jérem. 15. 10. Rom. 12. 17, 19, &c. (2) Salamon Példab. 22. 1. versben szól az olyan jó hir-névről; mely az igazságnak útában táltatik, cap. 12. 27. Ide való az Agostonnak regulája a te tüled említett helyen: a' hol a' Christus szovaiból sz. Mathénál, cap. 5. 10,

11, 12, a' jó hir-névnek valóságos fundamentumát így adja elő a' maga személyében: Qui (Christus) cum dicat, Gaudete & exultate, merces enim vestra multa est in caelis: si quod dictum est, propter justitiam & propter me, in bonâ conscientia teneo, quisquis volens detrabit fama mea, nolens addit mercedi mea. Az az: Mivel a' Christus mondja, örüljétek és örvendezzetek, mert a' ti jutalmatok bővséges mennyekben; ha a' mit mondott, az igazság-ért és én érettém, jó lelki-esméretben tartom, a' ki akarattya szerént kissebbíti az én hiremet, akarattya ellen öregbiti az én jutalmamat. Adjon az Ur Isten mindnyájunknak ilyen jó lelki-esméretből származott jó hir-nevet, mint Agostonnak! Ez lévén elég a' Fordétásnak Negyedik indító Okáról.

CXV. Az ötödikben, és utolsóban azokat mentegeti, kik a' Presbyteriumot bé nem vé-
szik: elsőben-is ezért (azt mondod) hogy a' kik a' Presbyteriumot forgatják, az alatt más egyéb Újjétásokat akarnak bé-hozni. (1) Ilyen a' Mi-Atyánk a' felyeb meg-irt Okokkal való otsárlása. Felel. Ez parvar és Motsok alól mi-is magonkat oda felyeb elégségeskép-
pen

penki-mentettük. (2) Ilyen (azt mondod) a Magyar nótákon lévő Soltároknak éneklésére való halgatás, és ajakinknak be-gombolása; a Franciai nótákra pedig szemcsinknek a templum börtözzattára való mereztetése. Felel. Így-e? A-I? a más emberek ajakainak és szemcsinknek observálásában helyhez-tetede devotiodat, Isteni szolgálatban való ahétatosságot? Ugy-teccik más dologban kellene olyankor foglalatostkodni az Isten felől embernek (s-annál inkább a Tanítónak) a Salamon oktatása szerént, Prédik. 5. 1. 2. 3. őrizd-meg mind a két labaidat, mikoron még az Istennek házához, &c. De erre e Tóldalék-főtra-is kerek-választ tettünk, thes. LXXV a LXXX-dikig. (3) Ilyen (úgy mond) az Ur-Vatserájának ki szolgálatásakor való be-vőtt rend-tartásoknak és ceremóniáknak bontogazása. Felel. Ennek a Motsoknak el-törlésére rövid időn (ugy reméllem) értelmes Tracta fog ki-jöni. Mi-is pedig az Egy-házi Céremóniáknak változtatásának rendi s-módja felől szólottunk már közönségesen, th. XCVI. XCVII. XCVIII.

CXVI. (4) Ilyen (úgy mond) az Helvé-
siai

siai Confessióban jóvaltatott Innepeknek marcongasza. Lásd-meg Confession. Helver. cap. 24. §. prateret, &c. Felel. Mi-is abban az értelembe nyugodtunk-meg tellyességgel, s-a Keresztyéni szabadság szerént szoktuk meg üllenni a Karátsont, Húsvétot, s-a több Innepeket. Ugy-hogy (a mint ugyan ott a Confessio szóll) nem tartjuk egyik napot a máfiknál szentségesbnek, hanem szabados megtartással üllük-meg. Mert a mint ugyan azon Confessióban cap. 27. vagyon, mihelyen a közép dolgok hitónknak vallása gyánánt tartatnak, mindgyárt nem szabadosok lesznek. Ezt valjuk azért s-ezt tanítjuk a mi vallásunk szerént, hogy azokat a szokott Innepeket, non ex opinione cultus aut necessitatis, nem Isteni-tiszteletnek, nem-is szükségességnak vélekedéséből, hanem pro Christiana libertate, Keresztyéni szabadságból tartjuk és üllük-meg. Ez szerént az igaz magyarázat szerént minden ok nélkül vádoltatunk s-motsholtatunk azzal, hogy az Innepeket el-akarnók rontani, &c. Ha külömb értelembe vagynak avagy találtatnak némely Atyafiak, mi ez aránt azokkal nem egyezünk.

CXVII. Ha azért ennél az négy elő-számlált példák-ból vött oknál, más erősebbel nem ellenzhetitek a' Presbyteriumnak fel-állattatását; igen félő R' C A-I Uram, hogy Idvezítőnknek ama' jajjos panasza és fenyegetése rajtunk ne efsék: Jaj néktek Törvény-tudóknak, mert el-vóttétek a' tudománynak kultsát, és a' menyorszagot bé-zárjátok az emberek előtt: mert si magatok nem mentek-bé, és a' kik bé-áknának-is menni, azokat-is nem bocsátjátok, Luk. 11. 52. és Math. 23. 13. Mit mondasz azért tovább magatok mentségére? Annival inkább nem kell pedig (azt mondd) kárkoztatni az Presbyterium fel-vételében ellenkezőket, mivel az ritus inkább hogy sem religio. Felel. (1) A' mi Theologusink más-keppentanítanak e' felől a' második és harmadik Parantsolatoknak magyarázattyában. Mert a' Presbyterium az Egyházi egész Fenyitő-cékkal együtt, az Istentől rendeltetett tiszteletnek, mely a' 2-dik parantsolatban vagyon, bé-foglalva, egyik része. De az egyházi Cérmoniák a' 3-dikban foglaltatnak-bé: s-nem egyebek, hanem a' mint Junius szól, (Polit. Mosaic. cap. 7.) *sacra observationes in cultu divino*

divino, az Isteni tiszteletben való szent módos tselekedetek. Menyiben mondathassék pedig a' Presbyterium szükséges tudománynak, religionak, meg-olvashadd a' Presbyt. Dialog. pag. 170. 171.

CXVIII. (2) Aránzodé R' C A-I Uram, hogy meg-álhasson ez a' te *Discursus*od: Valamely dolog az idvezítő tudománynak és a' keresztényi hitnek fundamentomos és szükséges ágazatira nem tartozik, ritus az inkább hogy sem religio. De ilyen a' Presbyterium. Azért ritus inkább hogy sem religio? Da demonstrandi, mutacca-meg Major propositiódnak igaz voltát. Maga-is (azt mondd) meg-valya ezt a' kissébbik Presbyteres könyv. Felel. Hol valyon, s-mitsoda szókkal: add-elő. Mert a' mely szokat te fel-jegyzettél belőle, azok nem a' Majornak, hanem a' Minornak bizonyítására tartoznak: melyet az ő valóságában helybe hágy a' *Dialogus*. A' mi pedig azt a' mondást illeti, melyen tsómót keresz: Jól s-úgy a' mint Isten az ő igéjében kívánnya, bizony nem lehet az Ecclesia s-az idvesség: ennek értelme ez: ha az Ecclesia az Istentől rendeltetett Presbyteriumot, az ő vel való é-

lében módja lévén, meg-veténi és meg-utá-landgja, nem lehet a' nélkül épp az Ecclesia, az egyházi egész Fenyitéknek rendire nézve; s az Isten-is nem szenvedén-el ezt az ő nagy vakmerőségét, meg-sanjargatja érte őtet, s-ugy idvezíti, (mint ám p. o. a' Corinthusiakat az Ur-Vatsorájával rendeletlenül élésére sokképpen keményen meg-ostorozta, 1. Cor. 11. 30, 31, 32.) Ezt az értelmét a' *Dialogus* szovainak avagy nem értetted; avagy ha értetted, szánt-szándékkal kerestél a' tiszta és világos szókban *motusculatúra* való alkolmatos-ságot, régi jó szokásod szerint.

CXIX. (3) Mikor Confessionknak Vallá-sunknak egyik részének mondjuk a' *Presbyterium*-ot: nem számláljuk azt a' hitnek egy-átályá-ban szükséges és fundamentummos ágazati köz-zé, melyek a' Confessionnak úgy-mint *partes es-sentiales*, valóságára tartozó részei. Annál-is inkább nem számláljuk azt a' *Ritusok* a' külső módos rend-tartások közzé: melyek úgy-mint *adjuncta*, az Isteni-tisztelet mellé ragasztott díszeségek. Ertyük azért a' Confessionnak olyan rendben való tudományát, a' mely *ad dogma-tum fidei fundamentalium bene-esse*, az abban bé-fog-

bé-foglalt fundamentomos hit-ágazatoknak épségére és egészségére tartozik, minémű az egyházi egész igazgatásnak tudománya: ilyen része a' *Presbyterium* a' mi Vallásunknak. Itt azért nem elég szemefen esett a' R A C A-I Uram *distinctioja* a' mi *argumentumunkra*. (4) Mikor azt vettyük nevezet szerint ellenetek, hogy a' *Presbyterium* a' *Helvetiai Confessione*ban vagyon, melynek több Keresztyén Doctorokkal együtt, a' mi Országunkban hitünkön lévő Ta-pítóink-is subscribáltak. Könyű erre-is a' *Válasz*, azt mondod: mert az per modum approbationis, non per modum necessarie i-mitationis, az az, jóvallis-képpen, nem szükség szerint való követés-képpen lött. Felel. Ez a' *Válasz* (igaz dolog) oly könyű, hogy ennek itt semmi súlyága, az az, valósá-ga, helye és ereje nintsen. Először: Mert ez szintén annyit tézen, mint-ha valamely *In-terpres* magyarázó szent Pálnak imez mondá-sát: Ha a' mit nem akarok azt mivelem, te-hát erre hajlok, hogy a' törvény jó legyen, Rom. 7. 16. e' vel a' *distinctióval* (hogy már) így világositana; erre hajol az Apostol hogy ő a' törvény, tudni-illik jóvallis-képpen, nem szükség

szükség szerint való követés-képpen. Továbbá ennek a *distinction*nak őivel akar mely *profanus* el-vetemedett ember is, akar mi törvénytelen tselekedetiben igaz elég maga-mentséget talál s-mondhattya: én a kegyes életet, a józanságot, a tiszta beszédet &c, szeretem jóvallis-képpen, de nem szükség szerint való követés-képpen. Láddé mely alkalmatlanul gondoltad s-alkalmaztattad ezt a meg-különböztetést az hasznos jónak és Isteni rendelésnek ótsarlására.!

CXX. Másodszor: Nem szükség szerint való követés-képpen lott *subscription*nak aláírásnak tartodé azt, a melynek fel-bontásáért azok a mi Tanítóink fejenként Ecclesiái hatalom szerint való büntetésre ítélték ő magokat a Halyuk-megerről az ő magok szavokat, in *Conclusionem Articuli* maj. cis-Tibiscan. *Inter reliquas Confessiones recipimus & subscribimus Helveticæ Confessioni—Et quicunq; hanc Confessionem Helveticam Tiguri editam—temerè reiecerit, solverit, & contrarium docuerit, jurisdictione Ecclesiasticâ puniendum statuimus.* Az az: Más vallások között bé-vészszük és aláírunk az Helveciai Vallásnak. Es valaki ezt a Helvé-

Helveciai Vallást, mely Tigurumban nyomtatott ki, ok-nélkül meg-veténi, meg-rontándja, és azzal ellenkezőt tanit, az Ecclesiái fenyték szerint való büntetésre méltónak ítéljük. Immár pedig magad-is meg-engeded hogy a *Presbyterium* a Helveciai *Confessione*ban vagyó. Harmadszor; ennek a *distinction*nak fundamentumát, a *Presbyterium*ra nézve, hijában keresed az Helveciai *Confessione*nak szovaiban, melyeket fel-jegyzettél: mert *ritusokról*, s-azok felől való tudományról vagyón ott szó; nem a *Presbyterium*ról. De én ezt (veled együtt) tovább most nem üzöm. Talám mászszor egyenessebb alkolmatossá-g-is adatik ennek a dolognak nyilvánban meg-mutogatására.

CXXI. Szándékom kívül esék, hogy ily sokra és fokára terjede *VACI ANDRÁS*-nak, a Mi-Atyánkról való *Tractátának Fordítása* felől, a Kereszttyén Olvasóhoz írott Levelének el-olvasása. A melyben minek-utánna mind *Alkolmatossá-gát, Végét*, s-mind *Indító okait* az ő *Fordításának* rendel elő-számlálta: *Inti* (már végezetre) a *Kegyes Olvasót* erre, hogy ez *Fordításot*skával élyen elméjének mind élesítésére, s-mind (ha lehet) meg-tesztelésére.

Felel.

Felel. Adná Isten, hogy a Sanaſon meſéje
szerént, az év állatból étel jöne-ki, és az e-
rőből édeſség! (Bírák Könyv. 14. 14.) De
alig remélhetni ily hasznot annak Fordításá-
ból, a ki nem ſzól Békesség, hanem azok
ellen kik békességnek a földön, álnok beſzéde-
ket gonndol. (Sólt. 35. 20.) úgy-mint ki a Tra-
cta közé elegyített helytelen (thes. LXXIV.
a LXXX-dikig) és patvaros (th. LXXXI a
LXXXVIII-dikig) Fódozásoknak; és a tracta
Végehez ragasztott Adtskolásoknak (thes.
LXXXIX a CXX-dikig) **AUCTORA.** A
kinek maga természetihez igen illendőkép-
pen önmön magátúl ki-gondolt Vezeték Neve, **D A-
NEUS RACA-I, THEODULUS A-
NAXIUS.**

Az örökké való Királynak pedig, halhatatlannak,
láthatatlannak, egyedül bölts **ISTENNEK** tisz-
teſég, és dicsőség mind örökkön örökké,
AMEN! 1. Timoth. 1. 17.

V E G E

OS (O) SO

